Raftul Denisei

Câștigător al Premiului Goncourt

ROMAIN GARY

DINCOLO DE LIMITA ACEASTA BILETUL ÎȘI PIERDE VALABILITATEA

roman

HUMANITAS fiction

„Niciodată nu iubisem cu o dăruire atât de totală. Nu-mi mai aminteam nici de celelalte iubiri, poate pentru că fericirea este întotdeauna o crimă pasională: ea le suprimă pe toate cele precedente. De fiecare dată când eram uniți în tăcerea marilor profunzimi ce lasă cuvintele la stratul de suprafață și când, departe, sus, cele o mie de cârlige ale cotidianului pluteau în van cu momelile lor de plăceri mărunte, de obligații și de responsabilități, se producea o reînnoire a lumii atât de bine știută de toți cei care cunosc încă adevărul pe care plăcerea a reușit uneori să ne facă să-l uităm: a trăi este o rugăciune pe care doar dragostea unei femei o poate împlini.“

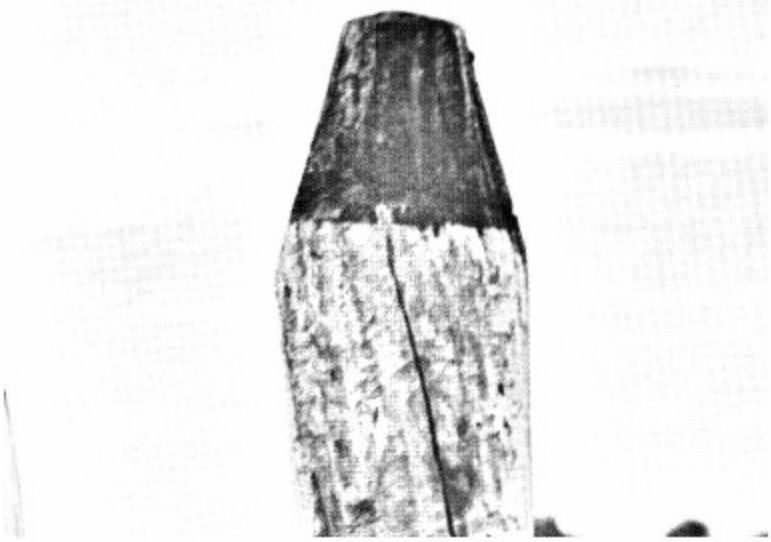

Raftul Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ROMAIN GARY

DINCOLO DE LIMITA ACEASTA

BILETUL ÎȘI PIERDE VALABILITATEA

Traducere din franceză de
LIVIU PAPUC

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Florina Vasiliu, Veronica Dinu

Tipărit la Art Group

ROMAIN GARY
AU-DELÀ DE CETTE LIMITE
VOTRE TICKET N'EST PLUS VALABLE
© Éditions Gallimard, Paris, 1975
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2019, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GARY, ROMAIN
Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea / Romain Gary;
trad. din franceză de Liviu Papuc. – București: Humanitas Fiction, 2019
ISBN 978-606-779-505-9
I. Papuc, Liviu (trad.)
821.133.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

I

Telefonul lui Dooley m-a trezit în apartamentul meu de la hotelul Gritti la ora șapte dimineața. Voia să mă vadă. Era urgent. Vocea avea un ton imperativ și amenințător, care m-a deranjat. Eram amândoi membri ai Comitetului Internațional pentru Salvarea Veneției dar, chiar și ținând cont de ritmul în care se scufunda Orașul Dogilor, situația nu putea fi atât de gravă. Reuniunea Fundației Cini avusese loc în ajun și Dooley mi-a explicat că nu putuse ajunge la timp. Ultimele atentate teroriste provocaseră în Italia o grevă generală de douăzeci și patru de ore, iar avionul său avusese întârziere.

— A trebuit să-mi las Boeing-ul la Milano, pentru că nu mai erau oameni în turnul de control. Nici elicoptere, nimic. Am venit cu mașina...

L-am compătimit și i-am dat întâlnire la ora nouă și jumătate la bar, nu fără a mă întreba cărui fapt datoram o asemenea onoare. Îl cunoșteam foarte puțin. Raporturile mele cu el constau mai ales în a-l evita: nu aveam aceleași cifre de afaceri. Jim Dooley

moștenise una dintre cele mai frumoase averi din Statele Unite.

Îl întâlnisem prima dată în 1962, la Saint-Moritz, la campionatul de bob, unde făceam echipă cu fiul meu. Cu spatele lat de texan, cu părul blond cu bucle deja încărunțite și cu trăsături încă fine, pe care cei cincizeci de ani bine hrăniți le menajaseră, cu vitalitatea și buna sa dispoziție, trezise în mine o ușoară animozitate și un sentiment de rivalitate asemănător celui care le roade pe femeile frumoase. Atletul acesta al plăcerii antrena în jurul său o aură de campion mondial la toate categoriile, iar succesele sale, puterea sa, prin chiar lipsa lor de măsură, puneau nedeslușit în cauză propriile mele reușite și, într-un anumit fel, chiar și sensul vieții mele. Suntem cu toții niște ratați ai visului, dar Jim Dooley părea să ignore această lege. „La scară mărită…" Cu toate acestea, eu nu mă lăsam păcălit de idealul măreției, care bântuie micimea omenească de la Homer încoace. Dar, dacă s-ar fi instituit categoria de deținător al titlului, Dooley ar fi fost un concurent serios în ringul fericirii. În timp ce-l priveam pe acel bărbat înalt în pulover roșu ridicându-se, scoțându-și casca la finalul cursei și întorcându-se apoi către spectatori cu un râs care spunea că lumea e a lui, lucru de la sine înțeles, nu mi-am putut înăbuși un sentiment de inferioritate și de eșec, nu pentru că mă bătuse, ci pentru că mă simțeam *prea mic* față de american, iar el mi se părea *prea-prea,* și greu de

ajuns: mă lăsam, în ceea ce-l privește, în voia unui resentiment puritan și aproape politic. Chiar în aceeași seară, o ziaristă pe care o întâlnisem în barul de la Hoff simțise nevoia să-mi împărtășească faptul că-l „intervievase" pe Jim Dooley la bordul iahtului acestuia, la Saint-Tropez, și că... „Nu-i chip să-l oprești, o face toată noaptea". Genul acesta de confidență este în general o invitație să te măsori pe teren cu legenda și să dai astfel tot ce este mai bun din tine. Dar eram încă relativ tânăr și nu eram în situația să le cer femeilor să mă liniștească. Și am avut întotdeauna gustul grădinilor secrete și al lumilor aparte. Îmi plăcea complicitatea aceea profundă în doi, unde nu este admis nimeni. Tot ce înseamnă „reputație" în domeniul acesta este sfârșitul minunii. Adevărata casă a dragostei este întotdeauna o ascunzătoare. Fidelitatea nu era de altfel pentru mine un contract de exclusivitate: era o noțiune de devotament și de comuniune în același sens al valorilor. Cu câteva săptămâni înainte de debarcarea aliaților, în mai 1944, pe când decolam la comanda Lysander-ului meu de pe un aerodrom clandestin, avionul a capotat și am fost doborât. Femeia care împărțea cu mine pe atunci viața și luptele a sosit la căpătâiul meu după o oră, la ferma unde fusesem transportat. Arăta profund tulburată. Starea mea nu era suficient de gravă pentru a justifica o astfel de emoție. Lucienne mi-a explicat faptul că, în clipa când a primit apelul telefonic care o informa despre accidentul meu, se afla

într-o cameră de hotel pe punctul de a se culca cu unul dintre prietenii mei. L-a părăsit fără un cuvânt și a alergat la mine. Era exact ceea ce înțelegeam eu prin fidelitate: atunci când faci să treacă dragostea înaintea plăcerii. Dar recunosc că ai voie să gândești și altfel și chiar să denunți într-o astfel de atitudine o lipsă de dragoste. Poate că ar fi mai simplu să admitem că psihicul meu ascundea deja o hibă secretă, care n-a încetat să se răspândească de atunci pentru a mă duce acolo unde sunt acum. Habar n-am, și de altfel nu-mi caut un alibi. Aceste pagini nu sunt o pledoarie. Nici un strigăt de ajutor, și nu voi pune manuscrisul acesta într-o sticlă pentru a-l arunca în mare. De când visează omul, au existat deja atât de multe strigăte de ajutor, atâtea sticle aruncate în mare, încât este uimitor că vezi încă marea, n-ar trebui că se vadă decât sticle.

Aveam să fiu deseori agasat de imaginea de marcă a miliardarului fermecător care îmi cădea sub ochi, ici și colo, prin 1963, și care îi adusese lui Dooley titlul de „play-boy-ul numărul unu al lumii occidentale". Manechine, locurile de distracție ale momentului, Ferrari, Bahamas și succesiunea aceea de tinere frumuseți atât de orbite de banii cu care nici măcar nu mai sunt plătite... Americanul părea să nu aibă nici gust, nici opinii personale, și părea să se bazeze întru totul pe privirea și pe apetiturile altora: el avea nevoie de garanții de atracție. Dacă atâția bărbați visau atunci la Marilyn Monroe, asta

era din cauză că atâția alți bărbați visau la Marilyn Monroe...

M-am întâlnit cu Jim Dooley pentru ultima dată în 1963, pe parcursul a câteva zile pe care le-am petrecut la industriașul Thiébon, aproape de Ospedaletti. Fără îndoială, era cea mai frumoasă plajă privată de pe coasta italiană. Eram vreo douăzeci de invitați. Thiébon avea pe vremea aceea șaizeci și șapte de ani. În pofida vârstei – sau poate din cauza ei – își dădea toată osteneala să devină campion la schi nautic. Descria arabescuri pe valuri cu o ușurință deconcertantă și – culmea sfidării greutății anilor și legilor naturii – în timp ce își executa figurile, îi făcea plăcere să ne epateze cu măiestria sa absolută, jucându-se cu un *bilboquet.* Era admirabil, dar exista și un aspect neplăcut. Gazda noastră se deda exercițiilor sale la ora nouă dimineața și toți invitații erau somați să asiste la spectacol. Era greu să refuzi fără să dai dovadă de lipsă de curtoazie – sau de milă. Ne duceam deci cu toții pe plajă și aplaudam politicos la vederea faptelor de vitejie ale bătrânului pe mare. Cu profilul său de vultur pleșuv și silueta sa subțire, dansând pe apă, aruncând și recuperând bila *bilboquet*-ului în cupa de lemn, nu-i mai lipsea decât o fustiță scurtă de dansatoare pentru a fi cu totul irezistibil. Acest spectacol oribil avea ceva de Goya. Ezitam între râsul nebunesc și milă. Corul invitaților era la înălțime.

— Câtă tinerețe! Câtă vigoare!

— Este admirabil!

— Ca mâine face șaptezeci de ani!

— Când te gândești că pe vremea lui Molière un bărbat de patruzeci de ani era deja condamnat!

— Eu întotdeauna am spus că este unul dintre cei mai uimitori bărbați ai acestor timpuri!

Dar alături de mine un tânăr de douăzeci de ani fredona în surdină:

— Este lupta fina-a-a-a-lă...[1]

Într-o dimineață, mă aflam pe plajă în compania lui Dooley, sosit în ajun. Americanul, în halat, cu privirea stinsă, cu părul zburlit, cu brațul în jurul taliei unei vedete de cinema care-i înviora timpul liber, urmărea în tăcere parada bătrânului care aluneca pe un picior, cu spatele spre Riva, ținând coarda cu o mână, jucându-se cu *bilboquet*-ul cu cealaltă și răsucindu-se uneori cu eleganță 360 de grade.

— *Poor son of a bitch!*[2] bombăni Dooley. Moartea probabil că se prăpădește de râs văzând asta. Sunt ani buni de când nu mai poate nimic. Încearcă să compenseze. Asta mă deprimă. *Shit!*

Și a plecat.

Cam prin perioada aceea „imaginea de marcă" a miliardarului fermecător, așa cum figura prin cronicile mondene și prin publicațiile specializate în po-

---

1. Începutul refrenului *Internaționalei* în limba franceză („C'est la lutte finale... "). (N. tr.)

2. Sărmanul nenorocit (în engleză, în original). (N. tr.)

leiala și focurile de artificii ale unei Europe alunecând spre sfârșitul său în vârtejurile unei sărbători perpetue, a început să se schimbe cu repeziciune. Mai întâi a fost o îndelungă tăcere, un an, doi ani. Apoi numele său a reapărut în ziare, dar la altă pagină și la altă rubrică: trebuia să-l cauți acum în *Financial Times,* sau în cele câteva rânduri cu literă mică din *Wall Street Journal*, a căror discreție de bun gust îi îmbrăca mai bine decât croitorii englezi de pe Savile Row pe afaceriștii care urcau și coborau după cheful valurilor celei mai mari prosperități pe care a cunoscut-o vreodată Occidentul. Am aflat că Jim Dooley se aruncase în campionatul european de expansiune și de dezvoltare cu aceeași voință de a învinge și aceeași cutezanță ca și acelea de care dăduse dovadă cândva pe pistele de bob. Scuturând miliardele prăfuite care torceau tihnit în Statele Unite de la moartea tatălui său, le-a înmulțit printr-un joc rapid și sigur de întreprinderi multinaționale, iar revista americană *Fortune* se făcuse ecoul isprăvilor sale într-un număr special privind investițiile americane în Europa. În 1970, evantaiul său de holdinguri se prezenta astfel încât, potrivit *Spiegel,* „de fiecare dată când se încearcă o cumpărare de acțiuni, lumea se întreabă dacă nu se va vedea apărând figura lui James S. Dooley pe la vreun colț". Doi ani după crearea sa, banca pe care o fondase în Elveția, asociată cu Handelgesellschaft din Frankfurt, controla „triunghiul de aur" al sectorului imobiliar din

Germania: Hamburg, Düsseldorf, Frankfurt. În pofida dezmințirilor oficiale, retragerile neașteptate și masive de fonduri care provocaseră căderea lui Herstadt de la Köln și distruseseră imperiul lui Gerling păreau să fi fost efectul unei operații cu grijă pusă la punct, iar ziarele social-democrate îl acuzaseră în mod deschis pe Dooley de „capitalism sălbatic". Ajunsesem să regret un pic că nu făcusem câteva eforturi pentru a-l cunoaște mai bine pe american. Puterea financiară la nivelul acela exercita asupra mea o fascinație împotriva căreia mă apăram cu greutate și care nu se potrivea cu ideea pe care mi-o făceam despre mine. Îmi dădeam seama de asemenea că bancherii vorbeau despre Dooley cu o neutralitate și o absență a oricărei judecăți critice care însoțesc întotdeauna apariția unei stele noi de primă mărime pe firmamentul financiar. Mai trebuie spus și că pe parcursul anilor aceia – 1962-1970 – prosperitatea economică europeană părea să fi descoperit secretul creșterii perpetue și, grație recăderilor lor economice, banii redobândeau cu rapiditate în Franța și în Germania lustrul moral și cvasi-spiritual pe care nu-l mai cunoscuseră din vremurile bune ale burgheziei din secolul al nouăsprezecelea. Îmi aduc aminte de o frază minunată pe care am auzit-o la o recepție, după o reuniune a Consiliului Europei. Soția unui ambasador care se întorcea dintr-o călătorie în China trase concluzia unei relatări entuziaste a ceea ce văzuse: „Dar, mă rog, comunis-

mul este pentru cei săraci." Clubul de la Roma încă nu-și publicase prezicerile apocaliptice. Automobilul domnea. Creditul curgea în valuri. Petrolul venea de la sine. Franța devenise o afacere bună. Construirea de ansambluri imobiliare ca Port-Grimaud aducea miliarde promotorilor săi, dar oferea în același timp subiecte de visare celor care trebuiseră să se mulțumească până atunci cu bijuteriile oferite de Richard Burton lui Elizabeth Taylor, cu miliardele lui Onassis și ale lui Niarchos, sau cu hergheliile domnilor Boussac și Wildenstein. Fabricile mele de hârtie și de placaj, ca și editura mea de artă prosperau rapid și pregăteam lansarea unui Club al Cărții european, a cărui miză inițială urca la patru miliarde.

Nu eram surprins de transformarea unui play-boy strălucitor în gigant multinațional. Gustul trofeelor nu trece odată cu vârsta, iar psihicul câștigă uneori în înverșunare ceea ce pierde corpul în vigoare. După accidentul său de automobil, Giani Agnelli, în vârstă de cincizeci de ani, se dedicase firmei Fiat cu o energie, o tenacitate, un avânt care au făcut din aceasta una dintre puterile vii ale dezvoltării europene. Contemporanul său Pignateri, după ce a luat ochii Parisului și ai Romei prin cuceririle sale feminine, se reciclase în domeniul cuprului și se cheltuia pentru a-și consolida și a-și mări exploatările miniere cu o obstinație care uimea Brazilia. În jurul vârstei de cincizeci de ani, virilitatea face adesea unele

transferuri și încearcă să-și constituie un capital de putere la adăpostul declinului fizic.

În 1971, am aflat, deschizând un săptămânal, că Jim Dooley voia să redreseze Turnul din Pisa. Acesta era cel puțin sensul interviului care îmi căzuse sub ochi – dar poate că ziarista Clara Foscarini introdusese acolo vreo maliţiozitate deliberată. Americanul exprima într-adevăr opinia că nu era suficient să consolidezi celebrul turn înclinat pentru a-l împiedica să se prăbușească, ci trebuia să i se redea acestei capodopere a Renașterii mândra sa ținută de altădată. După el, știința modernă era întru totul capabilă să ridice mănușa aceasta pe care acțiunea timpului și legile gravitației o aruncau geniului omenesc. Potrivit ziaristei, Jim Dooley îi telefonase la ora două dimineața, ca și cum ar fi existat o extremă urgență, și-i expusese ideea timp de o jumătate de oră, anunțând că era gata să finanțeze el însuși operațiunea. Foscarini își încheia articolul spunând că, după părerea sa, știința și tehnologia aveau totuși niște limite evidente: de exemplu, mirosul de whisky nu se transmitea prin telefon.

Ideea de a redresa Turnul din Pisa a provocat în Italia o ilaritate generală, iar Dooley a făcut o declarație în care nega în mod formal că ar fi emis astfel de afirmații. El voise doar să le sugereze autorităților să organizeze un concurs între ingineri pentru a determina mijlocul cel mai sigur de a salva capodopera amenințată. Concursul a avut loc într-adevăr,

dar toate soluțiile propuse au fost respinse de comisia guvernamentală, care le-a considerat ineficiente.

La câteva zile după interviul acesta nemaipomenit, mă aflam așezat la un dineu parizian alături de vedeta brună pe care o întâlnisem în compania lui Dooley la Ospedaletti. Vecina mea mă întrebă dacă mai fusesem pe la Thiébon. I-am răspuns că era ceva profund demoralizant în obligația de a asista în fiecare dimineață la actele de bravură înfăptuite de un bărbat de șaptezeci de ani pe apă, cu *bilboquet*-ul și schiurile sale nautice.

— Da, era destul de neplăcut, spuse ea. Bărbații mor uneori cu mult mai devreme de a fi îngropați. L-ați mai văzut pe Jim?

I-am spus că nu ne frecventam deloc.

— Și el se joacă cu un *bilboquet,* mi-a spus ea, și i-am remarcat o anumită duritate în voce și o cruzime în zâmbet.

— Da?

Își plimbă o clipă furculița prin sosul Périgord al puicuței îndopate.

— În sfârșit, *bilboquet*-ul personal și actele lui de bravură se petrec în marea finanță. Astăzi este unul dintre bărbații cei mai puternici din Europa…

Bău nițică șampanie și chicoti.

— Vorbesc de puterea financiară, desigur…

Era acolo ceva ca un vântișor glacial care se isca. În timp ce vorbea cu vecinul său, am studiat-o cu atenție, și cred că este pentru prima dată în viață când

m-am uitat la o femeie frumoasă așa cum își privește un boxer adversarul înainte de a se urca în ring. De asemenea, era tot pentru prima dată când noțiunea de virilitate îmi apărea brusc sub acest unghi. Neglijasem până atunci această sursă a comicului.

Barul Gritti dă pe Canal Grande, iar americanul veni spre mine dinspre terasă, cu mâna întinsă. Se vorbește cu plăcere despre femei „statuare", dar bronzul și marmura ar fi găsit cu greu un mai bun reprezentant decât bărbatul care se afla în fața mea. Talia și carura, ținuta capului dădeau o impresie de forță și păreau să țină mai puțin de natură, cât de o intenție lingușitoare a artistului care lucrează la comandă. Purta o cămașă albă fără cravată, cu gulerul răsfrânt pe reverele sacoului sport. Părul cărunt avea aceleași bucle dezordonate, dar acestea păreau cam necuviincioase deasupra feței pe care timpul își întipărise apăsat semnele. Trăsăturile nu-și păstraseră din finețea lor decât asemănarea cam vagă care-i permite amintirii să regăsească contururile pe care vârsta le amestecase. Trebuie să fi fost cu vreo șapte-opt ani mai mare ca mine. Americanul îmi ținea mâna într-a lui și cealaltă pe umărul meu, cu gestul acela nițel protector pe care l-am considerat întotdeauna iritant.

— Mă bucur să te văd, bătrâne, mă bucur să te văd... Ne-am întâlnit pentru ultima dată...

Începu să râdă, pentru a compensa această scăpare, și mă trase de cot spre o masă dintr-un colț al barului. Cerusem cu două săptămâni înainte un credit de trei

sute de milioane de la B.P.G. din Geneva, controlată de Dooley. Plus dobânda – de paisprezece la sută! – aproape tot atâtea polițe. Mă întrebam dacă știe. Lipsa de lichidități începea să constituie ceea ce în limbaj de afaceri se numește o chestiune de viață și de moarte.

Timp de zece minute Dooley îmi vorbi despre situația politică din Italia și de efectele sale dezastruoase asupra încercărilor de a salva Veneția. Nici unul dintre proiecte nu se bucurase nici măcar de un început de realizare. Sume enorme fuseseră alocate de UNESCO și de organismele internaționale, dar faimoasele „directive guvernamentale" încă se mai făceau așteptate. În realitate, ele erau gata, dar, din criză în criză, Roma ajunsese incapabilă să acționeze.

— Se împlinesc cinci ani de când îi aud vorbind pe experți. Știți, am fost primul care s-a interesat de problemă. Primul, de asemenea, care a finanțat studiile...

Vorbea o franceză rapidă și subtilă, dar cu un foarte puternic accent american, care contrasta în mod ciudat cu ușurința vocabularului. Lumina verde-albăstruie a apei și a cerului venețian de noiembrie îl lovea în plină figură. Cu mai puțină duritate și sălbăticie, era leit condotierul Colleoni de pe statuia ecvestră din piața San Giovanni e Paolo. Am fost izbit de albastrul acestei priviri sticloase, sau mai degrabă de fixitatea sa: era privirea unor obsesii profunde, disperate, în care strigătul de ajutor se

amestecă cu indiferența absolută față de cel căruia îi este adresat și care nu încetează să dea alarma în timpul celei mai banale conversații. Ochii albaștri ai lui Dooley contemplau o angoasă care te împingea să îți ferești privirea.

Am auzit în spatele meu un zgomot de castaniete: cuburile de gheață în *shaker*-ul barmanului.

—... *Să conservi,* pentru mine, asta e esența. Este unul dintre cuvintele cheie ale civilizației. Să nu te lași afectat. Să nu cedezi niciodată vreo palmă de teren... Dar e enorm de mult de lucru. Încă îmi mai aduc aminte de primele proiecte, acele faimoase injecții de ciment care trebuiau să împiedice orașul să se scufunde. Fleacuri! A fost clar foarte repede că aceste „injecții" ar face, dimpotrivă, orașul să se scufunde încă și mai repede... Și, după aceea, a existat ideea de a face să plutească vechitura prin intermediul unor casete cu aer... Asta n-a rezistat la examen. Și acum, când s-a stabilit într-o manieră științifică ceea ce este bine să se facă, întreaga Italie se descompune și este imposibil să întreprinzi ceva, orice...

Îi făcea semne barmanului pentru a cere un al doilea Martini. Apoi privirea îi poposi atentă pe fața mea, ca și cum ar fi venit în mod special pentru a se asigura că nasul meu e la locul său.

— Avem aceeași vârstă, cred?

— Am cincizeci și nouă de ani.

— Și eu.

M-am străduit să rămân impasibil, dar n-am putut, fără îndoială, să nu-mi trădez surpriza.

— Te miră?

— Ba nu, deloc, de ce să mă mire?

— Nu știu, ai făcut o mutră ciudată...

Nu reușeam să mă obișnuiesc cu felul acesta pe care îl avea de a vorbi franceza fără greșeală și fără efort, dar cu un accent imposibil.

— Pari mai tânăr ca mine, spuse Dooley.

— Vârsta nu trebuie neapărat afișată.

— Cum merg lucrurile?

— Poftim?

— Ai reputația că încă te ții bine.

— Fac mult sport.

— Vorbeam de femei.

De îndată ce un bărbat începe să-mi vorbească despre „femei", la plural, pe un ton de complicitate masculină între cunoscători de carne pe picioare, simt pentru el o ură aproape rasistă. Și am avut întotdeauna oroare de racolările acestea confidențiale, care implică frecventarea acelorași drojdii psihologice.

Tăceam. Mâna lui Dooley rătăcea pe masă. Își plecase ochii și părea să fi uitat de mine. Lumina devenise gri pe fața lui.

— Femeile care ajung din ce în ce mai mari, înțelegi?

— Nu.

— Nu? Ei bine, am să îți explic. Pentru mine, femeile au început să se mărească acum... cât?, patru,

cinci ani. Prima a fost o tânără de optsprezece ani, și deja era prea mare înăuntru. O lărgire a vaginului, ceva anatomic. De-abia dacă simțeam contactul.

— Se pare că există o operație banală care rezolvă asta.

— Bine, dar am întâlnit după aceea o foarte frumoasă fată de douăzeci și doi de ani, o *cover-girl* daneză... Vârf de gamă... Ei bine, și ea suferea de această diformitate interioară... Și după aceea, a mai fost eurasiatica aceea pe care ați văzut-o la cinema... Aceeași chestie... prea mare! N-am văzut niciodată așa ceva, o adevărată serie neagră, zău... M-am confesat lui Steiner, îl știți, cel cu electronica... E un bărbat de vârsta noastră, șaizeci de ani, și nici el n-a bătut în retragere... Ăsta-i lucrul important, bătrâne: să nu bați în retragere, să nu dai înapoi... Așadar, i-am pomenit despre asta și atunci am aflat groaznicul adevăr...

A avut un rictus...

— Știi ce mi-a spus? „Bătrâne, nu femeile au devenit prea mari... Tu ești cel care devine mai mic."

Uriașul lovit privea fix pe deasupra umărului meu, iar eu, instinctiv, m-am întors: nimic, un perete.

— Am pierdut cel puțin doi centimetri într-un an și nu mi se mai întărește complet. Da, bătrâne, asta-i treaba. Toți trecem prin asta, nu există bunul Dumnezeu. În 1944, debarcam în Normandia, pe plaja Omaha, apoi eliberam Parisul; dumneavoastră, dumneavoastră erați un erou al Rezistenței,

colonel la douăzeci și șase de ani în *maquis*; iar acum, nu ți se mai scoală. Nu că-i nasol?

— Da, chiar că n-a meritat efortul să câștigi un război…

Mă refugiam în ironie:

— Poate că ar trebui să mai ducem un război pentru a o face verticală.

— Desigur, încă nu mă consider terminat. Dar știi cum e, când ești în pat cu o fată și nu îndrăznești să riști pentru că știi că urmează să ți se încovoaie, nu-i destul de tare, nu vei reuși să intri și ți se moaie complet, din cauza anxietății și a disperării, și te trezești ori cu o mamă care te consolează și te mângâie pe frunte și-ți spune „nu-i nimic, ești obosit", sau „sărmanul meu drag", sau cu o târâtură care încearcă să nu se strice de râs fiindcă marelui Jim Dooley nu i se mai scoală, nu mai e bun de nimic, nu mai există…

— Căderea Imperiului Roman.

Nu mă asculta. Nu mă vedea. Nu eram acolo. Era singur pe lume. Putea să se ducă totul dracului: nu i se mai scula. În ochii lui panica și o ranchiună imensă încremeniseră într-un luciu sticlos.

— Ești la mâna lor. Depinde peste cine dai. Dacă e o târâtură, ai încurcat-o. Te toarnă peste tot. Știți, Jim Dooley e terminat. Nu mai face doi bani… Descoperirea Americii, zău. Din fericire, există întotdeauna din cele care cred că e din cauza lor, că ele nu sunt destul de excitante. Și mai e și orgoliul

și le este frică să nu mă piardă, așa că îmi fac publicitate... La șaizeci de ani, încă e formidabil... o forță a naturii...

Se întrerupse, așteptă, pentru a-mi da răgazul să mărturisesc. Și eu... Eu îmi aprindeam tacticos o țigară.

— Și, cu cât te întrebi mai mult dacă o să ți se scoale, cu atât mai puțin se întâmplă... Încă un triumf al psihologiei. Cu cât ești mai angoasat, cu atât regulezi mai mult, pentru a te liniști, sau, mă rog, încerci. În cele din urmă, nici n-o mai faci pentru că ai chef, ci pentru a-ți da încredere. Pentru a-ți dovedi că încă mai ești în cărți. Când o scoți la capăt, îți spui: oho, încă n-am ajuns la capăt, încă sunt bărbat. Și știți ce? Înainte, mă uitam la o femeie pentru a vedea dacă îmi place; acum, o privesc și mă întreb: și dacă nu este o clitoridiană? Dacă e o vaginală? Nu poți ști dinainte, trebuie să ieși pe teren...

Am întrebat:

— Ai încercat să te îndrăgostești?

Pentru prima dată, pe fața sa a apărut o urmă de veselie.

— Cu ce? Pentru că la asta se reduce totul, bătrâne. Cu ce? Știi povestea tipului care își făcea un control general și doctorul îi spune: „Arătați-mi organele genitale", iar omul deschide gura, scoate limba și face „aaaaa...". Nu e drept, bătrâne. Să cazi dintr-odată, zbang!, de genul stejar trăsnit, de acord.

Nici nu cer altceva. Dar când ești în pat cu o fată frumoasă și nu mai mișcă nimic... Mai zilele trecute eram așa, întins pe spate, după bătălie, nu mersese, iar femeiușca s-a uitat la mine în timp ce se îmbrăca, în timp ce eu aveam o mutră caraghioasă, de genul cu titlu postum. Ea și-a stins țigara și după aceea mi-a aruncat: „Sunteți unul dintre bărbații aceia care nu se pot resemna cu declinul sexual, pentru că au obiceiul să fie bogați..."

Eu am spus cu detașare, ca întotdeauna când vorbesc despre mine:

— Se mai întâmplă.

— Nimerisem peste o târfă de stânga, bătrâne, iar astea, astea nu se regulează, astea iau notițe... Partea proastă este că nu sunt pregătit să renunț. Nu-i genul meu. Eu nu cedez cu ușurință. Lupt până la capăt. Întotdeauna am fost un luptător.

— Un campion.

— Dacă vrei... A, uite, știu unde ne-am văzut ultima dată. La campionatul european de bob.

— Ba nu. Ultima dată ne-am văzut la Thiébon... la *bilboquet.*

Se întoarse spre geam și lumina îi brăzdă ridurile ca sub efectul unei dălți invizibile. Trăsăturile, în același timp frumoase și răvășite de vârstă, și buclele în inele ale busturilor și medaliilor romane aveau cu chipurile cezarilor raporturi neașteptate: nici o operă antică nu ne-a transmis imagini ale disperării...

Trebuia totuși să aflu…

— De ce eu?

— Pentru că te cunosc foarte puțin și este întotdeauna mai ușor… Și apoi, am făcut același război… și l-am câștigat. Asta te apropie.

Mă privi cu duritate.

— Tu cum stai? Și nu-mi spune baliverne. Avem aceeași vârstă…

Era deja o bucată de vreme de când aveam dorința să mă scol și să plec de la masă, dar am un instinct de conservare foarte dezvoltat. Acum eram sigur că Dooley era la curent cu împrumutul pe care îl cerusem de la banca sa. De asta mă folosea ca ștergător de picioare. Nu mă puteam apăra.

Am ridicat din umeri.

— Totuși, nu m-ai trezit la ora șapte dimineața pentru a schimba informații despre stările noastre glandulare…

— Se spune că ești încă un mare crai… Atunci, mi-am zis, am să-i vorbesc… Între foști… Am să-l întreb cum procedează el. Se pare că micuța dumitale braziliană este cu totul încântătoare…

M-am ridicat.

— Ascultă, Dooley, ajunge cu chestiile astea. Ești beat. Ar trebui să te duci să te culci. Puțină uitare o să-ți facă tot binele din lume.

Își puse jos paharul.

— Stai jos. Îmi ești dator. B.P.G. îți acordă creditul. Ei erau împotrivă. Ei cred că ești pe drojdie. Și

eu cred asta. Nu: *eu știu.* Și tu. Dar încă te mai prefaci. Sau poate că nu o știi. Sau că nu vrei s-o știi.

Am început să râd. Nu era un râs forțat: vestea îmi ridica o mare greutate de pe umeri.

— De când împrumută băncile elvețiene bani întreprinderilor pe care le știu condamnate?

— De când tăticul Dooley le dă ordine. Ești pe drojdie. *Kaputt.* Bine, poate că nu știi asta: ai o speranță. Crezi că situația... se va redresa.

— Vorbești despre tine, despre mine sau despre Turnul din Pisa?

— Foarte amuzant. Da, presupun că nu ești la curent. Nu vrei să privești realitatea în față. Și, la urma urmei, uneori trebuie mult timp pentru a te lămuri în ceea ce te privește.

— Am o ofertă de cumpărare de trei miliarde de la Kleindienst.

—... De două miliarde și jumătate.

— Eu cer patru.

— Știu. Foarte interesant. Vom mai vorbi despre asta, dacă ții morțiș. Înainte să treci pe la mine.

Își scufundă nasul în pahar.

— Kleindienst... Nu pot să-l sufăr, bombăni el, și întorsătura aceasta de frază, cu puternicul său accent american, mi s-a părut deodată de un comic irezistibil.

Pentru prima dată, îmi dădeam cu adevărat seama de tensiunea nervoasă în care trăiam de luni de zile.

— Ce ți-a făcut Kleindienst? Te-a bătut la bile?

— Mă face să borăsc, asta-i tot.

— Și de ce, dacă nu sunt indiscret?

— N-ai înțelege, bătrâne. Nu ai calibru. Francezii nu au calibru. Sylvain Floirat al dumneavoastră, el are… cât, șaptezeci și cinci de ani? Boussac și Prouvost, pe la optzeci și cinci sau optzeci și opt. Iar Boussac tocmai a transmis frâiele. Iar în urma lui nu este nimeni. Nu printre francezi vom găsi un competitor. Era Giani Agnelli, dar sindicatele i-au retezat-o. Bine, mai există Cefis, în Italia. Exista Gerling, în Germania, dar a alunecat pe o coajă de banană odată cu crahul de la Herstadt… Mai sunt încă în Europa câțiva care se apără și care-și pot disputa titlul european… Cine? Îi știi la fel de bine ca și mine. Bosch, Bürba, Grunding… să-i mai punem și pe Neckermann și Oetzger… Și mai ales Kleindienst… și cu mine. Pe terenul acesta, încă mai fac față din plin, bătrâne, nu sunt un *fost.* Bine, nu-l pot da gata pe Kleindienst în întregime, dar firma sa S.O.P.A.R. mă interesează… Ai tot interesul să-mi dai de știre înainte de a trata cu el… Puiul ăsta de lele încearcă să pună mâna pe titlul de campion al Europei la toate categoriile, știi asta la fel de bine ca și mine…

Îmi spuneam că, să fi fost vreo zece-doisprezece ani de când, la aceeași masă de la Gritti, sau poate la o sută de metri mai încolo, la barul lui Harry, Hemingway trebuie să fi ținut aproape același discurs, vorbind despre competitorii săi literari. Suntem cu toții foarte tentați să ne măsurăm forțele,

dar americanii sunt cel mai puțin înclinați să accepte eșecul.

— La revedere, Jim.

— La revedere. E plăcut să vorbești despre frumoasele vremuri de altădată. Va trebui să ne întâlnim mai des. La urma urmei, avem o grămadă de amintiri comune.

Ridică un deget spre reverul hainei mele.

— Eu știu ce înseamnă p-panglicuțele astea…

II

Am urcat în apartament. Draperiile erau trase și noaptea lăsase în urma ei becurile aprinse, dezordinea plecărilor precipitate și a valizelor făcute pe fugă. Laura ședea într-un fotoliu, cu picupul la picioare, și asculta un disc. Își dăduse capul pe spate și părul său desfăcut se scurgea până-n covor. Pășii peste Bach, Mozart și Rostropovici și mă trântii pe sofa; probabil că aveam aerul unui om căruia tocmai i se furaseră economiile, deși atât de cu grijă îngropate în străfundurile sale. Dooley scotocise peste tot și lăsase totul vraiște.

— Ce ai, Jacques?

— Nimic. Monolog interior.

— Nu putem ști?

—... Să nu mărturisești niciodată.

Veni și îngenunche alături de mine, se sprijini pe coate, se aplecă spre fața mea.

— Îți poruncesc!

— Mă gândeam la căderea Imperiului Roman. Căderea Imperiului Roman este lucrul cel mai răspândit din lume, dar fiecare își imaginează că este

singurul căruia i se întâmplă așa ceva. Foarte democratic. Foarte creștinește, de asemenea... Umilința, renunțarea, toate astea...

— Faci niște piruete foarte drăguțe.

— Da. Pe apă. Cred chiar că sunt atât de puternic, încât aș putea face schi nautic jucându-mă în același timp cu un *bilboquet.*

— Ce voia de la tine?

— Am vorbit timp de o oră despre... un proces ireversibil.

— În legătură cu?

— În legătură cu Veneția, desigur. N-o putem împiedica să se scufunde.

— Cine este Dooley ăsta?

— Un om foarte puternic... din punct de vedere financiar. Americanii sunt foarte puțin dotați pentru imposibil. Acum doi ani, a vrut să redreseze Turnul din Pisa. Ei da. Rar mi-a fost dat să văd un tip atât de disperat la o oră așa matinală.

Își sprijini capul de umărul meu.

— Te iubesc.

A spus-o pentru a-mi aminti că exista un răspuns la toate, și doar unul.

Există la Laura o parte de „insulă fericită" care se datorează fără îndoială în bună măsură Braziliei natale, dar încă și mai mult raporturilor sale de încredere cu viața. Laura deschide în fiecare dimineață fereastra către ziua care se naște, de parcă băbuța acesta înceată ar fi așteptat-o din zori cu brațele pline de

daruri. Ochii îi sunt de o veselie brună și caldă sub sprâncenele aproape drepte, a căror grosime o păstrează – cât deplâng frunțile acelea deflorate de epilare în care trăsătura creionului, întotdeauna mai mult sau mai puțin bej, anulează prin platitudinea sa toate jocurile de umbră și de lumină! – își poartă părul prins în coc, iar atunci când și-l eliberează mă simt de fiecare dată surprins de transformarea chipului, care trece de la liniște la tumult. Buzele întredeschise par mereu puțin abandonate, ca și cum ar fi fost create pentru un sărut întrerupt și, de la seninătatea frunții la dulcea obstinație a bărbiei, tinerețea își cântă certitudinea că nimic nu trebuie vreodată să se sfârșească.

— Ce se întâmplă, Jacques? Ce se întâmplă *cu adevărat*?

— A venit un om să-mi deseneze caricatura și a fost foarte… asemănătoare.

Încă nu cunoscusem niciodată „angoasa vesperală", pentru că absența dragostei diminua până la insignifianță importanța mizei. Întâlnirile mele erau fără urmări: ele nu ridicau deci problema viitorului. Nu mă dedam la periculoase mici contabilități, ca atâția alți bărbați la capăt de drum, care nu încetează să-și măsoare pierderile. Știam, desigur, că eram în declin, dar asta avea și avantaje. Atunci când mă aflam în fața unei partenere ceva mai lente, în mod deliberat sau de la natură, micșorarea ardorii mele și o sensibilitate ușor slăbită îmi permiteau să

trag de timp atâta cât era nevoie pentru a nu dezamăgi o așteptare atât de legitimă. Fără îndoială că de asta o tânără femeie îi împărtășise soțului său că sunt „un gentleman până-n vârful degetelor". Acesta mi-o repetase și eu îmi privisem vârful degetelor cu surpriză și jenă. O auzisem pe o prietenă spunându-mi, după o întâlnire amoroasă în care am făcut față doar pentru că nu reușeam să-mi dau drumul: „Nu sunt bună de nimic cu tinerii. Ei sunt prea impetuoși, prea nerăbdători." Se pare că prefera să aibă de a face cu un bătrân muncitor al Franței.

—... Mai e și că, pentru prima dată, iubesc așa cum n-am mai iubit vreodată: cu disperare...

— Ce înseamnă asta, să iubești pe cineva cu disperare?

— Suntem la cele două capete ale vieții, tu și cu mine, Laura... Dar Erasm a scris *Elogiul nebuniei* și nu ne cunoștea nici pe tine, nici pe mine, ceea ce dovedește că... Nu știu ce dovedește aceasta, dar este minunat să-l avem pe Erasm cu noi...

Ea își ridică spre mine bărbia încăpățânată și privirea gravă a copilului care refuză să se joace pentru că se trișează.

—... Ce înseamnă asta, să iubești pe cineva cu disperare?

Ne întâlnisem cu șase luni în urmă, ca urmare a unei erori.

Laura mă confundase cu altcineva. Mă dusesem singur la concertul lui Guilels, donându-i la intrare

unui student cel de-al doilea bilet pe care-l cumpărasem. Atunci când nu ne trece în mod spontan prin minte nici un prenume și când începem să ne răsfoim agenda, e mai bine să renunțăm, chiar și dacă n-ar fi decât de dragul prieteniei, care merită respectul de a nu-ți împrospăta memoria. La ieșire, o tânără brunetă, al cărei ten părea deprins de la naștere cu soarele, se desprinsese din mulțime și venise către mine, cu programul în mână.

— Scuzați-mă, vă rog, pot să vă cer să-mi semnați programul? Vă admir atât de mult opera...

Mi-am scris cu plăcere numele pe colțul copertei.

— Poftim. Dar, spuneți-mi, domnișoară, de unde știați că am fost internațional de rugby în 1936? Nici măcar nu erați născută pe vremea aceea...

Ea păru descumpănită, își plecă privirea spre copertă...

— Vai, îmi cer scuze... V-am luat drept Michael Sarn, unul dintre compozitorii mei preferați...

— Sarn trebuie să aibă cu cel puțin cincisprezece ani mai puțin ca mine. Asta-i foarte încurajator. Va trebui să încerc să compun ceva. Poate că este un semn al destinului. Există intuiții feminine...

Începeam să mă joc, vedeam că ea își dă seama și știam deja că meritam amândoi mai mult.

— Iertați-mă, i-am zis, și îmi aduc aminte că, fără nici un motiv anume, m-am simțit deodată tulburat, ca și cum din clipa aceea îmi dădusem seama că se afla acolo, în sfârșit, dar că era prea târziu.

Mă aplec spre fața ei, îi ating fruntea cu buzele... Scriu aceste câteva cuvinte în prezent. Asta te ajută să trăiești din nou.

— Înseamnă că ne-am întâlnit ca urmare a unei erori, Laura. Adu-ți aminte. M-ai confundat... Și aveai dreptate...

Tac. Am convenit încă de la început că diferența de vârstă nu va fi niciodată menționată între noi. Încă din primele zile ale legăturii noastre, ne-am pus de acord că viața poate să aibă astfel de surprize și să salveze totul, ca mesagerul regelui într-un ultim act de Molière. Dar aveam cu treizeci și șapte de ani mai mult ca Laura și începeam să-mi pândesc trupul ca și cum ar fi fost acela al unui străin care venise să-mi ia locul. Îmi venea greu să mă debarasez de vigilența aceasta, al cărei pericol insidios îl cunoșteam totuși și, după consumarea actului, mi se întâmpla să fiu mai fericit pentru că fusesem „la înălțime", decât să fiu pur și simplu fericit. Poate că-mi lipsea fraternitatea față de femei și, fără fraternitate, dragostea și fericirea nu sunt nici ele decât un campionat. Există virilitatea și există infecția virilă, cu mileniile sale de posedare, de vanitate și de teama de a pierde. „Mitologia suprațapului...", scrisese pe o foaie de hârtie, în loc de explicație, prietenul meu poetul Henri Drouille, înainte de a-și trage un glonț în cap. Iar prietena lui îmi strigase: „Nu înțeleg, nu înțeleg! Era un amant atât de minunat!" Da, atât de minunat încât ea nu-și dăduse seama de nimic.

Mi-a trecut prin fața ochilor masca virilă a lui Jim Dooley și aproape că i-am auzit vocea, cu accentul acela și cuvintele pe care i le atribuiam: „Poate că era o clitoridiană. Uneori, ai noroc." Nu, niciodată, nu eu. Trebuie să știi să ajungi până la capăt.

Întotdeauna mi s-a părut că îmbătrânirea te pregătește pentru îmbătrânire. Erau, mi se pare, anotimpuri, etape, semne care anunțau schimbarea: un „puțin câte puțin" care îți dă răgazul să reflectezi, să te pregătești și să-ți iei hotărârile și distanțările, să-ți fabrici o „înțelepciune", o seninătate, într-o zi, te surprinzi gândindu-te la toate astea cu detașare, amintindu-ți de trupul tău cu prietenie și descoperindu-ți alte interese, croazierele, bridge-ul și prietenii printre anticari. Or eu încă nu avusesem parte de eșec. Simțurile mele nu refuzaseră niciodată să se trezească. Fără îndoială, de multă vreme deja, nu mai era vorba pentru mine de nopțile acelea în care trupul nu se cruță până în zori și nici măcar nu știe să socotească. Dar toate astea nu aveau nici o importanță, căci nu exista altă miză decât să-i dai fiecăruia ceea ce i se cuvine. Nu era vorba decât de un schimb de proceduri bune. Ne întâlneam și ne părăseam cu gentilețe; adeseori rămânea chiar amiciția aceea și mica nostalgie surâzătoare, complice, pe care o lasă în urma lor amintirile plăcute. Dacă aveam de a face cu o parteneră nițel complicată, lucrurile luau un aspect gimnastic de care nu-mi dădusem seama dinainte și care-mi punea probleme

de suflu, de suplețe și de rezistență musculară mai degrabă decât de vigoare sexuală. Mi-am dat seama de asta pentru prima dată cu o prietenă care nu se putea dispensa de penetrare simultană cu stimularea manuală, ca urmare a nu știu căror începuturi în viață. Trebuia să mă aplec în față, cu genunchii în spatele Alinei, întinzând brațul, ceea ce micșora raza de acțiune a prezenței mele într-însa, situație cu atât mai delicată cu cât îi plăcea, totodată, să fie ciupită de sâni până la limita durerii, după cum îmi indicase de la bun început, în vreme ce agitația ei extremă, ardentă, dezordonată, mă obliga să o rețin prin trecerea unui braț în jurul taliei, în scopul de a-i controla tresăltările și salturile excesive care amenințau în orice clipă să mă azvârle afară. Îmi lipseau membre: mi-ar fi trebuit patru brațe pentru a duce la bun sfârșit încercarea. Eforturile musculare pe care trebuia să le fac se efectuau în detrimentul concentrării mele și a influxului nervos, iar atunci când am ajuns la capăt, după un sfert de oră, cea mai mare satisfacție a mea a fost că pot să răsuflu un pic. Dar natura feminină este de o extremă varietate, bogăție și abundență și există întotdeauna pe lumea aceasta ființe făcute pentru a se înțelege. De-abia după întâlnirea mea cu Laura mi-am dat seama cu adevărat de declinul meu. Pentru prima dată în viața mea de bărbat mă observam mai mult decât o priveam pe parcursul actului, și *mă* simțeam în loc să simt. Tot pentru prima dată se iveau pentru mine grijile

odioase privind rigiditatea și dimensiunea și aveam nevoie adesea să mă asigur printr-o mișcare furișată a mâinii că eram „pregătit". Fără îndoială că așa stăteau lucrurile de ceva timp, dar nu mă preocupase aspectul. Atunci când mi-am dat seama, lipsa mea de ardoare mi s-a părut datorată lipsei de dragoste. O puneam pe seama lipsei de importanță. Îmi spuneam că raporturile mele cu femeile deveneau mai puțin anonime, că se personalizau mai mult, că se acomodau prost cu absența autenticității, a sărăciei afective. Dar, în brațele Laurei, nu exista posibilitatea iluziei. Niciodată nu iubisem cu o dăruire atât de totală. Nu-mi mai aminteam nici de celelalte iubiri, poate pentru că fericirea este întotdeauna o crimă pasională: ea le suprimă pe toate cele precedente. De fiecare dată când eram uniți împreună în tăcerea marilor profunzimi care lasă cuvintele la stratul de suprafață și când, departe, sus, cele o mie de cârlige ale cotidianului pluteau în van cu momelile lor de plăceri mărunte, de obligații și de responsabilități, se producea o reînnoire a lumii atât de bine știută de toți cei care cunosc încă adevărul pe care plăcerea a reușit uneori să ne facă să-l uităm: a trăi este o rugăciune pe care doar dragostea unei femei o poate împlini. Că se întâmpla în apartamentul Laurei de la Piaza sau la mine, pe strada Mermoz, obiectele cele mai banale deveneau obiecte de cult. Mobilele, lămpile, tablourile dobândeau un sens secret și căpătau în câteva zile patina amintirilor.

Nu mai existau clișee, banalitate, uzură: totul se întâmpla pentru prima dată. Toate rufele murdare ale cuvintelor de dragoste, pe care ți-e atât de frică să le scoți la iveală, pentru că sunt acoperite de pete suspecte pe care minciunile le-au lăsat acolo, își reînnodau legăturile cu prima mângâiere, prima mărturisire, cu privirea mamelor și a câinilor: poemele de dragoste erau prezente cu mult înainte de opera poeților. Mi se părea că înainte de întâlnirea noastră viața mea nu a fost decât o suită de încercări, bruioane de femei, bruioane de viață, bruioane ale tale, Laura. Nu cunoscusem decât prefețe. Mimicile dragostei, multitudinea, varietatea, acuplările, toate acele întâlniri și plăceri, sunt o absență de har autentic care se refugiază în pastișă, într-o „*à la manière de*" a iubirii. Uneori pastișa este foarte disimulată și meșteșugul nu se prea vede, dibăcia ascunde făcătura, există dezinvoltură, se poate trăi mai nimic și ieftin, chiar și doar din plăcere, și de altfel nu-ți poți petrece viața așteptând să facă o mișcare de geniu. Viața s-a arătat în sfârșit capabilă de geniu în ceea ce mă privește atunci când m-a făcut să mă întâlnesc cu Laura, dar asta s-a întâmplat doar într-un moment de cruzime. Nu e vorba că trupul meu autumnal ar fi refuzat să mă servească, ci că îmi vorbea din ce în ce mai mult despre mine însumi și din ce în ce mai puțin despre Laura. El mi se impunea cu greutate încă de la începutul actului amoros, întârzia să-mi răspundă, îmi aducea aminte de limitele

sale și, în vreme ce ardeam de o fervoare nerăbdătoare, solicita menajamente, domolire și grijă. Tot ceea ce fusese cânt devenise murmur...

Ridică spre mine o privire surâzătoare.

— Jacques, nu vreau să-ți imaginezi că nu mă mai pot dispensa de tine și să te simți prizonier.

— Știu asta.

— Poți să mă părăsești oricând, nu voi spune nimic, te voi urma peste tot, vreau să te simți liber. Desigur, dacă te îndrăgostești de altă femeie, trebuie să mi-o spui, n-am să înghit un tub de somnifere, ăsta s-ar chema șantaj, m-aș duce numai să văd dacă este frumoasă și după aceea m-aș culca îmbrăcată cu rochia mea de nuntă și aș muri de vecernii siciliene...

— Vecerniile siciliene sunt o operă.

—... Dar sună ca numele unei boli cu plăgi roșii și vomă. Domnule, îți va spune medicul, prietena dumneavoastră este atinsă de vecerniile siciliene, asta nu iartă. Iar tu, îmbrăcat la patru ace și revenind de la o noapte de dragoste, îți vei arunca vioara la picioare și te vei prăbuși bocind...

— Vioara? De ce aș avea o vioară?

— Trebuie muzică într-o clipă atât de tristă.

— Ai o imaginație tropicală.

— Se spune barocă. Toate romanele și toate filmele din America de Sud sunt baroce, în clipa de față. Avem o literatură foarte frumoasă, din care faci parte acum. Ți-am scris deja o duzină de scrisori,

pe care le-am trimis prietenelor mele de la Rio pentru ca să te viseze. Vei fi un amant legendar al Braziliei. Am relații, știi asta. Sunt nebună?

— Nu, Laura. Dar la noi copiii se opresc din visat cu mult mai devreme, pentru că lumina noastră și câmpurile noastre au gustul măsurii. Nouă ne lipsește Amazonia.

— Nu este adevărat, îl aveți pe Victor Hugo.

Îmi atingi buzele cu vârful degetelor, zâmbești, îți sprijini capul de obrazul și de gâtul meu, și trebuie să existe și alte feluri de viață, trebuie să mă pun la punct. Corăbii lente alunecă spre țărmuri tihnite și le pândesc blânda și calda navigare prin venele mele. Niciodată brațele mele nu se simt mai puternice decât atunci când freamătă de tandrețe în jurul umerilor tăi. Există o lume, se spune, dincolo de perdele, o altă viață, afară, dar asta e science-fiction. Talazul timpului face un ocol și se duce să se spargă în altă parte.

— Laura...

— Da? Întreabă-mă, acum e momentul, am răspunsul la toate...

— Nimic... Voiam doar să-ți pronunț numele.

Nu am fost niciodată un om al plăcerii, ci un om al sanctuarului. Atunci când te strâng foarte tare în brațe, corpul tău îmi dă ajutor și protecție. Ca să mă reia în vârtejul ei, viața așteaptă să nu mai fiu de neatins. Există în jurul nostru un fel de creștinătate în sfârșit împlinită prin blândețe, iertare și dreptate,

iar după aceea, atunci când răsuflările noastre se separă și trebuie să reîncepem să trăim tăiați în două, rămâne cunoașterea fericită a sanctuarului și o operă imaterială alcătuită din certitudinea revenirii.

Îmi cauți privirea. Niciodată nu m-ai întrebat, ca atâtea alte femei: „La ce te gândești?", lucru care are întotdeauna efectul trecerii unui buldozer. Buzele tale se lipesc de ale mele, iar arsura îmi străbate trupul și trezește în mine pe cel care am fost. Dar ceea ce încă mai este spontan în acest elan se dublează imediat de nevoia de ajutor și chipul batjocoritor al Carlottei trece prin fața mea; ea m-a făcut să râd în hohote altădată, spunându-mi cu vocea ei italiană: „Atunci când un bărbat începe să-mi ghideze mai întâi mâna și după aceea capul, știu că n-o mai duce mult". Prea multă viață, prea multe cunoștințe, prea mult umor... Mâinile-mi aleargă pe trupul tău, adastă, insistă, dar le cer mângâierilor mele să mă stimuleze îndeosebi pe mine. Te ating ușor, abia-abia, pentru ca sânii tăi, coapsele tale să-mi înfometeze mâna și să mă cheme în continuare și mai mult. Mai ales, să nu te gândești, să nu te cauți și să te pândești, ci să faci apel la acea luciditate de gradul doi care știe să evite ceea ce este periculos în luciditate. Fața ta, ochii tăi se voalează, mâna ta mă caută...

— O, tu, tu, tu...

Cel ce-am fost cândva se îndreaptă în întâmpinarea sa, dar orbirea, bucuria și furia de a trăi, de a

se lăsa în voie, de a se îmbăta, de a se dărui fără măsură și fără menajamente au făcut loc unor griji prudente de economisitor: am reușit să câștig zece minute bune datorită unor mângâieri inițiale, am evitat epuizarea. Propria plăcere îmi este total indiferentă, și cum să fie altfel, când este vorba de o chestiune de viață și de moarte? Înverșunarea mea este de așa natură, încât nici măcar nu mai știu dacă mi-e frică să nu te pierd, Laura, sau dacă mi-e mai degrabă frică să nu pierd. Este sfâșierea unei tandrețe infinite, a blândeții acestui trup atât de încrezător în forța mea. Există momente de ironie rece în care aproape că aud strigătele suporterilor veniți să încurajeze echipa Franței la campionatul mondial.

Aș merge și mai departe pe panta comicului. Cu cât anxietatea mea creștea, cu atât mai aveam nevoie de o „a doua oară" pentru a mă liniști. Era o marjă de siguranță pe care mi-o dădeam în vederea viitoarei retrageri. Reușeam uneori, mobilizându-mi toate resursele și profitând de exasperarea care-mi biciuia sângele. Și atunci când privirea Laurei începea să se scufunde, apoi revenea la suprafață și o căuta pe a mea, singurul lucru pe care îl mai reușeam cu cea mai mare ușurință era un surâs suveran de stăpânire, în același timp tandru, puțin protector... și atât de viril.

Se făceau șase luni de când eram împreună și tu nu-ți dădeai seama de nimic, draga mea. Făceam față. Și, ca toate naturile fericite, erai puțin exigentă și nici măcar nu știai că erai așa.

Am mai rămas încă două zile la Veneția, străbătând orașul în toate direcțiile, ore în șir, vizitând toate bisericile. La întoarcere, atunci când te luam în brațe, tu erai aceea care-mi spunea: „A, nu, Jacques, ai milă, sunt moartă, moartă, nu știu cum faci tu, ești o adevărată forță a naturii…“

Speranța mea renăștea. Trebuia să găsesc o viteză de croazieră. Cu toate muzeele Franței la dispoziție, încă mai puteam face față.

III

Am lăsat-o pe Laura la hotel și m-am întors acasă, pe strada Mermoz. Apartamentul mă întâmpină cu un aer de „fiecare lucru la locul său", care mi-a dat imediat impresia că nu mă găsesc la mine acasă: lumea aceasta mică bine aranjată nu corespundea câtuși de puțin dezordinii mele interioare. Pe biroul meu, mesajele începeau toate la fel: „Sunați de urgență..." La dictafon, vocea afectată a secretarei mă informă: „Fiul dumneavoastră vă roagă să treceți pe la birou de îndată ce vă întoarceți". Am zâmbit. Îmi venea greu să văd ce puteam face împotriva inflației, a scăderii catastrofale a comenzilor – optzeci la sută în raport cu anul precedent –, împotriva prăbușirii de la Bursă, unde acțiunile mele își pierduseră în câteva luni trei sferturi din valoare, criza energiei și cea mai mare descoperire de la oul lui Columb: că Europa nu avea materii prime...

L-am sunat pe fiul meu.

— Salut, Jean-Pierre.

— Bună ziua, tată.

Am așteptat să mă întrebe. Nu-mi informasem filiala de la Zürich, care de altfel nu avea nici un fel de activitate reală. Era o ficțiune legală care îmi conferea o existență teoretică în ochii autorităților elvețiene și-mi permitea să fiu în regulă cu Banca Franței. Jean-Pierre nu-mi telefonase nici măcar o singură dată la Veneția. Nu dădea niciodată dovadă de nerăbdare, de vivacitate și de manifestări excesive de energie: probabil mă observase cu atenție și trăsese unele concluzii. Cred că se străduia cu multă grijă să nu-mi semene: asta e influența paternă. Tăcerea se prelungea: aveam aerul că urmăresc un efect.

— Avem creditul. Și scontul.

— Bun.

— Spune drept, nu mai credeai...

— Nu-mi dau seama ce i-a putut determina.

— Există întotdeauna factorul personal care contează. Ei mă cunosc. Ei știu...

Era cât pe ce să spun: „Ei știu că sunt un luptător", dar m-am reținut la timp. Nu era momentul. M-am refugiat în comportamentul obișnuit: ironia...

— Știi, când Giscard d'Estaing s-a scufundat cu submarinul... mi-a fost frică. Nu din cauza submarinului, nu. Mi-era teamă că va începe să meargă pe apă. Așa sunt eu, și eu. Fac miracole.

— Într-adevăr. Nu mă așteptam. Lucrurile merg cât se poate de prost.

— Ce vrei, Europa și-a pierdut istoria. Nu mai are vitalitate proprie. Materiile noastre prime, la

optzeci la sută, sunt la ceilalți. Se vorbește de „materia noastră cenușie“ și aici, desigur, avem tot ce ne trebuie. Dar toate sursele noastre de energie, de vitalitate – coaiele noastre, ce mai – sunt în lumea a treia, la fostele colonii… A venit clipa adevărului.

— Treci pe la birou?

— Asta se vede și de aici, să știi…

— Au mai fost și niște anulări de comenzi de când ai plecat. Și interdicția de a concedia…

— Da, am citit. Au dreptate. Vom vorbi despre toate astea. Hai să luăm masa împreună mâine. Mariette îți va spune unde…

Am ezitat o clipă.

— Jean-Pierre…

— Da?

— Sunt aproape hotărât să vând.

El tăcea.

— Mă gândesc la asta în mod serios…

Deodată m-am trezit spunând cu o vehemență care m-a surprins și pe mine:

— Nu pot lupta pe toate fronturile în același timp…

Probabil că a fost pentru prima dată când mi-am mărturisit astfel mie însumi unde ajunsesem în raporturile cu trupul meu – și cu Laura…

Am închis, m-am dus să-mi desfac valiza și am intrat în baie. Mi-am golit trusa de toaletă și am găsit la fund o foaie de hârtie pe care am despăturit-o: era o rețetă. Am aruncat-o la coș. Îmi spusesem că nu voi lua niciodată vreun „întăritor“ de genul acela.

De altfel, nu de asta mă dusesem să mă consult cu Trillac. Aveam dureri în regiunea inghinală, din cauza reumatismului, fără îndoială.

— Aveți o prostată cam mare.

— Zău?

— Urinați bine?

— Încă destul de bine.

— Vă treziți noaptea?

— Când nu pot dormi, da, uneori.

— Pentru a urina, vreau să spun.

— N-am remarcat.

— Jetul este puternic?

— Poftim?

— Atunci când urinați, jetul este puternic, alert, viu, în arc, sau târâie de la capătul uretrei într-un firișor anemic și subțire, care se întrerupe pentru a o porni din nou, după un efort din partea dumneavoastră?

— N-am remarcat nimic. Urinez fără probleme. Am să fiu atent de acum înainte, dar…

— Vă udați chiloții?

L-am privit cu gura căscată.

— Da, după cincizeci de ani, de obicei, atunci când crezi că ai terminat de urinat și-ți bagi scula la loc, rămân întotdeauna câteva picături care continuă să se scurgă, pentru că se instalează slăbirea controlului muscular, sfincterele se întăresc, înțelegeți, și asta produce o pată galbenă pe chiloți. Același lucru se produce și-n spate.

— Același…? Ce vreți să spuneți cu asta, pentru Dumnezeu?

— Reflexele de închidere sunt nițel uzate.

— N-am remarcat asta.

— În general oamenii nu remarcă asta, la început. Așadar, ziceți că aveți dureri în zona inghinală?

— Uneori, da.

— Așa ca niște lovituri de cuțit?

— Nu. O durere surdă.

— După ce ați ejaculat?

— Da, dar asta mi se întâmplă și atunci când sunt obosit. Este mai degrabă o senzație de greutate.

— E vorba de prostată și de canalele seminale. Nu-i grav, dar tinde să devină cronic. Mașinăria s-a uzat nițel. Puneți-vă un supozitor după fiecare raport.

— Cum, domnule doctor, un supozitor după fiecare raport? Vreți ca după… În sfârșit, după o acțiune amoroasă, să mă scol și…

— Bine, atunci faceți o baie de șezut foarte rece. Asta vă va alina.

— Ascultați, dacă trebuie să-ți cauți o alinare după ce ai făcut dragoste…

— Domnule dragă, aici suntem pe domeniul organismului, al funcționării sale și al limitelor în cadrul cărora îl putem solicita… Poezia nu ține de resortul meu. Nu aveți probleme? Vi se întâmplă să aveți erecții?

— Încă nu se pune problema de „a se întâmpla să am erecții", domnule doctor. Am erecții, punct.

— Cu ce frecvență? Durerile dumneavoastră provin dintr-un abuz mecanic, fără discuție. Mucoasele

dumneavoastră sunt deteriorate. Înțelegeți, domnule dragă, atâta timp cât cantitatea de spermă și de lichid prostatic este abundentă, lucrurile se petrec în mod normal, dar începând de la o anumită vârstă, are loc diminuarea cantității evacuate, deseori chiar o absență totală de spermă, cu evacuarea doar a lichidului prostatic în momentul ejaculării... Există tendința de a juisa „pe uscat", cum se spune. Canalele nu mai sunt umectate, prostata se comprimă fără să se golească și se produce o congestie cronică a țesuturilor care vă dă durerile astea... Nu trebuie să abuzați. Trebuie să-ți tratezi organismul cu respect... Iată de ce vă pun întrebarea aceasta privind frecvența raporturilor...

Începeam să mă înfurii. Aveam încă o dată senzația că am de luptat cu un cinism rece și implacabil care nu era deloc acela al medicului, ci al unei ostilități imanente și insesizabile, care se juca cu viața, dragostea și pasiunea elanurilor generoase, un joc dușmănos al disprețului și al deriziunii. Simțeam o disperare, o frustrare și o revoltă de o atare intensitate încât ironia, în loc să fie o armă de apărare, devenea un scalpel în plus în propriile-mi mâini, pe parcursul acestei mici ședințe de anatomie.

— Ce frecvență, domnule doctor? Asta depinde de solicitările la care trebuie să faci față... La începutul unei legături, știți, te străduiești să faci impresie bună și să o consolidezi, după aceea trăiești din ce-ai obținut, atunci când lucrurile s-au așezat și când

ai știut să te afirmi așa cum trebuie, iar la sfârșitul legăturii, atunci când intervine plictiseala, te străduiești să o faci de cele mai multe ori din eleganță și pentru a încheia apoteotic...

— Da, știu, femeile își spun totul una alteia.

— Nu asta voiam să spun. Nu este vorba atât de grija pentru o reputație virilă pe piață... Dar întotdeauna finalul unei legături este foarte trist. Atunci încerci să te convingi că situația încă poate fi salvată, te agăți...

— Da, te agăți, după cum spuneți, iar după aceea ai un atac. La cincizeci și nouă de ani, aveți interesul să nu vă agățați prea tare. Aveți pe cineva, în clipa aceasta? Pentru că, în sfârșit, canalele dumneavoastră seminale și epididimul... asta-i aici, la capătul testiculelor...

— Au!

— Vedeți? Este dureros. Canalele și epididimurile dumneavoastră sunt iritate... Nici nu mai spun de prostată, care este tare ca la câine. Aveți o legătură, în prezent?

— Da.

— Rea?

— Cum adică?

— Vreau să spun, îi trebuie mult timp, se reține pentru a prelungi plăcerea? Pentru că, știți, să întârzii este foarte drăguț, să te reții, după cum ești sfătuit în manualele de „bună purtare", poate că este politicos, poate că este nobil, dar asta istovește prostata. Încă nu v-a făcut să sângerați?

— Domnule doctor, eu... Vorbiți la propriu ori la figurat?

— La figurat nu ține de resortul meu. Nu vă vorbesc despre sentimente, vă vorbesc despre prostată și vasele sangvine. Uneori, din cauza prelungirii, vasele explodează și sângerezi la uretră. Vi s-a întâmplat așa ceva?

— Nu. Niciodată. Uneori, prelungind prea mult timp, după cum spuneți, îmi zdrelesc pielea...

— Da, din cauza frecării excesive.

— Exact, din cauza frecării. Este foarte dureros. În fine, la război ca la război...

Nu avea umor. Era un apostol al prostatei.

— Da, ei bine, credeți-mă, domnule dragă, atunci când o femeie îți spune: „Nu încă, nu încă" sau „Așteaptă-mă și pe mine", nu vă lăsați ademenit.

— Să nu mă las ademenit?

— Apărați-vă. Evacuați. Organele noastre sunt făcute pentru o funcționare normală, regulată, așa după cum a vrut-o natura, și nu pentru acrobații sau performanțe... să zicem, artistice. Lăsați-vă în voie și juisați în liniște, scurt și cuprinzător. Nu aflați nimic nou atunci când vă spun că există castratoare care vor să vă sleiască forțele. Femeile nu înțeleg nimic din ceea ce ține de membrul viril. Ele cred că e un soi de mașină-unealtă automată și că poți s-o reglezi după cum vrei. Nu veți vedea niciodată o femeie îngrijorată de prostata ta, cele mai multe nici nu știu la ce folosește. La vârsta dumneavoastră, trebuie s-o faceți bătrânește.

Nu m-am putut abține: m-am ridicat și i-am izbit tare cu pumnul în birou.

— Vă bateți joc de mine, domnule doctor, sau ce? Bătrânește? Bătrânește? Să-mi fac treaba cu femeia de serviciu, care nu trebuie să juiseze? Un bărbat are îndatoriri, pentru numele lui Dumnezeu!

Mă studia, cu un trabuc între dinți, cu capul băgat între umeri, cu ochelari de baga, ca o bătrână bufniță albă.

— Sunt fost medic militar, domnule. Am fost doctor al primei Divizii de Blindate și al Legiunii Străine. Mă pricep la prostată, domnule. Ați venit să mă consultați pentru că vă doare. Vă dau sfatul meu medical, asta-i tot. O să faceți ce-o să vreți. E o chestiune de sănătate.

— Mai degrabă de crăpat.

— N-o să crăpați, după cum spuneți, dar, dacă o să continuați excesele, lupta va înceta din lipsă de combatanți.

— E ciudat să considerați asta o luptă.

— Da, ei bine, uitați-vă în ce stare se află sexul dumneavoastră după, și o să-mi spuneți dacă este o luptă sau nu. Aveți neșansa unei sexualități anormale pentru vârsta dumneavoastră, excesivă, cu organe care sunt, în ceea ce le privește, normale, și care vă susțin libidoul. Cam cât durează în medie fiecare raport cu actuala dumneavoastră parteneră?

— Nu este o parteneră, este o femeie pe care o iubesc…

— Asta nu schimbă nimic din punct de vedere medical. Cât timp, cu aproximație?

— Zece, cincisprezece minute, prima dată… Nu prea știu. Sunt complet incapabil să vă spun.

— Prima dată? Există și o a doua oară?

— Numai pentru ea.

El păru uluit.

— Ce vreți să spuneți?

— Vreau să spun că mi se întâmplă uneori să mi se scoale a doua oară pentru ea, dar nu mai ajung să juisez.

— Nebunie. Nebunie pur și simplu. Vă săpați groapa. Vă dați seama ce pățesc prostata și vasele dumneavoastră sangvine, atunci când o frecați timp de o oră ca un ferăstrău mecanic? Astea sunt metode naziste, domnule. Și, desigur, o și puneți să v-o sugă.

— Niciodată. Absolut niciodată. Nu o „pun să mi-o sugă". Nu dau ordine. Ce mama dracului, domnule doctor, scuzați-mi expresia, căci sunteți un fost medic militar, nu i-am spus niciodată unei femei „suge-mi-o". Niciodată.

— Mda, mda, dar atunci când o face în mod spontan pentru a vă obliga să vă reîntăriți, nu refuzați.

— Evident că nu.

— Și vă dați nițel seama la ce probă vă sunt supuse organele în timpul acestei operații, atunci când ele nu mai pot și ea le forțează? Evident că felația poate fi folosită ca o mângâiere în cursul normal al actului, dar cu siguranță nu ca metodă de reanimare. Când vă spun că vă săpați groapa în felul acesta…

— Groapa nu mă înspăimântă, dimpotrivă, cu condiția să ajung acolo în deplină posesie a mijloacelor mele.

— Și, desigur, vi se întâmplă să sfârșiți în felul acesta, oral. Începând de la o anumită vârstă, felația omoară de două ori mai repede decât actul normal. Este un șoc teribil pentru sistemul nervos și pentru creier, iar raporturile sale cu atacurile de hemiplegie sunt bine cunoscute. Aveți tulburări de memorie?

— Da, din ce în ce mai des. Fumez prea mult.

— Poate că fumați prea mult, dar vă și lăsați fumat prea mult – vă vorbesc ca un camarad fost combatant –, iar pierderea fosforului nu mai este compensată, la vârsta dumneavoastră, atât de repede ca la cei tineri. Vă aruncați sistemul nervos în aer, pur și simplu. Aveți tremurături convulsive ale membrelor după act?

— Absolut deloc.

— Am să vă fac o injecție cu extract glandular sub braț, dar...

M-am ridicat.

— Nu vreau. Mi-ați recomandat deja băi de șezut și supozitoare după act, asta mi-ajunge pe post de calmante...

Mă mai privi insistent o clipă, sumbru, apoi se potoli.

— În fond, faceți parte din vechea generație de francezi, aceea care încă mai credea în calitatea efortului... Am să vă scriu o rețetă, să vedem ce se întâmplă...

Nu am avut curajul să-i dau rețeta farmacistului, pentru că eram cunoscut în cartier.

M-am întins în apa caldă, cu ochii închiși, zâmbind la amintirea viteazului apărător al prostatei împotriva funestelor intenții ale hoardelor feminine. Poate că venise momentul acum și pentru mine să „salvez onoarea". Câți bărbați nu părăsesc o femeie „prea solicitantă" doar pentru a „salva onoarea", adică din lașitate, pentru că sunt conștienți de insuficiența lor și simt venind clipa în care vor fi descoperiți? Câți bărbați nu „se desprind" astfel pentru că nu mai au cu ce face față, iar lumea îi crede „mari consumatori", pe când lor le trebuie varietatea pentru a le trezi micile nevoi? „Tabloul de vânătoare" este întotdeauna alcătuit din nesiguranță. Acel „nu mi se mai scoală cu ea", care trece în mod atât de elegant vina asupra femeii și o convinge că nu este la înălțime, că nu este destul de „erotică", destul de „provocatoare", este o frază tipică a acestor stăpâni de șeptel, care nu ascunde în realitate decât un melc pe care se chinuie să-l facă să iasă la iveală. Și de câte ori nu am auzit femei catalogate de „frigide" pentru că nu au un orgasm ca bărbații, dar la care voluptatea este de o cu totul altă calitate, „la altitudine constantă", de o continuitate minunată și care nu ia sfârșit decât odată cu bărbatul, astfel încât acesta nu este în stare deseori să le țină companie pe tot parcursul traseului? Dacă m-aș îngrijora de „reputația" mea aș părăsi-o pe Laura și, mai târziu, atunci când va fi foarte bătrână, într-o seară, la lumina

lumânărilor, ea își va aminti de vremurile în care era frumoasă și va murmura: „La șaizeci de ani, încă mai era un amant magnific…“ Cât este deci de ușor, schimbând deseori femeile și scăpând de ele la timp, să-ți alcătuiești o imagine de neuitat! Dar nimic nu-mi este mai indiferent decât ceea ce nu ești tu, dragostea mea. N-am nimic împotrivă să-mi dau duhul, cu condiția să fie în brațele tale. Mi-e frică doar că va veni în curând clipa în care înțelegerea se transformă în compasiune și în care tandrețea, grija de a mă menaja se va apropia atât de periculos de milă și de solicitudinea maternă în care raporturile noastre riscă să-și schimbe aspectul. „Nu, nu, nu trebuie, dragule, am făcut deja dragoste acum o săptămână, o să obosești… Trebuie să te menajezi, iubitule… Da, da, desigur, dragule, știu că mai poți o dată, și chiar de două ori, dacă insist, tu ești o forță a naturii, dar după aceea va trebui să rămâi culcat cu o compresă, știi ce ți-a spus doctorul… Nu până sâmbătă, dragostea mea, ai exagerat mult, ultima dată… Chiar că ești nesățios!“

Ar fi trebuit încă de la început să-ți vorbesc deschis. Dar mi-era teamă să nu precipit lucrurile spunându-le pe nume. Știam de asemenea cât de contagios este totul în raporturile de cuplu. O simetrie periculoasă, în care angoasa unuia creează nesiguranța și anxietatea celuilalt: totul se agravează până la lipsa de comunicare finală… Și, la urma urmei, încă mă mai „apăram“. Poate că era posibil să câștig un an sau doi.

IV

Nu-mi dădusem cu adevărat seama de starea obsesională în care trăiam decât cu puțin timp înaintea călătoriei noastre la Veneția, apropo de o remarcă foarte inocentă a Laurei. Avocatul meu german venise în Franța cu tânăra lui soție pentru un „turneu gastronomic". La revenirea la Paris, după toți Troisgros și Bocuse, i-am însoțit la Orly. Laura a venit cu noi. Müller era un bărbat masiv cu părul alb, fuma havane fine; îmi vorbi tot drumul despre casolete cu ciupercuțe de Viard, despre rața Trissotin de Bagot și despre claponaș în suc propriu, schimbând cu soția sa priviri complice. Ea ne-a pomenit, la rândul său, mândră de progresele pe care le înregistrase în educație, de un tort de înghețată cu șampanie și de un iepure cu afine de neuitat. Era evident că aveam în față o pereche fericită. Pe drumul de întoarcere, rulam tăcut prin ploaie, în vreme ce Laura asculta o arie de flaut indian, la casetofonul mașinii. Se lipi de umărul meu și întrebă:

— Jacques, când ai să faci cu mine un tur gastronomic al Franței?

Nu știu ce m-a apucat și de ce întrebarea asta nesemnificativă mi s-a părut o aluzie insidioasă. Am frânat așa brusc, încât mașina din spate era cât pe ce să intre în noi și ne claxonă indignată.

M-am întors spre Laura.

— Ce vrei să spui cu asta? Îți bați joc de mine?

Ea fu descumpănită și se îndepărtă de mine aproape cu frică, încă nu-i vorbisem niciodată atât de arțăgos. Lăsă capul în jos.

— Încă nu sunt copt pentru consolările Bisericii, i-am aruncat printre dinți. Nici pentru claponașul mignon, nici pentru tocana de coțofană a lui tătăiță', nici pentru musculiță pe clavicula sa, nici pentru mamaia umplută cu sos țigănesc, nici pentru bibica cu flori de trandafir, nici pentru mătărânga turcului cu capere, nici pentru chiloții zuavului casnic, nici pentru fuduliile lui nenea Vercingetorix, nici... la dracu'.

Atunci când plângea Laura, era crimă împotriva umanității. Era exod de populații civile mitraliate pe șosele. Era nazism, iar Hitler eram eu. Am părăsit autostrada pe la prima ieșire și m-am oprit printre coșuri cu andive la Rungis. Am vrut s-o iau în brațe, crezând, ca orice bărbat, că totul va fi iertat pe loc.

— Lasă-mă! Ești un câine de porc!

— Un porc de câine, murmurai.

— Îmi vorbești pe un ton că vreau să mor!

Am deschis gura, dar era într-adevăr într-o gramatică de nerezolvat.

— Îți dau asta, ține…

Își smulse lănțișorul de aur pe care-l purta în jurul gâtului și mi-l aruncă.

— Dar pe ăsta ți l-a dat mama ta, Laura, iubita mea…

— Tocmai, e serios! Ți-l dau. Nu vreau nimic de la tine!

— Dar e vorba de mama ta, când erai o fetiță…

Înșfăcă lănțișorul, coborî geamul și aruncă un pumn de aur într-o băltoacă.

— O, Doamne, vezi ce mi-ai făcut?

Am alergat prin ploaie ca să caut lanțul și să încerc să i-l înapoiez. Ea închise ochii și scutură din cap.

— Nu, s-a sfârșit!

— Dar nu eu sunt acela care…

— Nu-mi pasă, am nevoie s-o termin! Vreau să te simți definitiv și iremediabil! Vreau să mă întorc în Brazilia cu primul accident de avion, moartă!

Ridică geamul și-și lipi fața de el în timp ce plângea. Am acoperit geamul de sărutări. Eram ud leoarcă. Am dat ocol mașinii pentru a mă așeza la volan, dar ea a blocat portiera. Mi-am scos pălăria, impermeabilul, haina, cămașa, cravata. Când m-am descheiat la pantaloni, în privirea ei a apărut o nuanță de interes și chiar de stimă. După ce mi-am scos pantofii, slipul și șosetele și am rămas gol pușcă în ploaie, ea părea plăcut impresionată și chiar calmată. A coborât geamul Jaguarului.

— De ce faci asta?

— Nu știu, am spus. Nu sunt brazilian.

Avu un prim zâmbet. Celelalte apărură mai târziu, atunci când eram în brațele ei. Îmi aduse hainele, dar m-am întors la Paris gol la volan. Voiam să-i arăt că încă mai știam să fiu nebun de dragoste.

Ies din apă și încep să dau târcoale prin apartament, care se golește din ce în ce mai mult pe măsură ce trec minutele. Sunt patru fotolii, un divan în salon, și toate au un aer dezolant; fiecare bibelou este atins de absență. Totul în jurul meu este la jumătate. Obiectele cele mai familiare au devenit vestigiile unei vieți înșelătoare care ar fi reușit poate să păstreze iluzia până la capăt, dacă nu te-aș fi cunoscut. Fără tine, Laura, nici măcar nu mi-aș fi dat seama că nu eram acolo. Se spun atâtea prostii despre naștere! Nu este suficient să vii pe lume pentru a te naște. „A trăi" nu înseamnă nici a respira, nici a suferi, nici chiar a fi fericit, a trăi este un secret care nu poate fi descoperit decât în doi. Fericirea este o muncă de echipă. Las să treacă secundele și minutele și caravana aceasta lentă se încarcă de sarea fericirii, căci se îndreaptă către tine.

Înșfac telefonul care sună și-ți aud vocea puțin neliniștită:

— Alo! Alo!... da?

— Laura...

— Mi s-a făcut teamă, credeam că nu ești tu...

— De fiecare dată când nu ești aici, am impresia că sunt altundeva.

— Jacques, unde o să ajungem, oare unde o să ajungem? Nu este... Fericirea nu e pentru oameni... Ne simțim amenințați...

— Asta poate că o să se aranjeze...

— Cum vrei tu ca fericirea să se aranjeze?

Vocea ți se sparge. Cred că plângeai...

— Mi-e frică, Jacques. Sunt atât de fericită cu tine încât... nu știu... tot timpul mă simt amenințată...

— Ascultă, viața n-are de gând să se supere pentru că tu ești fericită. Poți spune orice vrei despre viață, dar un lucru este sigur: ei nu-i pasă. N-a știut niciodată să facă distincție între fericire și nenorocire. Ea nu se uită în jos.

— Mi-ai citit scrisoarea?

— Ce scrisoare?

— Ți-am scris o scrisoare de despărțire înainte de plecarea noastră la Veneția...

— Stai așa...

M-am dus să răscolesc în teancul de corespondență de pe birou. *Jacques, totul s-a sfârșit între noi. N-am să te mai văd niciodată. Când ai să citești cuvintele acestea, voi fi moartă. Iartă-mă. Nu pot trăi fără tine.*

Am alergat la telefon.

— Ți-am citit scrisoarea. A fost bine?

— Formidabil. Am plâns, nici nu știi. Este așa de minunat să crezi că te joci de-a frica, ca și cum n-ar exista o amenințare adevărată... Ador ușurarea.

— Exorcism?

— Da. E foarte brazilian.

— Da, numai că la mine, de fiecare dată, e panică. Într-o bună zi, o să fie adevărat și eu n-o să cred. De ce faci asta, Laura?

— Serios?

— Da, serios.

— Chiar că este din superstiție, așa cum bați în lemn. Știi, nu glumeam absolut deloc atunci când îți spuneam că mi-e frică tot timpul. Fericirea este mereu puțin vinovată...

— Asta vine din educația religioasă.

— Poate. Nu știu. Sau există într-adevăr ceva care ne amenință și am presentimente.

Am tăcut.

— De altfel, toată lumea știe că fericirea nu este decât propagandă comunistă.

— Vin acuma.

M-am îmbrăcat. Mâinile îmi tremurau. Oare ea înțelegea, știa, dar voia să mă menajeze și evita să vorbească despre asta? Nu, nu era posibil. Mi-aș fi dat seama. Și, de altfel, despre ce și-ar fi putut da ea seama, Dumnezeule? Reușeam de fiecare dată. Ieșeam cu bine în mod onorabil. Nu dădeam impresia de... chinuială. Nici măcar de efort. Aveam mare grijă. Stilul era prezent. Mă străduiam să dau o impresie de ușurință. Iar strigătul acela care-i apărea atât de des pe buze, în ultima clipă, când bătălia era câștigată, înaintea geamătului, strigătul acela care-mi vorbește atât de bine de mine însumi și mă

împopoțonează așa de bine, acel „o, tu! tu! tu!“ care este pentru mine ca o încheiere a exilului și o revenire în țara natală, nu lasă loc de îndoială și de teamă.

Am mers pe jos până la Piaza și am urcat etajele. Ea îmi deschise ușa, drapată în ceva transparent, ținând încă în brațe unul dintre acele buchete de flori care pornesc mereu în căutarea unei inimi și nu găsesc decât o vază. Nu eram curios în legătură cu pretendenții aceștia, a căror existență nu o cunoșteam decât printr-un permanent miros de trandafiri.

Ochii îi sunt înguști, „frunze asiatice“, cum sunt numiți în Brazilia, părul strâns la spate în coc înconjură fruntea cu o linie întunecată, iar desenul buzelor are o blândețe, o vulnerabilitate care mă face întotdeauna să ezit între sărut și privit. S-a spus despre noi, știu: „Nu înțeleg ce-a găsit la el, ce-a găsit la ea“. Asta dovedește că două ființe s-au găsit într-adevăr. Atunci când își pune în felul acesta capul pe umărul meu, ce mă mir că umărul meu încă n-a fost niciodată la ea! Gâtul are o grație pe care literatura a banalizat-o cu ajutorul lebedelor. Subțirimea taliei îmi înnebunește mâinile pe care vine imediat să le copleșească rotunjimea coapselor, iar atunci când părul desfăcut îi înconjoară capul, buzele-mi își pierd suflul din cauza alergării. Mă gândesc la statuile perechilor tăiate în piatră, care s-au măcinat și s-au erodat de-a lungul anilor, și la nostalgia aceea a duratei infinite care urmează să eșueze în piatră, pentru că doar clipele au geniu.

Scribăluiești câteva cuvinte și-mi întinzi foaia. „*Există undeva în noapte un oraș și Dumnezeu mai știe ce, e greu să-ți imaginezi…*“

Rămâi așa. Nu mișca. Să fie așa pe vecie. Dă-mi răsuflarea ta. Mici eternități își deapănă infiniturile sub încheietura mea și pentru prima dată nu vorbesc despre timpul care trece, ci despre cel care s-a oprit la fericire. Există, desigur, o lume exterioară, o lume în care se moare și unde este foamete, dar aceea este doar o cunoaștere pe care ne-o dictează principiile noastre umanitare. Ascult vocea Recitatorului, care murmură în pieptul meu, și focurile mele stinse sunt dulci ca setea potolită. Am primit cândva o scrisoare de la un navigator solitar, care mi-o scrisese de pe latitudini îndepărtate, vorbind pe larg despre liniștile de dincolo pe care le cunosc, spunea el, cei care sunt singuri la bord în mijlocul oceanelor – iar brațele mele se strâng în jurul tău cu încă și mai mare gratitudine. Chiar nu este cazul să te străduiești să-ți oferi o altă corabie și să te duci atât de departe pe mare. De-abia respir, pentru a gusta mai bine răsuflarea buzelor care dorm lipite de ale mele. Sting lumina, noaptea își ridică în jurul nostru cortul. Tu nu te miști niciodată în somn și ai deja, pe corpul meu, obișnuințele tale: dacă fac o mișcare care te lipsește de culcuș, tu murmuri și, cu câteva sărutări, pui lumea la loc. Laura…

Am lacrimi în ochi, dar asta e doar pentru că mă gândesc la bătrânul meu câine Rex, care a dat din coadă atunci când m-a văzut, înainte de a muri.

V

Privirea proaspătă a copilului salvează până și trotuarele de uzură. Regăseam în tovărășia Laurei unele dintre bucuriile pe care mi le dăduse fiul meu atunci când era mic. Am mers să facem un tur cu barca la pădure, să urcăm în Turnul Eiffel, să facem pe gură-cască la Bâlciul Tronului, iar Parisul parcă exista pentru prima dată. Am dus-o în restaurantele de care eram de mult dezgustat din cauza meselor de afaceri: descopeream cu stupoare că puteai fi fericit acolo. Atunci când intram, în urma Laurei, simțeam ațintite asupra chipului meu, pe care loviturile dure ale Rezistenței și un hazard de trăsături și de osaturi îl fasonaseră de așa manieră încât nu-i lipsea decât un chipiu de legionar, priviri care păreau să cântărească ce era adevărat în toate astea. Știam că treceam încă destul de bine examenul acesta de credibilitate la care sunt supuși în restaurantele șic bărbații de o anumită vârstă care însoțesc o femeie foarte tânără. Aproape că auzeam șoaptele: „Dar, de fapt, câți ani are Jacques Rainier? Greu de spus... Are un băiat care a trecut deja de treizeci...

Și a fost cu Chaban în *maquis*... Nu bea deloc... Se menajează." Nu băgăm în seamă. Am o față plată și cu cicatrice, păr blond încărunțit tuns perie, și fălci puternice: arăt bine. Port haine vechi de douăzeci de ani, pe care le întrețin cu grijă: am oroare de schimbări. Aparențele sfârșesc prin a fi convingătoare și imaginea mea de marcă rămăsese aproape intactă de zece ani încoace. Așa m-am construit și în asta am avut încredere.

Ea se ivea dintre așternuturi și perne ca dintr-o luptă cu lebedele și întindea mâna în căutarea unei crengi pentru a ajunge din nou la țărm. În clipa geamătului, își ascundea fața ca și cum i-ar fi fost rușine și-și împiedica țipătul să urce la cer mușcându-se de mână. I-am spus că eram jignit de lipsa asta de milă pentru ceruri.

— Am fost educată la mănăstire, mi-a explicat ea, și m-am mirat să aflu că maicile călugărițe braziliene practicau un asemenea legământ al tăcerii.

— Mama mi-a telefonat în seara asta de la Rio și i-am vorbit despre tine. Știe tot.

— Trebuie întotdeauna să-i spui totul mamei tale, când ești la celălalt capăt al lumii. Cum a primit vestea?

— Foarte bine. Mi-a spus că, dacă sunt fericită, nu are nici o importanță.

— Nu reușesc să mă prind de întorsăturile de frază braziliene... Nu are importanță să fii fericit?

Privirea sa rătăcește pe fața mea și-i conferă ceva din veselia ei.

— Nu-ți fie frică, Jacques…

Ridic cu vioiciune capul.

— De ce spui asta? Frică de ce?

— De mine. Nu ai obișnuința să fii iubit ca un val seismic și știu că ții la libertatea ta…

— Nu spune prostii. Libertatea mea, cu tine, mă doare-n cot. Complet. Ia-o, păstreaz-o. Ți-o dăruiesc. Fă din ea perdele. Nu există libertate, Laura. Din punct de vedere biologic, suntem cu toții niște oprimați. Natura, natura aceasta care este atât de apărată, ne solicită supunerea. Trebuie să salvăm oceanele, se pare, aerul și arborii, dar omul trăiește într-o stare de oprimare și de spoliere permanentă… Mi-ar plăcea să mor înainte.

— Înainte de ce?

Redevin stăpân pe mine. Mă așez pe pat, îți iau mâna și o țin îndelung, cu palma pe obrazul meu, cu ochii închiși. Ai mâini de copil. Poate că ar fi trebuit să am o fată.

— Să mori înainte de ce?

— Înainte ca toate oceanele să ajungă poluate, draga mea, și ca viața să-și piardă frumoasele pene. Înainte ca toți trandafirii să nu devină cenușii.

— Ăsta poate fi un lucru foarte frumos, un trandafir cenușiu.

… Dacă aș fi avut o fată, poate că m-aș fi retras.

— Laura…

Mă ia în brațe. Noaptea pare deodată diferită, ca și cum ar fi existat o altă noapte, aceea care vine să

liniștească inimile prea tinere din trupurile prea bătrâne. Îmi închid ochii pentru ca tu să-ți poți pune degetele pe pleoapele mele. Simt lacrimi în gât, căci există o limită a declinului glandular. Laura, sunt patruzeci și cinci de ani de când visez să mă căsătoresc cu prima mea dragoste. O biserică de țară, domnul primar, doamnelor, domnilor, inelul pe deget, un „da" foarte proaspăt: Dumnezeule, câtă nevoie am să-mi revin! Aș fi neîndemânatic, îți promit, pentru prima dată, pe undeva prin Bretania, fie că plouă și nu trebuie să ieși, iar pretutindeni primăvara, primăvara care ți se potrivește atât de bine, patria aceea pierdută despre care murmură între ele nopțile de toamnă. Lupt împotriva somnului, căci sunt în starea aceea de semitrezie în care sensibilitatea se atenuează și în care aproape că poți fi fericit.

Nu știu dacă am dormit. Durerea urcă încet, surd și sfârșește ca o lovitură de sabie. Brațele Laurei sunt în continuare în jurul meu, iar buzele-i respiră alături de ale mele. Mă desprind cu blândețe și ea îmi murmură numele, ca și cum încă aș mai fi fost bărbatul acela. Trișorul se ridică în noapte pentru a se duce să-și aranjeze cărțile. Umplu bideul și fac o baie de șezut cu apă rece. Trillac avea dreptate: ajută. Nu este nimic mai dăunător pentru prostată și canalele seminale decât erecția prelungită fără ejaculare și fără golirea glandelor. Congestia vaselor sangvine este teribilă. Aproape niciodată nu ajung să ejaculez a doua oară, iar deseori nici din prima.

Dimpotrivă, rezist aproape la nesfârșit: amantul ideal, în consecință. „O, tu, tu! Tu!“ Luați un sexagenar viguros care nu poate finaliza și sunteți sigură că vă va oferi satisfacție. „Jacques Rainier ăsta… Se pare că încă mai este un amant feroce…“ Rămân așezat pe bideul înghețat încă o vreme, reîmprospătând apa. Cuțitele sub testicule se atenuează și încetează. Dar rămâne o greutate de piatră între anus și rădăcina sculei. Nu m-am uitat la ceas, dar Laura întârzia, așa că trebuie să fi durat vreo douăzeci de minute bune. Măcar dacă aș fi reușit să mă descarc. Apăs pe capătul uretrei: nici urmă de sânge. Dar pielea este iritată din plin din cauza frecării. O iau de la capăt. E o durere atroce, undeva în fundul anusului și către vintre, în partea stângă, mecanica mea a primit o lovitură de grație. Sunt mai puține secreții decât altădată, cantitatea de lichid prostatic s-a diminuat, nu mai este destul de unsă, lucrează în sec. Am greșit când am aruncat rețeta pe care mi-o dăduse Trillac. Mâine dimineață am să-i telefonez servitorului meu să o caute în coșul de hârtii și s-o ducă farmacistului. Am nevoie de toate resursele.

Mă ridic, mă șterg și după aceea cred că am avut un soi de râs.

VI

— Voiam să te consult...

Și am zâmbit. Trebuie să am undeva, într-un cotlon bine ascuns al psihicului meu, o mică afacere pe cinste care funcționează de minune: o fabrică de zâmbete ironice pe care este suficient s-o aprovizionez cu neliniște sau haos, cu sentimente de eșec și de slăbiciuni pentru ca ea să producă un articol finit de o calitate excelentă. Într-o zi, valetul meu, Maurice, dușmanul prafului, îmi va ridica în mod delicat zâmbetul, îi va da câteva lovituri de pămătuf și-l va depozita pe etajera din sala de baie, printre celelalte articole de toaletă.

Laura este așezată aproape de fereastră, în capot albastru, cu picioarele goale pe brațul fotoliului, pe cale să recitească *Un veac de singurătate,* de García Márquez. Ridică spre mine o privire tristă:

— Acum știu cum au luat ființă toate marile mituri populare. S-au născut din absența vieții și din mizerie. Autorii lor nu aveau nici o putere, atunci răsturnau cerul și pământul. Se refugiau în

imaginație, pentru că nu aveau altceva... Ai vorbit cu fiul tău?

— Da. Am luat masa împreună ieri...

Jean-Pierre își privea *daiquiri*-ul. Mânșete imaculate, sacou albastru, cravată Lanvin. Are treizeci și doi de ani, dar deja e multă vreme de când a început să fie impecabil: încă de la intrarea la E.N.A[1]. Cu ochelarii săi de bagá, cu părul pieptănat cu grijă și fața cu trăsături ascuțite, a cărei expresie de neutralitate ascunde în mod admirabil tăișurile, are o prezență agreabilă, și îl suspectez serios că măsoară dozajul și impactul în funcție de interlocutori și de rezultatele urmărite. Cred că este un viitor prim-ministru, numai să nu se schimbe... Are un fler înspăimântător, o rapiditate de judecată care nu neglijează niciodată factorii personali. „Am semnat cu dumneavoastră", mi-a spus într-o zi Bonnet, care-mi făcuse totuși zile amare, „pentru că-mi place să lucrez cu fiul dumneavoastră. El nu este unul dintre elevii aceia care cred că nu au nimic de învățat și vor să ardă etapele." Nu înțelesese că exact asta era maniera lui Jean-Pierre de a arde etapele. Știa să folosească o oarecare seducție, deseori exercitată de tineri asupra oamenilor în vârstă, și care provine dintr-o căutare inconștientă a unui „substitut", a aceluia pe care l-ar alege, pe la șaizeci de ani, ca pe o imagine a lui însuși, dacă ar fi fost

1. Ecole Nationale d'Administration. (N. tr.)

s-o ia de la capăt și dacă ar putea „redeveni". Citesc uneori în privirea bătrânilor șefi de întreprindere, pe parcursul unei discuții, o expresie puțin visătoare, în același timp ușor ostilă și amicală, atunci când ascultă un interlocutor cu treizeci de ani mai tânăr și care pare făcut să se bucure de viață: ar vrea să se reinvestească. Sunt acestea clipe ciudate, în care simpatia se amestecă cu antagonismul și cu ranchiuna și, după hazardurile unor obscure contorsiuni psihice, asta poate duce la fel de bine la ajutarea unui tânăr, ca și la zdrobirea lui. Recunoșteam cu atât mai ușor arta aceasta a prezentării și a seducției la Jean-Pierre cu cât lucrasem între 1950 și 1955 într-o mare agenție de publicitate la New York, în vremea când tehnicile de vânzare se dezinteresau încă în totalitate de calitatea produsului și mizau în primul rând pe prezentare pentru a-l seduce pe client. Calitatea mărfii nu începuse să intre cu adevărat în scenă decât prin 1963, după cruciada solitară și victorioasă a lui Ralph Nader împotriva lui General Motors și odată cu apariția primelor ligi de apărare a consumatorilor. Într-un astfel de context de artă a seducției, tinerețea și aspectul fizic ajunseseră cea mai mare valoare; valorile tradiționale – durata, maturitatea, soliditatea și fiabilitatea – se pierdeau. S-a ajuns la asta mai întâi în Statele Unite, iar odată cu cei zece ani de întârziere obișnuiți, în Europa, la bărbații și femeile care îmbătrâneau, un sentiment de depreciere și de pierdere, de devalorizare prin pierdere de calitate și de valoare...

Privirea Laurei se îndreaptă spre mine pe deasupra cărții.

— Te gândești mult la fiul tău, Jacques?

— Din ce în ce mai mult. Marea iluzie: să fii continuat. Să nu te sfârșești...

Figura lui Jean-Pierre seamănă puțin cu cea a femeii cu care mă căsătorisem acum treizeci și unu de ani și pe care am părăsit-o acum cincisprezece, și este destul de dureros să te trezești confruntat, atunci când ești în fața fiului tău, cu imaginea lucrurilor sfărâmate. El mi-a arătat întotdeauna o considerație extremă, dar există între noi o barieră destul de greu de definit: cred că ceea ce avem în comun, lucrul în care ne asemănăm și suntem într-adevăr tată și fiu, nu ne place nici unuia, nici celuilalt și oricât de puțin ne-am angaja amândoi într-o intimitate prea deschisă, ar apărea deodată mărturisiri, goliciuni, asprimi, urme ale unei vechi rădăcini țărănești, exploatată mai întâi prin iobăgie și apoi prin arendă, pe care fiecare din noi preferă să nu o examineze de aproape. Ceea ce era la strămoșii noștri grija semănăturilor și a recoltelor a devenit la noi aceea a investițiilor și a veniturilor. Sperasem în taină că Jean-Pierre va avea o vocație artistică, dar este prea ușor să încerci să compensezi pe spinarea fiului tău. El zâmbește rareori, poate din cauză că m-a observat din plin și nu fără simpatie. Este mai „pasager" și rapid cu femeile decât am fost eu: trăim într-o societate a abundenței. Știu că a avut două pasiuni profunde: pentru o italiancă – „nu m-am însurat

cu ea din cauza ta", mi-a spus el, o remarcă ce i s-a părut cu totul misterioasă mamei lui, atunci când i-am repetat-o. El înțelegea prin asta, cred, că faci mai puțin rău abandonând o femeie de douăzeci de ani după o scurtă legătură decât o femeie de patruzeci de ani după douăzeci de ani de trai împreună. Fusese foarte interesat, mi s-a spus, de fiica unică a unuia dintre cei mai mari industriași din Nord, dar renunțase. N-am fost mirat atunci când a refuzat să intre într-un cabinet ministerial, după alegerile din 1974, căci evita să se amestece în politica franceză, ca și cum ar fi existat în el o ambiție secretă de a schimba lumea. Fără îndoială că ăsta nu era decât propriul meu vis de tinerețe, pe care i-l atribuiam. „Să schimbi lumea..." Trebuie, pentru a nutri o aspirație atât de vastă, multă umilință în raporturile cu sine însuși, căci, în măsura în care este autentică, genul acesta de ambiție solicită mai întâi renunțarea...

— Ce mai face Laura?

— Foarte bine. Îți transmite toate cele bune... A fost pentru prima dată când vedea Veneția, așa că îți dai seama...

Ospătarul-șef stătea în preajma noastră cu aerul în același timp discret și insistent al profesionistului care regretă că trebuie să-ți întrerupă conversația și să te informeze că nu are vreme de pierdut. Mi-am pus ochelarii și am admirat lista de bucate. Sparanghelul costa patru mii de franci și pepenele galben cu porto trei mii. I-am spus ospătarului:

— Lasă-mă să mă obișnuiesc cu prețurile.

Se înclină, se îndepărtă cu o rotire pe călcâie. Am aruncat o privire în jurul nostru: nimic decât note de plată...

— Iartă-mă că te-am făcut să vii aici, Jean-Pierre, am aerul că încerc să te trag în piept...

— Imaginează-ți că vin uneori aici de unul singur și dejunez în *tête-à-tête* cu mine însumi...

— De ce naiba?

— Pentru a mă căli. Îți trebuie antrenament. Nu am o dispoziție înnăscută pentru genul ăsta de ambianță și mă perfecționez. Trebuie să mă simt în largul meu în teren pentru a trata cu clienții noștri...

Fiul meu se făcea că nu este păcălit de jocul social: ceea ce, de fapt, face parte din jocul social. La asta mă pricepeam: să-ți dai aerul că iei distanță față de ceea ce este și de ceea ce faci ușurează mult raporturile cu ceea ce este și cu ceea ce faci.

— Așadar, Jean-Pierre, aproape că este hotărât.

— Kleindienst?

— Este o ofertă valabilă.

—... Este *singura* ofertă, vrei să spui...

Ținea cu delicatețe piciorul paharului între degete și mișca băutura. Degete fine și lungi, făcute pentru foșnetul dosarelor și al cristalelor de la mesele simandicoase. Eu încă mai aveam mâinile de altă dată, prost șlefuite, grele și noduroase, ale bardei și ale plugului.

— Am reflectat bine. Nu este deloc vorba, după cum crede fratele meu – trebuie să-ți fi vorbit – de

considerații personale... de viața mea particulară sau, dacă preferi, de viața mea pur și simplu. Desigur, mi-e dor să-mi consacru mai mult timp... fericirii.

— Cine te-ar condamna?

— Dar văd situația noastră așa cum este: fără ieșire. Fourcade joacă până la capăt cu cei mari: concentrarea, giganții, pentru a face față concurenței la scară globală. El pregătește de asemenea, că o vrea sau nu, naționalizările: atunci când cei puternici vor ajunge la exces, puritanismul va impune deposedarea. Știi, atunci când un american merge în Cadillac și un alt american îl vede, își spune: „Într-o bună zi, și eu voi merge în Cadillac." Dar un francez, atunci când este sfidat de o mașină mare, bombănește: „Nespălatul ăla nu poate să ruleze și el cu un Citroën 2CV, ca toată lumea?" Ne-a crescut cifra de afaceri cu 20% pe an, de cinci ani încoace, dar asta a impus investiții în echipament, care ne-au dat complet pe mâna băncilor... Știi toate astea mai bine ca mine. Sunt prea mic. Nu pot amenința guvernul cu treizeci de mii de șomeri... S-a dus totul naibii. Desigur, am putea câștiga timp, să ne facem că, să trenăm... cât? un an, optsprezece luni. Prefer să părăsesc arena înainte de a fi doborât și tras afară. Trebuie să știi să accepți inevitabilul...

Mă ridic, mă duc să deschid fereastra către luna lui mai și revin să mă aplec deasupra gâtului Laurei. Nu văd din ea decât cascada părului; închid ochii și mă pierd în primăvara aceasta care-mi primește buzele.

— Da. Mă gândesc adesea la o frază din Valéry: „Vremea lumii terminate începe…“

Jean-Pierre se uită cu obstinație în fundul paharului. La o masă învecinată îi recunosc pe Sentier, de la C.E.K.A., și pe Miriac, pe care-l credeam dispărut odată cu I.O.S. a lui Cornfeld.

— Nu este o criză ca altele. Toate structurile noastre sunt uzate. Nici măcar nu-i vorba de economie: suntem în urmă cu tehnologia. Economia se blochează pentru că rămâne atașată de o tehnologie pe care însăși rapiditatea dezvoltării sale a făcut-o anacronică. Lumea moare de dorința de a naște. Societatea noastră s-a epuizat în realizarea visurilor trecutului. Atunci când americanii s-au dus pe Lună, s-a urlat că începe o nouă eră. Dar nu: era vorba de o epocă ce-și dădea duhul. S-a muncit ca să fie obținut Jules Verne: secolul al nouăsprezecelea… Secolul al douăzecilea nu l-a pregătit pe cel de-al douăzeci și unulea: s-a epuizat în a-l satisface pe cel de-al nouăsprezecelea. Petrolul ca element *sine qua non* al unei civilizații: îți dai seama? Toate resursele noastre de energie sunt la alții… Asta înseamnă epuizarea…

Laura se mișcă nițel și încerc să-i percep profilul care se îneacă în plete. Brațele i se încolăcesc în jurul umerilor mei. Mi-e dragă tandrețea aceasta liniștită și nemișcată în fericirea clipelor ce stau în loc, pe care nu le amenință nici un gest. Sunt clipele mele cele mai senine, cele mai sigure…

— Și când îți vorbesc de o civilizație epuizată, nu mă refer doar la energia materială...

Mă izbesc pe fața lui Jean-Pierre de o expresie pe care o cunosc bine: cu ochii plecați, se străduiește să nu mă bage în seamă. Zâmbesc.

— Hai, spune-o.

— A, nimic. Absolut nimic.

— Mă crezi chiar așa de susceptibil?

— Bine, și eu am dreptul la umor... Sfârșitul lumii va provoca o cădere la Bursă, asta e sigur. În caz de Apocalipsă, cumpără aur... Scuză-mă, dar atunci când un om hotărăște că societatea noastră și chiar întreaga noastră civilizație sunt la pământ și că singura concluzie pe care o trage din asta este să-și vândă acțiunile... E destul de caraghios.

— Mulțumesc. Și ce-ai vrea să fac? Să mă reconvertesc? La ce? O nouă sursă de energie? Revoluția maoistă? Sau Tatăl-nostru-carele-ești-în-ceruri? Toate „progresele" noastre, în clipa de față, în politică sau aiurea, sunt istorioare despre piese de schimb... Despre găselnițe de *sex-shop*...

Nu intrasem niciodată în așa ceva la Paris – partea aceea latină care se teme să se recunoască înfrântă, un „fost" în privirea vânzătoarei – dar în timpul ultimei mele călătorii la New York m-am dus acolo, din curiozitate. Americanii nu pot suporta ideea unei probleme fără soluție. Ei sunt mai puțin decât orice alt popor în stare să coexiste pașnic cu ceea ce este insolubil în jurul lor și în ei înșiși.

„Condiția umană", în sensul iremediabilității și al eșecului, îi precipită spre psihiatri sau într-o cursă nestăpânită către substitutele puterii: banii și recordurile. Cel mai mare pericol pentru omenire ar fi neputința americană. *Falusul artificial* a existat din toate timpurile, dar la ei a devenit nuclear. Ei intră în *sex-shop-uri* ca la instalator și cu demnitatea unui om în stare de legitimă apărare. Americanii încă nu au obiceiul să fie învinși. Ei refuză să plece capul în fața limitelor. Existau în interiorul magazinului bărbați de toate vârstele, unii foarte tineri: ejacularea precoce. Un întreg raion de alifii anesteziante, care permit întârzierea sfârșitului. Vibratoarele ocupau un perete întreg: de culoarea pielii, negre, chiar roșii și verzi. Erau acolo articole obișnuite și articole de lux, după posibilitățile și nivelul de trai al fiecăruia. Unele aveau harnașamente: mergeai să le probezi în cabine. Vânzătoarea îi explica unui client preocupat că unele harnașamente puteau fi purtate întreaga zi fără să te obosească. Ele figurau pe un raft etichetat „*always ready*", „gata oricând". Vânzătoarea ținea în mână un vibrator și îi lăuda elasticitatea. Modelul acesta, explica ea, era în același timp foarte consistent și foarte blând. Apăsai pe un buton pentru a ejacula și era posibil să-l umpli din nou cu o imitație de spermă care se afla de asemenea în vânzare. Lichidul se încălzea electric cu ajutorul unei baterii. Exista de asemenea și o mare varietate de testicule. Vibratoarele pentru femei ocupau un alt raion. Clien-

tul pe care-l urmăream pipăia și examina vibratorul ca pentru a se asigura că era conform amintirilor sale. Îmi spuneam că la urma urmei chiar și războinicii legendari ai Iliadei nu se născuseră cu sabia la oblânc și că, pentru faptele lor de arme, trebuie să se fi echipat...

— Ar trebui să ne reînnoim complet, să ne regăsim sursele, să ne schimbăm într-adevăr pielea... Te uiți în jurul tău și vezi că nu mai este adevărat... chestii artificiale, care nu există decât la suprafață... Preocupări pentru frumusețe, toată arta ambalării și a îmbălsămătorilor, dar în interior se află frica de ziua de mâine, epuizarea, paliativele și căutarea substitutelor... O, îți jur, n-aș vrea să am douăzeci de ani în ziua de azi...

Îmi aduc aminte că am fost cuprins de o astfel de stupoare în fața acestei mărturisiri, încât uimirea pe care o resimțeam mi-a luat glasul. M-am refugiat în râs.

— Pe scurt, după cum ai înțeles foarte bine, nu mai urc scările la fel de repede ca înainte, am probleme cu suflul la tenis și... tot restul care urmează.

Jean-Pierre făcea să se rotească restul de *daiquiri* din pahar.

— Te plictisesc, știu asta.

— Ba deloc.

— Dar pentru un bărbat ca mine, care a deprins obiceiul de a căuta o soluție practică la toate problemele sale...

Mă întorsei cu arțag către chelnerul care asculta:

— Vreți poate să-mi recomandați ceva?

Își apropie capul, confidențial:

— Dacă vă place peștele, scoicile Saint-Jacques à l'Estremadura sau calcan Boniface cu măsline…

— Dă-mi o omletă.

— Două, zise Jean-Pierre. Înțeleg la perfecție motivele care te împing să accepți oferta lui Kleindienst, dar înțeleg cu mult mai puțin ceea ce-l împinge pe el să ți-o facă… Este un gigant. Nu văd ce-l interesează la noi.

— Nu se poate abține, probabil. Uită-te la Paribas. Sunt organisme care au o foame bruscă și nelimitată de proteine. Va avea o implantare în Franța și după aceea se va extinde. Mastodonții ăștia, atunci când nu mai pot înghiți ce au în față, halesc ca un crab. Diversificarea…

Mă întâlnisem cu Kleindienst cu trei săptămâni înainte, îmi ceruse să vin să-l văd la Frankfurt, dar refuzasem: asta prea semăna cu o convocare. Am convenit pentru o întrevedere pe teren neutru, la Baur-au-Lac din Zürich. Venise cu doi avocați, un secretar și un expert-contabil care mi-a dat impresia că știe și cu cât îmi plăteam croitorul. Kleindienst era un om de acea distincție și rectitudine meticuloasă de model german despre care nu știi niciodată dacă reflectă o soliditate psihică la orice încercare sau dacă disimulează un haos interior. Avea doi centimetri buni de scrum în echilibru la capătul trabu-

culuí și, pe parcursul întregii noastre întâlniri, mi s-a părut că-și consacră atenția să-l împiedice să cadă. Câteva minute de conversație anodină pentru a-și intra în formă. Cumpărătorul meu mă privea uneori curios și cu o simpatie puțin meditativă.

— Cred că ne-am mai întâlnit…

— Da? Nu știu…

— Ați luat parte la bătălia Parisului? El nu spunea „eliberare", ci „bătălie".

Vorbeam în engleză.

— Am văzut asta în dosarul dumneavoastră…

In your file…

— Așa este.

Păru amuzat, în dosul ochelarilor săi.

— Eram în statul-major al generalului von Choltitz în momentul predării sale…

— Și eu mă aflam acolo. Cu generalii Rol-Tanguy, Chaban-Delmas și alți câțiva…

— La asta mă gândeam și eu. Nu pot să spun că vă recunosc, desigur. Atâția ani s-au scurs și au avut loc atâtea schimbări…

— Ne-am lipsit, am spus.

Toată lumea a râs și am trecut la lucruri serioase. Era vorba să reglăm verbal un aspect al operațiunii, pentru a evita să trebuiască să cerem acordul Ministerului de Finanțe. Mai existau și considerații fiscale majore. Germanii îmi cumpărau în mod oficial douăzeci și patru la sută din holding și douăzeci și patru la sută din fiecare din cele trei filiale. Ei își asumau

asigurarea mea pe viață, subscrisă de comun acord de cele trei societăți. Șaptezeci și cinci la sută din prețul de cumpărare real urmau să fie reglați în mod discret sub formă de acțiuni la purtător cotate la Bursă în Germania și remise firmei mele fictive elvețiene. Era o operațiune obișnuită. Germanii își scuteau astfel 17,5 % din impozitele franceze, iar eu evitam aproape în întregime contactul cu fiscul. De asemenea, primeam opt mii de acțiuni ale firmei S.O.P.A.R. a lui Kleindienst.

Își supraveghea cu atenție scrumul de la capătul trabucului.

— Există un punct foarte important, domnule Rainier. Mai ales din pricina acestuia am ținut să vă întâlnesc personal. Doresc cu ardoare să rămâneți în capul afacerii din Franța, în calitate de director...

Îmi propunea să devin salariatul lui.

Îi căutai privirea. Nimic decât gravitate și o oarecare bunăvoință. Nici o urmă de ironie. Unul dintre noi avea o memorie prea bună...

— Mi-e teamă că e imposibil.

— Asta îmi displace mult, domnule Rainier. Mult. Noi am remarcat că oamenii de afaceri germani s-au lovit de unele... reticențe, atunci când au preluat conducerea unei societăți... multinaționale în Franța.

— Mă uimiți. Mă gândeam că nu asta este situația în cazul nostru.

— Este o realitate.

— Sunt extrem de sensibil la propunerea dumneavoastră, dar îmi este imposibil să o accept... din tot felul de motive.

— Îmi permit să insist, domnule Rainier. N-am să vă ascund faptul că posibilitatea de a vă păstra împreună cu noi este unul dintre factorii importanți ai ofertei pe care v-o facem...

— Regret, dar mi-este imposibil.

— Mai gândiți-vă...

Am înclinat capul, cu ochii închiși în penumbră. Oboseala și insomnia se ascuțeau și îmi tulburau amintirile... Kleindienst mă privea cu o bonomie amicală, tancurile lui Leclerc îmi treceau pe sub pleoape cu fantomele lor de victorie, chipul fiului meu era atent și un pic distant... Alături avu loc deodată o izbucnire de clătite flambate.

Chelnerul devenea amenințător.

— Apă Evian, îi aruncai, și el se îndepărtă cu aerul de a spune „săraca Franță!".

— ... Într-o zi, Jean-Pierre, vor exista stabilimente de eutanasie de lux, cu o varietate extraordinară de modalități de a muri de plăcere, iar ei vor avea aceleași mutre ca și cei de aici. Ce spuneam?

— „... iar obiceiul de a căuta o soluție practică la toate problemele mele..."

Simt brațele Laurei în jurul gâtului meu.

— Hai să te culci, te epuizezi gândindu-te la toate astea...

— Angoasa vesperală...

— Cum vesperală? Este ora patru dimineața…

— Laura…

Dar n-am mers mai departe. Poate că eram prea ancorat în trecut: acela în care bărbații n-au fost niciodată camarazi cu femeile…

— Afacerile… Nu mai rezist. Am de ales între a-i preda conducerea unui german sau poate unui american. Este, după cum vezi, o situație tipic franțuzească. Chiar și pentru un animal bătrân, este greu să trebuiască să se încline, să-și cedeze teritoriul altuia. Foarte… devirilizant.

— Dar eu? Fac numai parte din teritoriul tău?

— Nu. Tu, tu ești viitorul meu.

VII

Am coborât la ora opt și am întârziat în restaurant cu un ziar în mână. La opt și jumătate, în timp ce urmăream faptele deosebite ale echipei de rugby a Franței, din care făcusem și eu parte cu treizeci și cinci de ani mai înainte, o siluetă familiară apăru în hol. Fratele meu traversă sala cu un pas hotărât. Gérard se grăbea spre mine cu pălăria în mână și cu aerul său obișnuit de a ști exact ceea ce voia și ce măsuri trebuiau luate pentru a ajunge acolo, convingere care supraviețuise la treizeci de ani de erori de judecată, veleități și eșecuri. Era fratele meu mai mare – cel mai mic, Antoine, fusese împușcat la nouăsprezece ani pe muntele Valérien – și dădea o impresie de energie și de hotărâre care-mi era destul de folositoare în întâlnirile de afaceri, atâta timp cât tăcea din gură. Era unul dintre francezii aceia pe care-i vezi întotdeauna singuri la volanul mașinii lor Citroën, cu pălăria pe cap. Solid, bondoc, cu umerii lați, avea raporturi bune cu pământul și cu sticla de vin roșu și era făcut pentru a continua exploatarea noastră agricolă. Dar pândise cu un

ochi oarecum gelos „reușita mea socială“ și, la începutul efervescenței, în anii cincizeci, atunci când afacerile imobiliare aduceau profit sută la sută fără impozite, se lansase în neștire în construcția de blocuri și făcuse un miliard în cinci ani. În 1968, a fost compromis într-o afacere cu mită și facturi false, a trebuit să plătească trei sute de milioane amendă pentru ascunderea veniturilor și fraudă fiscală și a fost condamnat la șase luni cu suspendare, chiar când era pe punctul să obțină Legiunea de Onoare. A făcut un infarct, din demnitate. Era unul dintre oamenii aceia cu care nu se poate discuta despre reputația lor și care nu pot tolera să fie desconsiderați. Nu mă dedau paradoxului atunci când spun că era funciarmente onest, dar fusese atins de epidemia facilității și se avântase într-un domeniu de afaceri pe bază de credite galopante în care importanța cifrelor manipulate conferă un sentiment de securitate prin însăși grandoarea sa. Era o epocă a creșterii exponențiale, în care treizeci la sută dintre societățile veroase la început deveneau oneste la sfârșit datorită reușitei lor: scandalurile nu erau provocate decât de eșec. Lucrurile mergeau atât de bine și atât de repede, încât Gérard sfârșise prin a se considera un geniu, pe câtă vreme el se lăsa doar legănat de cel mai mare val de prosperitate din toată istoria capitalismului. Nu spun că era un imbecil, ci doar că nu era făcut pentru a manipula societăți cu toată virtuozitatea indispensabilă în arta de a te juca cu legile, cu bilanțurile, cu polițele și cu împru-

muturile bancare, în care ești mereu la cheremul unui scandal financiar al altora. O rupsese cu natura lui atavică, cu „puținul câte puțin", cu „făcutul de mână", cu „răbdare și tutun", pentru a intra într-un univers al milioanelor instantanee și, din cauză că o dădea, pierduse noțiunea semnăturii sale, în vreme ce mărimea cifrelor sfârșea prin a deveni o garanție de securitate datorită dimensiunii. După catastrofă, îl luasem cu mine în societatea mea, mai întâi pentru că eram frați, iar după aceea pentru că era bine pentru mine să am acest exemplu sub ochi. Nu se ocupa de nimic, amestecându-se în toate. Fiul și colaboratorii mei aveau grijă să-i procure un anumit sentiment de importanță. Salariul îi era rotunjit cu procente și aș spune că susținea mai multe obiecte decât mine, achitându-se de responsabilitățile sale de proprietar față de nenumăratele bunuri, între care casa din Midi, mașinile și barca Chris-Craft, ce reprezentau doar ele singure câteva mii de elemente care trebuiau întreținute. Se opri în fața mea, cu o mână în buzunar, iar figura lui avea aerul sever al celui mai în vârstă.

— Jean-Pierre mi-a spus că lichidezi...

— Vând.

— Germanilor?

— Lui Kleindienst, da. Cafea?

Se așeză.

— Nu, mulțumesc. Alegi cel mai prost moment.

— Da, s-a votat pentru Giscard d'Estaing și și-au dat seama că a fost aleasă fantoma lui Mitterrand.

Ar fi trebuit să vând acum optsprezece luni: olandezii îmi ofereau patru miliarde, dintre care unul în Elveția.

— Ai vorbit cu Kleindienst?

— Am avut un prim contact, da...

Nu voiam să-l supăr. Erau ani întregi de când îl menajam: era de o susceptibilitate maladivă, agravată de eșec. Gérard mă exaspera și mă emoționa în același timp prin felul său de a manifesta până și în cele mai mici gesturi o energie și o hotărâre care nu se bazau pe nimic și nu erau altceva decât niște semne ale unei presiuni interioare menită să sfârșească în tensiune arterială.

— Germanii sunt cei care au solicitat din partea Franței punerea pe roate a creditului, iar acum, când toate se prăbușesc, ei adună roadele...

— Să nu exagerăm... Iar cât privește stoparea creditului, era timpul. Toate întreprinderile care nu sunt staționare, ci în expansiune, nu mai lucrează decât pentru a-și plăti dobânda...

Se juca cu pălăria.

— Și, desigur, mie nu mi se spune nimic. Eu nu exist. Ai făcut modernizări care au costat cât ochii din cap, investiții, împrumuți de peste tot și nu ai prevăzut urcarea ca o săgeată a fibrei de celuloză. Noua creștere a hârtiei este de patruzeci la sută și dacă m-ai fi ascultat și ai fi făcut stocuri în afara societății în beneficiu personal...

— Hopa, mi-ai spus așa ceva?

— Bine-nțeles, dar tu te gândeai la altceva. Ai fost obligat să împrumuți și să achiți cu douăzeci la sută, iar acum, când e bătaia peștelui, lași totul baltă?

— Nu las nimic baltă. Am o ofertă valabilă și vând. Asta-i tot.

— Îți spun că nu este momentul potrivit. Va avea loc o relansare.

— Am motivele mele.

Îmi aruncă mânios:

— Da, știu. Tot Parisul știe motivele tale.

Am spus, grijuliu, ca pe vremea când aveam paisprezece ani și el optsprezece:

— Gérard, nu mă scârbi! Ajunge cu chestia asta!

— Încerc să te împiedic să te distrugi, asta-i tot.

— Să mă distrug, ia te uită! Ce vrei să spui?

Începeam să mă distrez.

Expresia aceasta, „vreau să te împiedic să te distrugi", era, la urma urmei, destul de flatantă. Chiar încurajatoare. Asta voia să spună, dacă ne gândeam bine, că viața, după șaizeci de ani de eforturi, încă nu reușise și avea nevoie de un ajutor.

— Am să-ți spun, Jacques. Pentru că nimeni altcineva nu ți-o va spune...

Am ridicat mâna.

— Poți să te scutești de efort. Mi-o spun destul eu însumi. Mi-o cânt în fiecare dimineață în sala de baie...

Se așeză din nou.

— Am patru ani mai mult ca tine. Dar sunt șase ani de când aproape că nu mi se mai scoală.

Tăceam. Simt întotdeauna un oarecare respect în fața morții.

— Desigur că am un diabet urât... Dar toată lumea trece prin asta, știi.

— Am să te țin la curent.

— Asta-i acum, fă ironii. Este modul tău obișnuit de a te eschiva. Ești pe cale să te minți într-un domeniu în care nu poți minți... Fătuca are... cât, treizeci și cinci de ani mai puțin ca tine? Gândește-te. La urma urmei, sunt fratele tău...

Am început să râd.

— Iartă-mă. E din cauza expresiei tipic franțuzești: „micuțul". Este sigur că mai devreme sau mai târziu micuțul îmi va juca aceeași festă ca și ție. Bine. Dar încă n-am ajuns acolo. Și fiecare bărbat are dreptul să hotărască ceea ce face cu rămășițele lui.

— Nu am să-ți dau lecții. Ești cu mult mai inteligent ca mine. Și mult mai cultivat. Ai citit tot. De acord. Să spunem deci că știi în ce postură te afli, ceea ce vrei. Dar mai există oameni foarte inteligenți, foarte cultivați care... se sinucid.

— Nu te prosti.

— Se pare că e o fată bună. Atunci, lasă-mă să-ți spun că nu ai dreptul să-ți bați joc de ea. Toată lumea spune că este nebună după tine, și mi se pare că asta implică niște responsabilități, nu? Ești pe cale să-i înmânezi un pachet de acțiuni care nu va mai valora nimic peste câțiva ani: pe tine însuți. Ești în declin, bătrâne. În coborâre. O știi foarte bine. Ai pornit la vale. Nu o să mai urci niciodată. Știu

despre ce vorbesc. Eu nu mai valorez nimic pentru o femeie. Acum, de fiecare dată când regulezi o fată fără să o plătești, o exploatezi. Bine, știu, vorbesc în numele meu. Tu încă nu ai ajuns acolo, de acord. Dar eu, cel puțin, atunci când mai încerc cu o fată, o despăgubesc. Am trăit și eu, știu ce înseamnă o noapte de dragoste. Deci o exploatezi. E o chestie fără viitor. Dacă o iubești cu adevărat, ar trebui să o părăsești. I-ai putea fi tată și ar trebui să te gândești la binele ei...

Scosei un ușor șuierat de admirație.

— Bătrâne, jos pălăria. Ești într-adevăr unul dintre aceia care construiesc o nouă Franță. Ai un simț al capitalului, al plasamentului, al investiției, al rentabilității care justifică pe de-a-ntregul ceea ce afirmă pionierii noștri: atunci când este vorba de concurență și de sfidarea americană, Franța nu are teamă de nimic și de nimeni... Așa că am să o întreb pe prietena mea cum își închipuie ea viitorul micii sale afaceri și ce așteaptă de la ea din punct de vedere al randamentului cotidian sau săptămânal...

S-a ridicat.

— Bine, fă-o pe paiața. Eu, mi-ai spus mereu, nu am simțul umorului. Asta-i o găselniță nouă în familia noastră, umorul. Dar am să-ți spun, n-am să mă jenez, pentru că știu ce înseamnă asta pentru mine, lichidarea afacerii. Ai să-mi remiți o sută de milioane de franci vechi și descurcă-te. Ce vrei să fac cu o sută de milioane, în ziua de azi? Când te-ai întors din America, acum treizeci de ani, ai fost primul

din Franța care a subliniat importanța prezentării și a mizat pe chestia asta. Hârtiile tale de ambalaj au fost primele și cele mai frumoase de pe piață. Doar că, în prezent, tot ceea ce reprezinți și tot ceea ce vinzi este hârtia de ambalaj... În interior nu mai este nimic. Scorbură. Asta este umorul tău. Ambalarea vidului.

Mi-a întors spatele. Îi subestimezi întotdeauna pe oamenii pe care îi cunoști prea bine. Fratele meu era în stare de o perspicacitate impresionantă. Am încercat să nu mă gândesc câteva clipe, ci doar să respir: trebuie să știi să redescoperi unele dintre plăcerile noastre simple. Apoi am reluat *Le Figaro.* Privirea mi-a căzut pe o rubrică de rețete culinare:

Tartar de vițel vânătoresc

Preparare: 20 de minute + 6 ore de macerare
Un mușchiuleț de vițel de 600 g
Sucul de la 2 lămâi
6 linguri de smântână proaspătă
500 g de ciuperci *champignon*
Sare și piper măcinat
Crackers sau pâine de secară
Hasmațuchi tăiat mărunt

Curățați bine mușchiulețul.

Tăiați-l după aceea în felii foarte subțiri pe care le veți frăgezi cu un bătător.

Într-o tavă de sticlă, puneți primul strat de carne.

Acoperiți-l după aceea cu ciuperci tăiate felii.

Puneți sare și piper. Stropiți cu lămâie.

Procedați după aceea în același fel cu al doilea strat de carne și de ciuperci și așa mai departe, până la terminarea vițelului.

Acoperiți cu smântână și puneți totul la frigider timp de șase ore.

În momentul servirii, puneți amestecul pe crackers sau pe pâine de secară prăjită și presărați cu hasmațuchi.

Aveam impresia că urmează să fiu servit.

VIII

Am urcat din nou în apartament; ușa era închisă; am bătut fără să mi se răspundă. Am chemat menajera și am pus-o să-mi deschidă. Patul era încă desfăcut. Pe pernă, o foaie de hârtie: *„Există clipe, ore alcătuite din vieți întregi ale unei fericiri căreia n-ar trebui să i se supraviețuiască. Sunt romantică, știu, și atât de braziliană, dar ceea ce-mi oferi nu poate fi spus decât cu lacrimile unei alte epoci, și cu vorbe ale Vechiului Regim, și îți vorbesc astfel despre o epocă în care viața încă mai avea poeți de curte. Acum, viața a încetat să domnească și nimeni nu mai îndrăznește să vorbească despre ea pe o arie de fericire. Și-a pierdut cântăreții, poeții de curte, preoții, recitatorii, căci viața nu mai e la modă: i se reproșează că este dură, indiferentă, absurdă, nedreaptă, feudală, și cum să nu fie așa, când te gândești că mi-a oferit clipele cele mai fericite într-un apartament de cinci sute de franci pe noapte la hotelul Piaza? Dragule, te-am văzut acum câteva clipe ieșind, erai însoțit de un bărbat cu aspect sever și mi-am zis: este un funcționar pe care realitatea i l-a trimis lui Jacques pentru*

a-i cere socoteală, pentru a-l interoga asupra acestei înșelăciuni care constă în a fi fericit. Și este adevărat, dragostea noastră e ceva insultător, scandalos, privilegiat, pentru că fericirea unui cuplu îi întoarce întotdeauna spatele lumii, iar mie mi-e frică. Am urcat din nou în cameră pentru a scrie rândurile de față, și întârzii, privesc patul desfăcut, draperiile lăsate, camera aceasta în care n-ar trebui să fie atins nimic, niciodată, să fie păstrată așa cum este, până când o femeie la fel de fericită ca și mine să spună în sfârșit, peste o mie de ani: «Puteți șterge urmele, faceți ordine, e gata...», Laura."

Țineam scrisoarea în mână și ascultam cântecul tăcerii. Mult timp după aceea, căci secundele care treceau își pierduseră mesajul, am dus foaia la buze ca acum nu mai mult de cincizeci de ani, atunci când mi s-a spus – era în glumă – că florile rupte rezistau mai mult timp în vaza lor dacă li se dădea în fiecare dimineață o sărutare. Am rămas întins pe spate fără să mă mișc, ferindu-mă să redevin eu, printr-un gest nesăbuit, odată cu toată doza de experiență, ironie, inutilitate și rațiune pe care o implică aceasta. Apoi am simțit dureroasa și sfâșietoarea zăpăceală pe care o cunosc fără îndoială toți bărbații în vârstă atunci când își trăiesc prima dragoste adolescentină. Nu mai aveam chiar așa o dorință de a trăi, de altfel, căci la ce bun să risipești fericirea? E momentul cel mai greu dintre toate, spunea Bonnard, atunci când ai dorința să continui, dar în care meseria îți șoptește că o tușă în plus la tablou va strica totul. Trebuie să știi să te oprești la timp.

M-am ridicat și am pus scrisoarea în buzunar. În oglindă, un bărbat îmbrăcat într-un costum în carouri gri, cu cravată bleu, cămașă albă, cu fața impasibilă prin trăsăturile sale virile, puse scrisoarea în buzunar. El îmi aruncă distrat o privire pur vestimentară.

Inima mi se potolea și reîncepea să bată mărunt.

Mă întind pe patul desfăcut. Mă simt la adăpost, în camera aceasta. Probabil că ei mă caută peste tot. Directorul meu comercial, directorii de vânzări, de promovare, de producție, de relații publice... „Lichidează. Vinde. Abandonează totul. Nu se știe nici măcar unde se află. E andropauza, clar... A făcut față până la cincizeci și opt de ani, dar acum se prăbușește... Criza vârstei a doua... S-a smintit cu o fată de douăzeci de ani... O să facă un infarct, ți-o spun eu... Crezi că i se mai scoală? Eh, știi, e un coțcar, n-a făcut niciodată o afacere proastă: trebuie să-și fi luat o clitoridiană... Și probabil că-i face chestii... Probabil că ea îi face chestii... O braziliancă... Foarte bogată, se pare... Bogată? Imposibil. O fată bogată de douăzeci de ani care se încurcă cu un tip de vârsta lui? Complexul tatălui, probabil... Complexul tatălui e aur curat. Nu m-aș fi gândit c-o să-și vândă afacerea, am crezut întotdeauna că e genul de om care nu-și abandonează niciodată ciolanul... Asta este, nu vrea să lase ciolanul... Dar se înșală în privința ciolanului... Ciolanul este cel care-l va lăsa... Fii-su probabil nu-și revine..."

Scot scrisoarea Laurei din buzunar și o mai recitesc de încă douăsprezece ori pentru a-mi reveni.

IX

Profesorul Mingard m-a primit chiar a doua zi. Îi spusesem la telefon ceva destul de bizar: i-am spus că era urgent. Ne cunoșteam oarecum: mă vizitase de vreo două ori, cu ocazia publicării lucrărilor sale în colecția de cărți științifice pe care o lansasem cu trei ani înainte. Era un reputat specialist în endocrinologie și îmbătrânire. Dar era mult mai mult decât un savant: era un om al civilizației. Aș spune chiar al permanenței. Îmi spusese, cu ocazia scurtei noastre întâlniri, că era important pentru civilizații să refacă în mod regulat aceleași descoperiri și că se dedicase acestui aspect cu toate forțele. „Mă aflu acum la nivelul toleranței, îmi mărturisise el, cu un zâmbet puțin vinovat, ceea ce îmi ridică grave probleme de scotocire în trecut și de reconstituiri, cu riscul de a trece drept un conservator. E foarte dificilă chestia asta: imuabilul, urmărind în același timp o schimbare prodigioasă... Dar ce vreți, am înclinație către certitudinile liniștite și mi-am petrecut toată viața cultivându-le." Mingard avea optzeci și patru de ani. Mă făcea să mă gândesc la râsetele

copiilor și la plasele pentru fluturi: cred că asta ținea de o anumită impresie de bunătate care emana din el și de o veselie care, la vârsta lui, părea să facă din bătrânețe și din moarte simple abordări ale unei lumi feerice. O față lungă și osoasă, pe care nasul deținea un loc important și pe care ridurile păreau să fi fost brăzdate mai puțin de vârstă, cât de buna dispoziție și de un joc al expresiilor care lăsase aceste urme ce duceau de la blândețe la râs; pielea era de o paloare a trăsăturilor de creion nițel șterse și ușor translucidă. Era unul dintre bărbații aceia în vârstă care par să fi îmbătrânit într-un cuplu fericit și îmi închipuiam că avea o soție care îi semăna și că cei șaizeci de ani de viață comună ai lor erau un soi de secret pe care îl împărtășeau și care avea răspuns la toate.

M-am instalat în fotoliu în fața biroului său și deja îmi părea rău că am venit. Simțeam că începeam să fac apel: după primul verdict medical, acela al unei instanțe superioare. Cunoșteam totuși legea și, chiar dacă aceasta acordă uneori suspendare, nu are rost să te adresezi unor instanțe din ce în ce mai sus poziționate în ierarhie, ca să faci recurs în casație împotriva decretelor naturii.

Mingard lua notițe cu un scris mărunt, minuțios și rapid. Mă gândeam la un șoricel care face arabescuri pe o foaie albă. În spatele lui, pe o etajeră, era unul dintre acei îngrozitori buddha mici, albaștri și obezi a căror expresie de înțelepciune este o invitație la a

sfârși în grăsime. Îmi sesiză privirea, se întoarse, atinse buricul lui buddha cu creionul și începu să râdă:

— Japonez, spuse. Perfect hidos. Țin mult la el, e un soi de trofeu...

Nu se explică în plus, și n-am știut niciodată dacă era o referire la propriul său aspect ascetic sau dacă dusese toată viața vreo luptă misterioasă împotriva buricelor.

— Aveți probleme?

— Da. În sfârșit... Încă mai fac față. Am venit mai degrabă să mă informez. Să știu ce mă așteaptă...

— O oarecare... teamă?

— Cam așa ceva.

Făcu din cap un gest de aprobare.

— Angoasele vesperale... Chiar și cele mai frumoase apusuri de soare ne strâng puțin inima. Câți ani aveți?

— Împlinesc șaizeci de ani peste două luni și jumătate.

Mă studie o clipă cu prietenie pe deasupra ochelarilor.

— Și ce mai vreți să aflați în afară de ceea ce știți?

— Ce-mi mai... rămâne?

— Ce puteți oferi în clipa de față?

Am fost nițel descumpănit. Întrebarea i se potrivea atât de puțin acestui omuleț în vârstă ce părea să descindă dintr-o ilustrație la poveștile lui Andersen, încât aveam o senzație de irealitate, ca și cum am fi fost două personaje care-și greșiseră autorul, iar întâlnirea noastră nu era o consultație medicală, ci un

efort pentru a descâlci ce făceam amândoi acolo și ca urmare a cărei greșeli în buna comportare în societate.

— Ce vreți să spuneți... ?

— Care vă sunt capacitățile actuale?

— O dată sau de două ori pe săptămână... Cu liniște spirituală. Dincolo de aceasta...

— Dincolo?

— Este necunoscutul.

— Ați avut deja rateuri?

— Nu... Nu chiar. Dar nu mai sunt același... Ar trebui să spun mai degrabă: nu mai sunt eu însumi. Am un sentiment de... de deposedare.

— Impresia că lumea vă scapă printre degete...

— Exact.

— Ar mai trebui să știm ce înțelegeți prin „lume" și despre ce... bogății este vorba, atunci când vorbiți de deposedare...

— O femeie pe care o iubești...

— Aha.

Făcu un mic semn de aprobare și păru satisfăcut, aproape liniștit. Avea un frumos chip blând în care se regăseau amintirile savanților lui Jules Verne și certitudinile interioare netulburate pe care nimic nu le poate zdruncina.

—... O femeie pe care o iubești, da, desigur... Dar uneori iubești o femeie... În mod supărător, ca pe un instrument de posedare a lumii. O vioară a potenței din care extragi acorduri amețitoare... Scuzați-mă, sunt foarte în vârstă și mărturisesc a avea cu potența

raporturi... ironice. Îmi închipui că vă studiați amănunțit?

— Tot timpul. Devine o chestie obsesivă. Îmi este din ce în ce mai greu să uit de mine. Atunci când știi că iubești pentru ultima oară și că s-ar putea să fie și prima... Nu știu nici măcar dacă este o teamă de renunțare sexuală sau un presentiment mai...

—... mai mortal?

— Dacă vreți. Trăiesc cu un presentiment obscur al sfârșitului lumii și, cum nu cred că lumea se va sfârși...

— Da, agățarea de viață este una din marile calamități ale dragostei.

— Nu că mi-ar fi frică de moarte...

Surâse.

— Haida-haida, dragă domnule. Sunteți un om mult prea informat pentru a vă face că ignorați micul joc la care vă pretați. Dacă aveți presentimente „mortale", asta-i din cauză că ați luat o hotărâre. Vreți să scăpați de impotența sexuală – de impotență pur și simplu – și solicitați moartea pentru a vă scuti de aceasta. Este una din balivernele favorite ale virilității. *Fiesta brava.* Taurul epuizat visează la spadă, își înclină capul și solicită lovitura de grație. E jalnic. Ceva gusturi particulare?

— În ce sens?

— Partuze, chestii de genul ăsta, pentru a trezi fiara?

— Niciodată, am oroare de așa ceva.

— Sunteți obligat să faceți eforturi serioase de imaginație?

— Vă referiți la... fantasme?

— Da. Apare uneori un moment în care realitatea – chiar și atunci când este foarte frumoasă și o ții cu foarte multă tandrețe în brațe – nu mai este suficientă... și atunci se apelează la puterea imaginației. Închizi ochii și ceri ajutorul. Negri, arabi sau chiar pur și simplu animale. Este cu mult mai frecvent decât se crede în general...

— Cu siguranță nu este cazul meu.

—... Uneori riști să te lași prins în faimosul „cerc" al lui Wisekind. Știți la ce mă refer, nu?...

— Mărturisesc că nu.

— Ei bine, Wisekind l-a descris foarte bine, citiți-l, este interesant. Realitatea pălește, nu mai este suficientă, nu mai ajunge să stimuleze, se face apel la imaginație, la fantasme, dar după aceea, imaginația este cea care se epuizează, se refuză și solicită la rândul său trecerea la realitate... Ajungeți astfel la tragedia bărbaților cum nu se poate mai bine plasați, care se duc să-i abordeze pe muncitorii africani și le cer ajutor și putere... Ei, da. Ceea ce consider eu cel mai emoționant în cazurile acestea este înțelegerea, devotamentul și spiritul de sacrificiu al femeii...

Îl priveam uluit. Acest rezumat al disperării și al aberației făcut aproape cu veselie de un bătrânel translucid de optzeci și patru de ani, pe care mi-l ima-

ginam cu câteva clipe mai devreme așezat, cu o bonetă de gnom pe cap, sub o ciupercă de basm, avea ceva bizar și ireal.

— Este cam înspăimântător, spusei.

— A, nu, deloc. Dar cred că e ceva adevăr și în învățăturile Bisericii... sau în acelea ale micului grăsun pe care l-ați remarcat...

Se întoarse și bătu ușor cu capătul stiloului în burdihanul lui Buddha.

— Și liniștiți-vă, nu sunt pe cale să vă spun viitorul, dragă domnule. Și nici să trec în revistă problema. Orizontul este, ca să zic așa, fără limite. Și există destulă suferință pe lume și nu poți fi peste tot în același timp... Să zicem că este mai bine să privim lucrurile acestea în față pentru a ajunge la nițică detașare...

Avu un mic zâmbet trist.

— ... Știu, știu: tratatele de pace cu tine însuți sunt adeseori cele mai greu de încheiat. De altfel, cred că ați venit să mă consultați fără vreun motiv precis, ceea ce este uneori cel mai presant dintre motive... Chiar mi-ați și spus la telefon că „este urgent...". Îmi închipui că ați consultat deja câțiva medici?

— Unul singur.

— Bravo. Încă n-am ajuns la panică. Iar după mine, la ce altă instanță aveți de gând să apelați?

Mă întrebam ce caut acolo, într-adevăr, de ce venisem să-l deranjez în creștinismul său amuzat.

Am tăcut. Pe biroul său se afla un buchet de flori de câmp și, pe perete, o pendulă veche. Mingard mă privea prietenește pe deasupra ochelarilor. Semăna cu sfântul Francisc din Assisi al lui Giotto. Ți-l imaginai foarte bine înveșmântat cu o rasă de dimie, înconjurat de păsări.

— Vă mulțumesc pentru... punerea în gardă, domnule doctor. Cred că nu risc nimic, din acest punct de vedere. Am un instinct de conservare foarte dezvoltat. Mărturisesc de asemenea că sexualitatea încă nu mi s-a oferit niciodată spre meditație sub forma sexologiei. Mi s-a părut întotdeauna că atunci când sexualitatea tinde să se transforme în sexologie, sexologia nu poate face prea mare lucru pentru sexualitate. Din păcate...

— Îmi închipui, îmi închipui...

— Iubesc o tânără așa cum n-am iubit niciodată în viață.

— Și ea vă iubește?

— Am convingerea că da.

— Ei bine, dați-i șansa să vă iubească încă și mai mult. Vorbiți-i deschis.

— Mi-e frică să n-o pierd. Și apoi, ideea de compasiune... Bietul de tine și toate astea...

— Credeam că vorbiți de dragoste, spuse Mingard. Dar, în sfârșit, recunosc că atunci când ai vârsta mea ți-e din ce în ce mai ușor să te dispensezi de trup... Bine. Ia să vedem puțin cum stați cu întrebuințarea dotărilor fizice... Din punct de vedere funcțional, nu aveți prea multe greutăți?

— Începuturile elanului sunt spontane, dar după aceea, trebuie să muncesc...

Notă ceva pe foaia mea de asistență socială.

— Deci erecții laborioase.

— Nu chiar, dar...

— Nu vă apărați, dragă domnule. Nu sunteți în fața unui tribunal și nimeni nu vă acuză de nimic. Onoarea dumneavoastră de francez, de patriot și de om al Rezistenței nu este pusă la îndoială. Așadar nu aveți greutăți de penetrare. Nici moliciune a penisului cu încovoiere, inconsistență, eschivare și declinare accelerată în clipa angajamentului? Numai că intrăm aici în domeniul periculos despre care vorbește Silbermann în a sa *Enciclopedie sexuală* în șase volume, pe care de altfel ați publicat-o... Moliciunea penisului impune o tatonare înaintea intrării, dar tatonarea aceasta este vană, pentru că membrul nu mai este destul de consistent și nu are capacitatea și pornirea necesare pentru îndepărtarea labiilor și de aici ideea că nu găsește intrarea pentru că nu mai este în stare să o deschidă... Dar atenție! Nu este totul pierdut din această pricină. Dacă veți consulta lucrarea lui Silbermann, care a făcut atât de multe pentru prelungirea prosperității sexuale a Occidentului, veți găsi acolo o tehnică potrivită. Vă puneți mâna dreaptă sub coapsa iubitei, atunci când vă aflați deasupra ei, și vă susțineți baza și treimea inferioară sau chiar jumătatea membrului cu furca degetelor, ca să-l mențineți în interior și să-l

împiedicați să se abată... E ceea ce numește el soluția „proptelelor". Asta arată cam așa...

Omulețul se ridică, se aplecă în față în atitudinea unui dansator de tango care își înlănțuie partenera, plasându-și mâna dreaptă în partea de jos a feselor imaginare ale acesteia, cu două degete înainte. Rămase astfel o clipă, apoi se așeză la birou.

Trebui să fac un efort pentru a-mi reveni din stupoare și a-mi aduce aminte că mă aflam în fața unui discipol de-al lui Bertrand Russell, a unui umanist creștin tot atât de liberal pe cât de fervent, celebru în lumea întreagă prin lărgimea vederilor sale și prin devotamentul față de cauzele tuturor suferințelor fizice și morale...

L-am privit cu mai multă atenție.

I-am descoperit în ochi o scânteie de veselie lipsită de ironie și de ghidușii rabelaisiene. Era o veselie care avea în preajma ei destulă bunătate și tristețe pentru a mă simți deodată debarasat de mine însumi. Citeam pe chipul acesta, pe care bătrânețea părea să-l fi atins doar pentru a-i accentua blândețea, deasupra unui nod gros de papion destul de necuviincios, cu punctulețele sale albastre, un apel la o complicitate în insignifianță, futilitate și deriziune a măririi și decăderii trupești.

— Vedeți? Silbermann ne asigură că a reușit să-i prelungească în felul acesta pe mai mulți dintre pacienții săi cu câțiva ani. Desigur, trebuie să ai mentalitate de luptător. Noi suntem foarte în urmă în

Franța, din acest punct de vedere, și astfel se pierde o dulceață a traiului, care ne scapă, e un handicap inadmisibil. În Statele Unite, se organizează cursuri de reanimare, se fac filme porno, se creează institute ale sexului, nu se dau în lături de la nimic. Americanii sunt oameni mai conștienți de nivelul lor de viață și de drepturile lor, mai tenace, sunt ultima adevărată falocrație a lumii. Toată greutatea Occidentului se sprijină pe... pe umerii lor. Dar la noi, domnule? La noi? E-he-hei!

Scânteile își lansară spre mine apelurile la veselie.

— Sărmana și draga *douce France!* La cincizeci, cincizeci și cinci de ani, ai o situație care îți permite să abordezi cu ușurință fete foarte tinere – de altfel pentru asta s-a scăzut vârsta majoratului la optsprezece ani – și nu ți se scoală ca urmare a eforturilor pe care le-ai făcut în carieră. De acum înainte, ori viața îți trece pe alături, ori trebuie ca femeia să-ți facă felație timp de jumătate de oră, iar în acest caz trebuie să fie o sfântă, pentru că, după primele clipe, inspirația poetică este la pământ, nu te poți menține în starea de grație la nesfârșit, chiar dacă te gândești la o mașină nouă sau la vacanțele la schi...

Se întrerupse, cu un aer de falsă solicitudine.

— Ce se întâmplă, dragă domnule? O indispoziție.

— Nu, nu, vă rog, niște sudori reci, continuați...

Îmi întinse cutia lui cu pastiluțe și își luă și el una. Fața nu-i mai ascundea jocul: strălucea de tristețe.

— Pe de altă parte, să nu vă faceți iluzii: chiar și atunci când ați reușit să trișați și să vă efectuați

penetrarea, n-o să ajungeți niciodată să câștigați în lungime și în consistență, odată ce sunteți înăuntru. Cei mai mulți dintre viguroșii de cincizeci de ani își imaginează că atunci când se află înăuntru s-au rezolvat toate problemele, pe când ele nu fac decât să înceapă. Să durezi, atunci când nu ajungi să te întărești suficient, să obții orgasmul femeii – da, uneori este indispensabil – când poate că ai suferit la Bursă o pierdere de treizeci la sută – asta e una dintre dramele grave de care directorii de întreprindere nu au habar. Căci, atunci când ești tânăr, puțin contează dacă femeia este satisfăcută sau nu la primul raport, ești gata să o iei de la capăt după douăzeci de minute, cu aviditatea ființelor încă apropiate de elementar. Există la tineri o putere de recuperare formidabilă, și destul de scandaloasă, atunci când te gândești că încă n-au adus nici o contribuție societății și că adesea nu au nici măcar o situație demnă de acest nume. Izvoare, torente, țâșniri spontane... Da, ai de ce să fii indignat, să simți un violent sentiment de nedreptate. Te reconvertești, începi să citești rubricile gastronomice ale gazetelor noastre, care se află acolo în scopul acesta. Aveți, dragă domnule, numeroase ghiduri care oferă o descriere detaliată a acestei dragi și consolatoare mame Franța: ele vă permit să deschideți mai larg evantaiul deliciilor și să vă... diversificați. Diversificarea, domnule, totul constă în asta! Uitați-vă la Rainault...

Ridică degetul arătător cu un aer profesoral și pentru prima dată râsul meu nu a fost o reacție jenată de apărare, ci de nepăsare și de complicitate.

— Înțelegeți: calitatea vieții nu este cu adevărat amenințată de criza aceasta... energetică pe care o cunoaște natura. Un om rafinat și cultivat nu poate totuși să dorească satisfacțiile acelea elementare care sunt consolarea celui sărman. Celor care au depășit de multă vreme minimumul sexual, la îndemâna tuturor buzunarelor, averea le oferă o varietate de voluptăți care egalizează, într-o măsură, șansele lor de fericire cu acelea ale muncitorilor africani. Și, după aceea, mai este ceea ce se numește „potul cel mare". Există, dragă domnule, fete superbe care sunt complet frigide, dar, evident, viguroșii de cincizeci de ani nu au întotdeauna șansa să dea peste un astfel de diamant. Cei mai mulți dintre vizitatorii mei se plâng cu amărăciune că soțiile sau partenerele lor sunt de un temperament neînfrânat și că ajung să le ceară sex de două ori pe lună. Și după aceea – știu, știu – există adevăratele pacoste, acelea care te-ar putea elibera în câteva minute, dar care întârzie plăcerea – iar asta ar trebui să fie interzis prin lege – și ești obligat să prelungești, să-ți dai osteneala uneori timp de un sfert de oră – o crimă! – cu sudoarea pe frunte, în pofida tensiunii tale arteriale și atunci când ai deja toate grijile pe care ți le provoacă inflația, creditul și scumpirea materiilor prime. Evident, prestigiul îți este în joc – ah, prestigiul! – și

dacă ți se moaie, asta înseamnă pierderea rangului, sfârșitul unei reputații de mare amant, *devalorizarea,* domnule, *devalorizarea.* Ești încolțit, obligat să-ți depui bilanțul, iar atunci când ea îți spune cu blândețe, mângâindu-te pe frunte: „Nu e nimic, dragă", asta înseamnă ură, ură, nu există alt cuvânt. Evident că poți îngenunchea și să începi să o lingi, dacă nu ești cavaler al Legiunii de Onoare, dar atunci lingi ca un învins, domnule, lingi în degringoladă, frontul ți s-a prăbușit, nici măcar nu mai știi unde-ți sunt trupele și artileria, joci roluri de mâna a doua, ea vede foarte bine că nu mai exiști și, dacă satisfacțiile îi vin din interior și nu îi displace să le caute în altă parte, se ajunge întotdeauna la momentul acela, cel mai neplăcut între toate, în care ea îți îndepărtează cu blândețe capul și apare între voi o tăcere de balon spart, plină de înțelegere reciprocă, în care fiecare încearcă să-și domine frustrarea și ranchiuna printr-o atitudine de detașare civilizată. Bagatelizați, fumați o țigară, beți un whisky, puneți muzică, vă țineți de mână, vorbiți de lucruri *cu adevărat* importante, sunteți deasupra acestei chestii, trebuie să fiți. Dar îți mai rămâne o șansă. Căci, cu condiția ca sentimentele să-i fie sincere sau să aibă – mare noroc! – o natură nițel umilă și care se simte cu ușurință vinovată, își va spune: „Nu-i mai plac" și chiar: „Nu mă mai iubește" – asta este, dragă domnule, înțelegerea între sexe! – și poate că veți ajunge să-i puneți eșecul în spinare…

Mingard tăcu. Nu știu dacă ziua lua sfârșit sau dacă umbra din cabinet era ceva mai profund...

— Ah! Bărbatul! spuse el aproape cu tandrețe. În ce loc își plasează bărbatul onoarea... Ouțele ar trebui să-i crească pe cap, ca o coroană...

Se ridică. În penumbra biroului său, de acaju și piele, părul lui alb părea să lumineze. Buzele foarte subțiri și ochii foarte tineri oscilau între tristețe și veselie. Undeva în fundul apartamentului câteva note de Rameau trecură precum niște stropi de ploaie limpede pe praful vechilor drumuri franceze de la țară...

— Mă iertați că v-am făcut să vă pierdeți timpul, dragă domnule, spuse el, și se îndreptă spre mine cu mâna întinsă. Sunt un flecar și am uitat să vă dau o consultație... Desigur că există Niemen, în Elveția, Horsschitt, în Germania... Totul depinde de ceea ce înțelegeți prin „dragoste".

— M-ați ajutat enorm, i-am spus.

Își înclină capul pe o parte și ascultă muzica.

— Soției mele îi plac Rameau și Lully, spuse, și mărturisesc că le prind gustul și eu, din ce în ce mai mult, pentru că de fiecare dată când aud vreuna dintre melodiile lor mă gândesc la ea... Suntem căsătoriți de cincizeci de ani și întotdeauna este același clavecin.

Mă însoți până la ușă, cu o oarecare grabă. Cred că voia să rămână singur cu ea.

Am ieșit.

M-am instalat într-un bistrou și am comandat o decizie. Eram într-un așa hal de nehotărâre încât, atunci când s-a apropiat chelnerul de mine, i-am spus:

— O decizie, vă rog.

De-abia când am văzut în privirea lui absența totală de interes a vechilor chelneri parizieni, care cu greu nutresc o urmă de dispreț pentru cine încearcă să îi surprindă, mi-am venit în fire:

— O infuzie, vreau să spun.

A părut să regrete normalizarea aceasta a raporturilor noastre și s-a retras spre tejghea. Aveam de gând să mă scol, să o sun pe Laura, să-i spun să vină să ne întâlnim în această cafenea mică din Cartierul Latin, care nu se schimbase deloc din vremea când eram student și care auzise atâtea jurăminte și văzuse atâtea lacrimi de despărțire, încât aveam să ieșim de aici simțind că nimic nu s-a încheiat și că „nu ne vom mai vedea niciodată" este o declarație de dragoste. O iubeam prea mult pentru a mă putea dispensa de viitor. Nu mai poți spune „pentru totdeauna" atunci când totul îți este numărat. Trupul meu devenise acela al unui bătrân mincinos și elanurile mele cele mai sincere luau sfârșit în calculul posibilităților și al termenelor de livrare. Nu mai era vorba de amor propriu sau de mândrie, nu mă gândeam la ruptură pentru a evita vreun faliment rușinos: era vorba de autenticitate. O iubeam pe Laura prea mult pentru a mă târî în cârje în urma ei. Am scos

din buzunar scrisoarea pe care o primisem de la ea chiar în dimineața aceea: își lăsa scrisorile peste tot în siajul ei, mi le înmâna, iar atunci când eram culcat, întins alături, se scula pentru a-mi scrie. Scrisorile sale apăreau în buzunarele mele, îmi soseau prin poștă, cădeau din cărți – câteva cuvinte aruncate în grabă sau pagini întregi – ca și cum făceau parte dintr-o vegetație luxuriantă a unui anotimp al inimii mai tumultuos și mai debordant în înfloririle sale decât acela al latitudinii noastre temperate și mai înclinate spre pasteluri. *„M-am plimbat toată dimineața împreună cu tine pe malul Senei în vreme ce tu erai la birou și am cumpărat de la un anticar poemele poetului brazilian Arthur Rimbaud, știi, cel ce a fost primul care a descoperit izvoarele Amazonului și care s-a născut francez ca urmare a unei erori tragice, pe care mai bine am trece-o sub tăcere. N-ai să știi niciodată ce înseamnă prezența ta pentru mine atunci când nu ești prezent, căci cerul parizian și Sena sunt din acest punct de vedere de o indiferență care mă irită prin aerul lor de a fi văzut deja toate astea de un milion de ori și de a nu mai fi bune decât pentru o carte poștală.“*

Am coborât la cabina telefonică.

— De ce trebuie să vin acolo, Jacques? E plin de lume exterioară afară…

— Vino încoace. Mergeam în cafeneaua asta când aveam douăzeci de ani. Mi-ai lipsit teribil atunci, îmi aduc aminte foarte bine. Stăteam așezat aici ore

întregi în așteptarea ta. Mă instalam în fața ușii, te pândeam, dar nu vedeam decât fete drăguțe care veneau și plecau, niciodată nu erai tu. Stau la aceeași masă ca altădată și de data aceasta tu ai să intri. Îmi voi lua inima în dinți, mă voi ridica și-ți voi vorbi. Am să-ți vorbesc despre Franklin Roosevelt, care tocmai a fost ales președinte al Statelor Unite, și de Bill Tilden, care tocmai a câștigat campionatul de la Wimbledon. Ai să mă recunoști, sunt singurul bărbat de aici care se apropie de șaizeci de ani, am părul cărunt tuns perie, un chip care te privește cu ochi de optsprezece ani. Voi avea în mână scrisoarea pe care tocmai i-ai scris-o celui care eram pe vremea aceea...

— I-am scris scrisoarea aceasta aceluia care ești astăzi. Nu mai ai timp să cauți un altul. Știi că în curând ai să fii bătrân, dragostea mea? Nu mai este mult loc, doar suficient pentru mine, iar eu mă simt mai puțin... cum se spune în franceză, *insecure*?

— Spune nesigură, asta ne mai lipsea în franceză... Vino, Laura. Am să-ți spun ceva important.

Mă întorsei, mă așezai la masă și-l chemai pe chelner.

— De unde ești?

— Din Auvergne, mă informă el, cu o oarecare superioritate, căci asta nu făcea parte din obligațiile sale de serviciu.

— Când un bărbat de aproape șaizeci de ani se hotărăște să se despartă de o tânără pe care o iubește

și care-l iubește, de ce dă el dovadă, după părerea dumitale?

— De prostie, domnule.

Ridică din sprâncene disprețuitor.

— Asta e tot, sau doriți o altă decizie?

— Da, dă dovadă de prostie, adică de bun-simț. Atunci, dă-mi un coniac și ceva de scris.

Era prima scrisoare de despărțire pe care o scriam, căci până în prezent mă descurcasem întotdeauna să-i las această satisfacție adversarului: eleganța mitocanilor, sau arta de a fi gentleman. Am scris: *„Jacques Rainier, m-ai dezamăgit profund. Descopăr că ai o natură mediocră de econom, că ești un om al bilanțului, al prevederii, al contabilității și al marjelor de profit. Aventurierul pe care l-am cunoscut în tinerețe a devenit un mic-burghez căruia îi este frică să piardă. Nu mai știi să trăiești în prezent, iar grija zilei de mâine este preocuparea ta constantă. Atunci când capacitățile sexuale îți sunt în declin, te comporți ca un șef de întreprindere căruia îi este teamă că nu va mai putea face față scadențelor și preferi să te retragi din afaceri. Îți rămân totuși luni, poate chiar un an sau doi, și cu puțin noroc ai să crăpi înainte de a avea un infarct, dar nu, trebuie orizonturi și perspective, zeci de hectare de viitor, iar tu, care îți riscai altădată viața în fiecare zi, nu mai ai în locul inimii decât o firmă de asigurări. Așa că am luat hotărârea s-o rup cu tine. Nu vreau să-ți mai împărtășesc gândurile, micile vanități, sărmanele griji de amor propriu și*

felul acela pe care îl ai de a vrea mai degrabă să renunți decât să pierzi. Mă despart de tine, de mintea ta de om care se agață de etalonul său de aur și am s-o iubesc pe Laura așa cum am să pot, atâta timp cât am să pot, și acceptând eșecul, atunci când va veni, ca orice bărbat care trebuie să pună punct. N-am s-o părăsesc pe Laura de dragul demnității, căci o astfel de preocupare înseamnă o lipsă de dragoste. Adio. "Mi-am adresat scrisoarea, m-am dus să cumpăr un timbru la tejghea și am strecurat plicul în cutie. M-am întors la masă cu inima ușoară. Nimic nu este mai reconfortant decât să dai dovadă de voință, să știi să iei o hotărâre dificilă și să te ții de ea.

Ea intră cu un avânt al pletelor și o dezordine a gesturilor și a mișcărilor care-mi dădea întotdeauna impresia că încă nu știa să zboare. S-a așezat în fața mea, cu mâinile împreunate. O iubeam prea mult ca să poată fi înșelată de zâmbetul meu.

— Ce se întâmplă, Jacques? Tu... n-ai de gând să mă părăsești? O întâlnire într-un bistrou și „am ceva să-ți spun", asta e pentru a evita rezolvarea între patru ochi?

— Am scăpat cu greu de un nepoftit și voiam să te văd, asta-i tot. Am fost nefericit în bistroul ăsta la douăzeci de ani, și era cazul ca situația să se schimbe.

Coatele noastre erau pe masă și ne țineam de mâini. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Jacques, ce faci atunci când ești fericit pe deplin? Îți zbori creierii, sau ce? Am impresia că sunt o hoață. Lumea nu este făcută pentru așa ceva.

— În general, trece. Se pare că nu trebuie să-ți fie frică de fericire. E doar o clipă perfectă.

Îmi sărută mâinile. Chelnerul veni până la noi, desfăcu meniul, mișcă o farfurioară, așteptă, mai dădu un șervet pe marmură și apoi se îndepărtă cu aerul destinului care refuză să ia comanda.

— Laura, urmează să-mi închid prăvălia. Îmi lichidez toate afacerile. M-am bătut prea mult în viață, a ajuns o obișnuință. Ringul. Arena. Cei câțiva ani buni care îmi mai rămân vreau să-i trăiesc din plin. Vreau să plec. Să plec, înțelegi?

Ridicasem vocea. Laura tăcea, mă privea cu atenție.

— Aici, am tot timpul impresia că am pe cineva sau ceva pe urmele mele. Am mereu impresia unei capcane. Vreau să șterg putina împreună cu tine. Departe. Laos. Bali. Kabul. Nu prea știu, dar aici mă simt amenințat de inevitabil…

— Care inevitabil?

— Spengler. Declinul Occidentului. Căderea Imperiului Roman. Crezi că mai știu? E ceva putred aici.

— Tot ceea ce-mi doresc este să mă aflu în brațele tale. N-am să mă duc să cumpăr bilete de avion pentru atâta lucru.

— Ascultă, sub Ocupație, radioul englez difuza ceea ce ei denumeau „mesaje personale". *Tanti Rose are ceva de lucru în perspectivă. Copiii se plictisesc duminica. Domnul Jules va veni în seara aceasta.*

Erau mesaje codate, pentru Rezistență. Iartă-mă că-ți vorbesc despre război…

— Ai de gând să-mi vorbești despre vârsta ta?

— Nu. Poveștile astea referitoare la vârstă sunt pentru țărănoi. Pentru prăpădiți. Numărătorii de picături. Fii atentă, tatăl meu are optzeci și cinci de ani și încă mai joacă belotă.

Privirea începea să i se înfricoșeze.

— Jacques! Ce-ai pățit?

— Nimic. Absolut nimic. O electrocardiogramă model, tensiunea cincisprezece cu opt. Doar că tocmai am primit un mesaj personal.

— De la cine?

— De la Giscard d'Estaing. A spus mai zilele trecute la radio: „Lucrurile nu vor mai fi niciodată cum au fost înainte." Toți francezii au înțeles. Vorbea de metrul de croitorie.

— De metrul de croitorie.?

— De metrul de croitorie…

— Nu…

— Dumnezeule, încerc totuși să-ți vorbesc deschis! Cu cea mai mare sinceritate! Un metru de croitorie!

— Giscard are un metru de croitorie?

— Toți francezii care se respectă… care se inspectează, vreau să spun, au unul! Vreau să spun că, mai devreme ori mai târziu, voi fi obligat să renunț la tine din cauza unor lucruri care nu vor mai fi niciodată ceea ce au fost altădată, *din cauza metrului de*

croitorie.... Ăsta-i un mesaj personal, Laura... Îți vorbesc cu o sinceritate totală, iar tu refuzi să mă asculți... Nu e cazul să te uiți la sticlă, am băut puțin, dar este greu pentru un bărbat să facă o astfel de mărturisire... cu o franchețe atât de brutală! Of, acum că am făcut-o, mă simt cu mult mai bine!

... Vezi, ți-am spus totul, draga mea, cu mult curaj.

X

Trebuie să fi fost două dimineața. Laura era deja pe jumătate adormită: doar vârful nasului îi ajunse până la obrazul meu, dar sărutul se pierdu pe drum și ea rămase nemișcată în atitudinea copiilor care n-au avut timp să-și adune trupul înainte de a adormi. Eram singur. În lumina roz a veiozei. Semi-eșecul pe care tocmai îl suferisem, îmbrățișarea aceea care fusese mai degrabă o luptă înverșunată împotriva trupului uzat care luase locul trupului meu și nu mă asculta, sporise consumul nervos și mă lăsase într-o stare crepusculară în care până și supărarea era lipsită de intensitate, iar inerția mă scutea de disperare. Brațele, umerii, șoldurile mele grele adăposteau o sleire, o inexistență esențială, un vid în care moartea părea să fi venit incognito pe parcursul unui tur de prospectare.

Am auzit un scârțâit ușor. O alunecare furișă pe mochetă... Și după aceea liniștea absolută și, acolo unde mi se păruse că văd mișcare, o imobilitate întunecată în întunericul unde ochii mei distingeau totuși o diferență de densitate...

Am întins mâna spre întrerupător. Am aprins lumina.

A fost fulgerător. Un salt, și bărbatul își apăsa deja vârful cuțitului pe gâtul meu.

Purta o caschetă și uniformă de șofer de casă mare. O pereche de mănuși negre era băgată sub epoletul drept, cu degetele înălțate, curbate și rapace. Vesta era descheiată și vedeam dincolo de brațul întins un maiou alb.

Nu mai văzusem niciodată o figură de o frumusețe atât de animală. Sprâncenele negre erau îmbinate, buzele aveau un rictus dur, expresia era hotărâtă: era gata să ucidă. Ar fi fost destul să încerc o mișcare ceva mai bruscă pentru ca totul să ia sfârșit și să fiu scutit de lașitate, acceptare și obișnuință. Dar eu nu mă mișcăm. Voiam să prelungesc momentul, să fac să dureze posibilitatea aceasta de eliberare, să mai gust această bruscă absență a oricărei greutăți, sentimentul de ușurință și de viață intensă care tensiona fiecare resort al vechii scule șubrezite.

I-a apărut pe față o urmă de neliniște, pentru că surâdeam. Probabil că era pentru prima dată de multă vreme când zâmbetul era pe bune, când vorbea cu adevărat în numele meu, în loc să mă ascundă. Vârful lamei apăsă ceva mai puternic pe gâtul meu. Nu-l pusese la mijloc, ci la carotidă. Cunoștea locurile potrivite.

Nu-mi aduceam aminte să fi gustat o astfel de senzație de a fi redevenit eu însumi de când mă

refugiasem în ironie. Îmi pândeam respirația: nici urmă de vreo emoție oarecare. În concluzie, nu mă schimbasem chiar atât de mult: în esență, încă eram același ca și pe vremea nemților. Arab, mă gândii. Dar vârful cuțitului plasat exact în punctul sângerării de moarte făcu să-mi treacă într-o străfulgerare prin fața ochilor cerul Andaluziei și moartea unui taur sub spada lui Juan Belmonte, la care asistasem cu puțin înainte ca bătrânul matador să-și pună capăt dezgustului printr-un foc de armă.

Mă simțeam bine. Eram la mine acasă.

Simțeam lângă umăr respirația regulată a Laurei. Pentru prima dată, mă cuprinse neliniștea: mă temeam să nu se trezească. Voiam să o scutesc de frică. Trebuia să pun capăt acestei delicioase amintiri despre mine însumi. Cuțitul de la gâtul meu nu era acela al unui parașutist german care opera în spatele liniilor noastre, ci al unui șobolan de hotel care nu îndrăznea nici să mă omoare, nici să-și ia tălpășița, căci soneria era la îndemâna mâinii mele și mi-ar fi fost de ajuns o clipă pentru a alerta personalul de serviciu al etajului. Fața începuse să-i lucească de sudoare. Era un amator. Un hoț care îmbrăcase uniforma de șofer pentru a nu fi interpelat la intrare. Acum nu mai știa ce să facă.

Am ridicat mâna, am apucat lama și am îndepărtat-o de gâtul meu. I-a apărut pe chip o expresie de confuzie, o umbră de luptă interioară și de frică; dacă frica ajungea la panică, poate că ar fi fost în stare să mă ucidă.

Am lăsat cuțitul și am întins mâna spre sonerie. Acum trebuia ori să mă gâtuie, ori să abandoneze orice pretenție de profesionist și să-și mărturisească statutul de hoț amărât: ceea ce a și făcut. A fluturat cuțitul în aer cu aerul unei amenințări vane, mi-a înșfăcat ceasul de aur de pe noptieră și a început să se retragă spre ușă.

— Ia-o pe scara de serviciu, la stânga după ce ieși, i-am spus, și atunci a avut o reacție destul de caraghioasă.

A bâlbâit cu o voce răgușită:

— *Sí, señor...*

Și, dintr-un salt, a fost afară.

Puteam să dau telefon și să fac să fie interceptat înainte să coboare în fugă cele patru etaje. Dar am simțit întotdeauna o oarecare tandrețe față de fauna sălbatică. Este prea ușor să ceri pentru ea sanctuare și să chemi poliția atunci când unul dintre specimenele ei se aventurează într-un hotel de lux. Mă urmărea imaginea acestei figuri sălbatice și a acelui corp electrizat în imobilitate absolută din cauza încordării. Nu semănăm cu el, nici la douăzeci de ani nu semănasem, căci sângele meu normand îmi dăduse o un aer vag prusac. Dar dacă ar fi fost să o iau de la capăt și dacă ar fi fost posibil să mă aleg, nu mi-ar fi displăcut să-i dau tinereții mele regăsite acea suplețe a unei alte rase și fața aceea a unui cu totul alt soare. *Sí, señor...* Granada sau Cordoba... Andaluzia.

Lumina roză a veiozei avea ceva necuviincios. Lumina de pe culoar se prelingea în salon prin ușa

pe care o lăsase întredeschisă. M-am dus să o închid și, la întoarcere, am rămas o clipă în picioare la marginea patului, aplecat deasupra acestui somn cu răsuflarea domoală. Ea se odihnea pe spate, cu un braț sub pernă, cu palma deschisă către sărutul meu și cu celălalt braț pierdut în urmele pe care corpurile noastre le lăsaseră în tumultul cearșafurilor. Buzele erau întredeschise și am cules și acolo o clipă fericită, ca un hoț venit să fure fructele livezii în boarea nopții. De-abia i-am atins buzele, ca să nu se trezească și ca totul să rămână neschimbat în somnul aleilor pustii sub clar de lună, care visează. Nu știu de unde îmi venea această certitudine liniștită, calmul acesta, senzația de depășire și de ieșire din impas, ca și cum viața sălbatică ar fi venit să-mi facă o promisiune de viitor și de reînnoire.

Nu pot dormi. El stă în fața mea, crăcănat, în pantalonii de piele mulați, cu mâinile în șold, și mă privește sfidător. Nu știu dacă există într-adevăr o urmă de ironie pe fața lui sau dacă eu îi atribui propriile mele calități. Atributele masculine mă sfidează prin umflătura de piele ce îi ajunge până la burtă. Nu credeam să am o memorie așa de bună. Părul lung și strălucind de tinerețe, sprâncenele drepte și negre, obrajii supți sub pomeți pronunțați, aproape mongoli, și aviditatea aceea a chipurilor care încă se mai află în puterea lor de început și sub imperiul apetiturilor imperioase...

— Ruiz, am murmurat. O să te cheme Ruiz.

XI

Câteva zile mai târziu mi-a venit pentru prima dată în ajutor.

O dusesem pe Laura la țară. Luna mai ne-a fost complice: era aproape cald. Ziua era pe sfârșite. Umbrele și luminile ne acopereau cu dantelele lor deja nițel îngălbenite, primăvara își plimba buburuzele și fluturii albi prin iarbă. Loara își făcea promenada crepusculară înainte de a reveni la castel; curentul era foarte blând, bătrâna doamnă era bătrână bine și întâmpina aici oarecare greutate; pe cer pluteau micile fantome albe ale atâtor alte iubiri pe malul apei. Pe malul celălalt, câmpuri bine îngrijite și coline molcome. Era unul dintre acele colțuri ale Franței care par să recite întotdeauna o fabulă de La Fontaine. Desigur că lipseau cumătrul meu crapul și bâtlanul cu gâtul lung, dar peisajele franceze au și ele dreptul la scăpările lor de memorie. La orizont, nici o urmă de cărți poștale „încărcate de istorie", nici catedrală, nici castel: bătrâna doamnă se plimba pe aici incognito, foarte puțin îngrijorată

de renumele său. Foarte aproape de noi, pădurea râdea uneori cu o voce un pic ascuțită de fetiță și apoi se așternea o tăcere îndelungată și era greu să nu o bănuiești de un sărut, sau chiar mai rău. Era totuși o pădure foarte demnă și chiar afectată, care avea mai multe titluri de noblețe.

O țineam pe Laura de mână.

Pe celălalt mal era un schif gol; nu-mi plac schifurile și aerul lor de eterne condamnate la solitudine. Bondarii cu saboți groși făceau conștiincios dovadă de stângăcia lor proverbială, și libelulele, ca întotdeauna – și acesta e farmecul lor –, își pierdeau capul la apropierea serii. Tăcerea aceasta nu mai putea să dureze: era plină de mărturisiri încă și mai grele decât acelea pe care trupul meu tocmai le făcuse. Trebuia să ies din starea asta, să vorbesc cu detașare, să minimalizez, încă o dată, sau să spun ceva drăguț, bine adus din condei, de exemplu că și atunci când îți dai suflarea încă mai există un sărut. Să-ți mângâi părul cu blândețe, Laura, cu un gest liniștitor, căci mai e nevoie să spun că o dragoste ca o noastră nu este la discreția slăbiciunilor trupești? Și să-mi mai apăs pe ale tale buzele-mi ce ignoră uzura, cu tandrețe, cu voluptate, pentru a-ți arăta că încă îmi mai rămânea ceva de oferit, în pofida a tot ce-mi lipsea în alte privințe, și că nu mizam totul pe o carte. Ea își înălță privirea.

— De ce râzi?

— E amuzant.

— Ce e amuzant?

— Criza energiei.

— Voi, francezii, nu vă mai gândiți decât la arabi.

... Îmi aduceam aminte de vocea răgușită, rapidă: *sí, señor.* Era suficient să calci o dată prin Granada ca să vezi în ce măsură sângele maur marcase Spania.

Ea își apăsă buzele pe urechea mea și murmură primele litere ale alfabetului.

— De ce a, b, c, d, micuțo?

— Ai nevoie de simplitate.

— E foarte greu, Laura, pentru un bărbat ca mine. Cel mai mare efort cultural al secolului, fie că e vorba de Marx sau de Freud, a fost în favoarea conștientizării: ne-am dezobișnuit să ne ignorăm. În detrimentul fericirii, care este în mare parte pace a spiritului și care face întotdeauna pe struțul. Fără a mai vorbi de faptul că orice cunoaștere psihologică de sine este nițel obscenă...

Conversația este una dintre formele cele mai puțin cunoscute ale tăcerii.

— Te analizezi prea mult, Jacques. S-ar spune mereu că îți reproșezi în secret, că te decepționezi... că... Vai, nu știu franceza destul de bine. Îți lipsește prietenia pentru tine însuți, da. Trebuie să fii tolerant. Nu ești tolerant cu tine.

Se apleca deasupra mea cu câte un fir de iarbă în mână. Așteptam să mă gâdile pe obraz, așa cum este obiceiul cu rămurelele, dar în Brazilia încă mai există păduri virgine. Ochii ei aveau reflexe chihlimbarii,

părul său în coc îi lăsa frunții loc pentru tot ceea ce ultima lumină a zilei avea să-i ofere. O parte de lumină și o parte de umbră. Își plecă ochii pentru a se lăsa privită mai bine, cu zâmbetul acela nițel vinovat, nițel ipocrit pe care îl avea atunci când se știa admirată. Erau așa de multe alte priviri care o mângâiaseră astfel, dar cred cu adevărat că o prefera pe a mea. Mă gândeam că, atunci când îți slăbește vederea, îți pui ochelari, dar era un gând nedemn. Și de altfel Ruiz nu era acolo și nu riscam nimic.

Musculițe se băgau uneori în treburile noastre și trebuia să le punem capăt insistenței agasante cu o mișcare vană, care-și rata ținta și ea. N-ar fi trebuit să risc astfel, în aer liber, de altfel vâslisem din plin pentru a veni până aici, trebuie să știi să-ți menajezi forțele, am greșit că m-am lăsat purtat de impulsurile animalice. Era și vina ei, o fustă prea îngustă, prea lungă, prea strânsă: m-am chinuit s-o ridic până la fese, spontaneitatea și cheful meu au trecut. Mă întreb cum procedau impresioniștii. Ea făcu atunci ceea ce sugerează tandrețea, cu o aplicație copilărească, dar cred că eram într-una din zilele mele proaste, ar fi trebuit să-mi citesc înainte horoscopul. Atunci când se recunoscu învinsă, își lăsă capul pe pântecele meu și murmură acel vechi refren al artei, al tehnicii și al iscusinței care este unul dintre epitafurile prevenitoare ale virilității:

— Sunt așa de neîndemânatică...

N-am spus nimic, căci nici pentru amorul propriu nu există mici beneficii. La urma urmei, un

început de impotență nu înseamnă sfârșitul lumii și încă mai pot întâlni o femeie amabilă care a atins seninătatea. Ne vom culca împreună o dată sau de două ori înainte de a încropi o viață în comun, în scopul de a ne asigura că nici unul, nici celălalt nu mai avem nevoie de nimic. Știu bine că râsul îi este specific omului, dar se pare că ceea ce-i este specific omului nu poate fi prezent în același timp peste tot. Ea poartă o camee pe sub bluza albă, o bluză cu mâneci de dantelă din secolul al XIX-lea, luată din piața de vechituri, și o fustă lungă maro ca a elevelor lui Colette; se îmbracă potrivit altor mode, ca-n alte vremuri; vom merge în seara asta la premiera unei piese de Henry Bernstein, un tânăr autor la modă. Făcusem dragoste cu patru zile în urmă și totul se petrecuse ca la carte.

Pălăria îi zace în iarbă: albă, superbă, cu boruri largi, înconjurată cu o frumoasă eșarfă galbenă, are aerul că s-a așezat acolo după un agreabil zbor migrator. Sub fusta brună, genunchii Laurei se mișcă, sătui de captivitate: mâna mea se duce să-i caute și-i mângâie cu vârful degetelor, căci cu cât mai ușoară este mângâierea, cu atât mai multe le oferă mâinilor. Și deodată, apar lacrimile și ea mi se aruncă la piept hohotind.

— Mi-e frică, Jacques, tot timpul mi-e frică... Simt că te îndepărtezi de mine...

Eu tac, mâna își continuă mângâierea zadarnică.

— Ai trăit atât de mult, ai iubit atât de mult... Ai fost copleșit. Simt în unele clipe la tine o sastisire...

Nu ai chef s-o iei de la capăt, să-ți refaci lumea, viața, dragostea încă o dată. Și există întotdeauna un soi de ironie, ca și cum ai fi fost deja martorul potopului și al reginei din Saba și că nu ai de gând să o iei de la capăt încă o dată doar pentru că există o fată care te iubește...

— În curând fac șaizeci de ani.

— Cu atât mai bine. În felul acesta, cu puțină șansă, nici o baragladină nu va mai avea timp să mi te fure... Știu foarte bine că nu sunt la înălțimea tuturor acelora care...

— Te rog, Laura. N-a fost nimeni. Nimeni.

— Am fost atât de neîndemânatică, mai înainte... Uneori mă simt atât de idioată în chestiuni sexuale...

— Atunci când unul dintre parteneri se simte complet idiot în chestiuni sexuale, asta înseamnă că celălalt partener este încă și mai idiot...

Ea se calma încetul cu încetul în brațele mele protectoare, dar mi s-a părut că pălăria din iarbă devine ostilă.

— Aș vrea să vii în Brazilia cu mine, departe de toate grijile tale...

— Grijile mele, da. Giscard, Chirac și Fourcade o să ne scoată din afaceri, sunt sigur de asta. Pe moment, desigur, ne confruntăm cu șomajul, scăderea comenzilor și limitarea creditului, dar acestea nu sunt decât etape necesare ale redresării. Mă mai întreb și dacă patricienii romani nu visau în taină la barbari... Mai sunt și cei care iau propria decădere

drept decadența unei civilizații. Nu știu dacă și castelele de pe Loara visează la muncitorii africani sau dacă muncitorii africani sunt exploatați în mod rușinos în acest vis de asemenea și fără ca măcar să le plătesc orele suplimentare...

Semăna întrucâtva cu Nureev, mai ales prin pomeți și buze și prin tușa asiatică a ochilor. Dar era mai tânăr, mai sălbatic și mult mai hotărât. Unul dintre cuceritorii noștri, incontestabil: cei pe care Charles Martel îi pusese pe fugă la Poitiers se amestecaseră în el cu cei pe care regele Ioan III Sobieski îi zdrobise la Viena. Nu-mi închipuiam că fantasmele mele gravitează atât în jurul victoriilor. La fiecare mișcare din cap, părul negru îi flutura precum coada unui cal în galop. Mi-era greu să nu-i atribui acestei apariții de pe malul Loarei, chiar dacă era propria mea operă și ca atare îi eram stăpân, un oarecare aer de noblețe princiară și animală, pe care poate că o împrumutasem mai degrabă de la operele de artă decât de la amintirile mele fugitive. Era păcat că frumusețea îmi dicta aici condițiile sale, căci mi-ar fi fost mai ușor să mă servesc de el dacă ar fi fost de disprețuit. L-am concediat, spunându-i să revină după ce-și va fi regăsit ținuta de șofer de casă mare și aerul de golan.

— La ce visezi, Jacques?

— La imposibil. Haide. Trebuie să ne întoarcem acasă. Se face târziu.

Ne-am dus până la barcă și am început să dau la vâsle. Frumoasa mea figură alegorică de la proră

stătea în fața mea pe fundalul albastru deschis, alunecând printre nori, cu pălăria pe genunchi. Hotărât lucru, pălăria aceasta o ducea de minune.

— De ce te îmbraci tu întotdeauna la fel, Jacques, cam ca Humphrey Bogart, cu pălărie și tot tacâmul, ca în fotografiile tale de acum treizeci de ani?

— Nu știu. Din fidelitate, presupun. Sau din iluzia că voi rămâne neschimbat. Sau, poate, din acea căutare a ceva demodat care lansează o modă. *Any more questions?*[1]

Mă studia cu un ochi critic.

— Nu știu dacă te-aș fi iubit, dacă ai fi avut treizeci de ani... Tot viitorul acela pe care l-ai fi avut în față m-ar fi speriat... E un pic răutăcios ceea ce-am spus?

— Nu. Este o certitudine că ne rămâne foarte puțin timp...

Am spus domol:

— Trebuie să-i dăm zor.

Privirea mea rătăcea dincolo de ea, pe deasupra orizontului. Căutam castelele, întotdeauna există câte unul care să te aștepte la cotitură. Nu știu de ce simțeam nevoia de pietre solemne. Nu erau acolo decât bancuri de nisip, cu aerul lor pântecos de pești scoși din apă. Uneori, dincolo de coline, vârful unei clopotnițe vorbea de morminte umile. M-am ridicat în picioare, pentru a vedea mai departe, dar nu era

---

1. Alte întrebări? (în engleză, în original). (N. tr.)

nimic. Am vâslit așa, din picioare, spre Laura, care dădea mereu înapoi. Lumina palidă o înconjura transparentă, cu complicități de femeie, cu blândețe și albeață, apa îi ceda bărcii cu bunăvoință și siajul se închidea în urma noastră ca o draperie care cade. Nu va rămâne nici o urmă. Imediat, cotitura și hanul. Un adăpost de etapă. Pe unul din maluri era un cal singur, sur, cu o coamă lungă care trebuie că visa la galopuri.

— Mai este mult?

— Nu știu.

— N-ai obosit?

— Sunt neobosit.

— La ce te uiți?

— La castel.

Se întoarse către linia orizontului.

— Dar nu există nici un castel.

— Întotdeauna există câte unul. Nu poți fără așa ceva, pe Loara. Dar, la urma urmei, poate că nici nu este Loara... Poate că ne-am rătăcit și suntem undeva în altă parte... Nu știu unde...

Nu râdea. Poate că eram prea palid și vâsleam cu prea mare furie, în picioare, cu vechiul meu costum demodat și cu pălăria de gangster.

— Jacques, ce-i cu tine?

— Nimic. Mi-e dor de conacele și de castelele mele; nu mi-am văzut niciodată castelele de pe Loara. N-o să mai vin niciodată aici, este prea aproape...

Am recitat:

O, răstimpuri, o, castele!
Oare-i suflet fără rele?
O, răstimpuri, o, castele!
Magic, studiul fericirii
L-am făcut, cum dat e firii.[1]

Am lăsat vâslele și m-am așezat, cu capul în mâini.

— Este împotriva curentului, am spus. Întotdeauna vâslești împotriva curentului. Ar fi trebuit să te întâlnesc atunci când aveam șaptesprezece ani și să-ți ofer un cornet de înghețată în piața Contrescarpe...

Se ridică și veni să se așeze lângă mine; vâslele părăsite aveau un aspect dezolant; barca plutea liberă și se învârtea încet în jurul propriului ax: vechiul vals al schifurilor în derivă.

— Laura, aș vrea să mor cu mult înainte de a muri urât...

— Picasso...

— Ia mai lăsați-mă cu Picasso și Pablo Casals, aveau cu treizeci de ani mai mult ca mine și, la vârsta aia, este mai ușor să mori bătrân. Și la urma urmei, cine-ți vorbește de moarte? Îți vorbesc de felul de a muri, asta n-are nici o legătură cu moartea!

Simțeam picături de sudoare rece pe frunte, și nu se datorau efortului. Simțeam curentul care mă

---

1. Arthur Rimbaud, *O, răstimpuri, o castele* (*Ô saisons, ô châteaux*). Versiune în limba română preluată din Arthur Rimbaud, *Opere*, traducere de Mihail Nemeș, prefață de Livius Ciocârlie, Polirom, 2003. (N. tr.)

ducea cu încetineală și știam și încotro, și nu era vorba de Loara.

Nu l-am văzut venind. Trebuie să fi sărit în barcă pe tăcute, cu o forță și o ușurință pe care le cunosc toți cei care au frecventat arenele din Andaluzia. S-a instalat la vâsle și face mișcări în același timp ample și ușoare; nu mă slăbește din ochi, așteptându-mi ordinele. Nici o urmă de aroganță, cu atât mai puțin de complicitate: nu i-aș fi îngăduit și l-aș fi făcut imediat să dispară. Nu: doar disponibilitate, zel și supunere. Unul dintre aceia care vin de departe pentru a îndeplini în locul nostru treburile acelea mărunte cu care bătrâna Europă nu mai vrea să se obosească. Îl văd limpede și remarc o dată în plus în ce măsură totul din el ne este străin, de la orientul ochilor și pomeții asiatici, până la rictusul buzelor în care tinerețea freamătă de primele ei aviditați și de dorințele imperioase. Îi fac semn și, cu o lovitură de vâslă, împinge barca în nisip. Laura se ridică: nu i-a aruncat nici măcar o privire. Îi dau mâna și o ajut să coboare. Ruiz ne-a precedat și așteaptă. Știe că am eșuat adineauri, că mi-au lipsit vigoarea și elanul, și nu cere decât să mă ajute. Poartă un maiou alb și pantalonii de piele neagră. Dintr-un gest, el se pregătește, cu o brutalitate și o franchețe animalice, în timp ce Laura îngenunchează în fața lui, iar sângele meu biciuit de dezgust și de ură la vederea acestei goliri ignobile mă ridică și mă umflă de o ardoare criminală. Închid ochii, pentru a-i vedea mai bine

pe amândoi, și o țin cu tandrețe pe Laura în brațe, cu buzele mele pe ale ei, în vreme ce Ruiz se îndârjește deasupra ei sub pleoapele mele lăsate cu ranchiuna furioasă și futilă a celor care nu pot să murdărească nimic, să profaneze nimic.

Ascult lângă gâtul meu îndelungul geamăt al Laurei.

Barca eșuată murmură în voia valurilor. Crepusculul alunecă cu lente trăsături cenușii. În stufăriș foșnește ceva. Încă o ultimă libelulă. Brumă. Inima îmi bate ușor ca o amintire. Văd trecându-mi pe sub pleoape un zbor de gâște sălbatice al copilăriei mele. Nu este o mare nenorocire. Un miros de fum și fără îndoială un sat. Barca are brațele deschise. O iau pe Laura de mână și o ajut să se ridice. Încă mai avem un viitor împreună.

XII

Cel mai greu era să uit de mine. Imaginația cerea acest lucru pentru că îi era frică de el. Încercam să mă depășesc din neliniște, pentru a-mi dovedi că totul încă mai era posibil și nu mă puteam întinde alături de Laura fără a mă simți „obligat" și fără a începe imediat să-mi solicit dorința. În felul acesta ne-am lăsat amândoi prinși într-o capcană în care se amestecau teama mea de o abstinență prea îndelungată și flagrantă și tandrețea Laurei. Îi pomenisem o dată sau de două ori de „angoasa mea vesperală" și, deși o făcusem pe un ton ușor și glumeț, care dezamorsa mărturisirea, nu putea să ignore ceea ce mă bântuia, lucrul despre care nici ea, nici eu nu îndrăzneam să vorbim deschis din cauza fricii de definitiv. Dar partea de neînțelegere, naturală la o femeie foarte tânără, în fața a ceea ce era pentru ea ca plantele și soarele, un cântec spontan al pământului, o împingea pe Laura către o veritabilă luptă împotriva limitelor trupului meu, pentru a-mi dovedi cu foarte multă tandrețe că nu eram deloc la capătul puterilor și poate și pentru a se liniști pe sine. Căci

trezisem în ea, fără îndoială și fără voia mea, un sentiment de nesiguranță, de vinovăție și de pierdere a valorii, teama de a nu fi suficient de excitantă, care nu este niciodată prea greu de iscat la milenara servantă a bărbatului și care este așa o binecuvântare pentru virilitățile aproximative, atunci când este vorba să inversezi responsabilitățile și să salvezi onoarea. Așa încât înverșunarea mea în a nega opera timpului întâlnea la Laura o complicitate debordantă...

A trebuit să mă resemnez să revin la Trillac. Bătrânul medic militar mă primi cu o tăcere gravă, frământând între buze eternul său trabuc Boyard, strângându-mi mâna și bătându-mă ușor pe umăr ca gest de „susținere morală". Mi-am adus aminte că în felul acesta îi întâmpina medicul din *maquis* pe camarazii care contractaseră o boală venerică.

— Ei, tot cu dureri?

— Nu, nu tocmai... Dar mi-ați vorbit de o serie de injecții... Cred că v-am spus ultima dată că sufăr de câtăva vreme de o scădere a memoriei...

— A memoriei, da, repetă el cu convingere, ca și cum el ar fi fost cel ce mă informa.

— Aceasta se accentuează de ceva timp, și cum am nevoie în aceste clipe de toată energia... Afacerile au devenit foarte grele.

Dădu din cap.

— Da, cei slabi nu supraviețuiesc...

— Mi-ați vorbit de extrase glandulare...

— Asta dă uneori rezultate bune. Dar nu trebuie să vă așteptați la miracole.

— Uit nume, date...

— Dar aveți pe cineva care să vă ajute?

L-am privit cu stupoare.

— Poftim?

— Delegați, delegați, dragă domnule. Directorii uită chestia asta întotdeauna. Se bazează doar pe ei înșiși, după care apare infarctul. Ajungi mare patron după cincizeci de ani, dar nu vrei să delegi responsabilități. Și totuși, ăsta e secretul. Îl știți pe Hendemann, care a înghițit întreaga concurență europeană? Cineva i-a spus la un dineu, în prezența mea, că uita întrucâtva ceea ce-i datora tânărului său adjunct, un oarecare Moudard. „Moudard este cel care a făcut practic totul." Iar Hendemann i-a răspuns liniștit: „Da, dar eu sunt cel care l-a găsit pe Moudard". Trebuie să știi să te lași ajutat... Haideți să vă fac prima injecție.

S-a ridicat și l-am urmat.

— Trebuie trei. Brațul se va întări, se va umfla nițel. Evitați câteva zile peștele, crustaceele...

Mi-a făcut injecția.

— Cât timp are efect?

— Depinde de individ. Când sunt complet goliți...

Ridică din umeri, agită siringa.

— În sfârșit, două-trei luni, la subiecții încă activi. Nu poți s-o reiei prea des, nu-și mai face efectul...

Se așeză la biroul și mâzgăli o rețetă.

— Gerontologia este o știință încă tânără, spuse el, și zâmbi la jocul de cuvinte pe care probabil că-l făcea de mai multe ori pe zi.

Era pentru prima dată când auzeam cuvântul „gerontologie“ pronunțat în legătură cu mine.

Îmi întinse hârtia.

— Hermatoxul accelerează fabricarea spermei și gratidul facilitează irigarea vaselor capilare... Începând de la o anumită vârstă, nu se știe de ce, sângele nu le mai irigă optim... Membrul nu se mai întărește ca înainte. E ceea ce în limbaj militar se numește atât de sugestiv „să ți se scoale moale“.

— Încă nu am prea multe necazuri în privința aceasta, spusei, punând rețeta în buzunar.

— Bravo. Ei bine, dragă domnule, gestionați-vă cu prudență averea... La revedere, la plăcere... Reveniți joi.

N-am făcut-o. Amânări de grație, trei luni, șase luni... Era absurd. Nu puteam să accept, să-mi imaginez, să țin cont de așa ceva. Se știe, de altfel, că virilitatea, chiar și în declin, nu urmează o linie descendentă ireversibilă, regulată și continuă. Există și remisiuni. Oricum, încă mă descurcam. Ceea ce conta nu era plăcerea mea, la care ajungeam din ce în ce mai rar, ci aceea a Laurei, iar grație tocmai încetinirii mele glandulare, puteam încă să fac față atât cât trebuia pentru ca dulcele „o, tu!, tu!, tu!“ să vină să mă liniștească în privința activității mele virile.

Aproape de fiecare dată îl invocam pe Ruiz. Îmi erau necesare imaginile acestea ale unui dispreț total pentru funcțiunea primară a trupului: bestialitatea funciară cu care Ruiz o folosea pe Laura pentru

a se ostoi îmi inflama sângele chiar prin oroarea pe care mi-o inspira. Nu-i permiteam niciodată nici cea mai mică tandrețe, nici cea mai mică blândețe. Totul trebuia să fie obscen, pentru că nu trebuia să existe între el și tine, draga mea, vreun brusc semn de complicitate, ceea ce ar fi fost îngrozitor. Trebuia să rămân stăpânul situației: era esențial. Avusesem grijă încă de la început să-l tratez pe executorul treburilor murdare cu autoritate și cu asprime, pentru a exclude orice încercare de familiaritate și de influență din partea sa, iar el se obișnuise imediat, știind bine că la cea mai mică veleitate de aroganță sau umbră de independență din partea sa, își pierdea imediat orice existență și urma să fie expediat în anonimatul imigranților clandestini mereu în pericol de expulzare. Mă asiguram, de fiecare dată când făceam apel la serviciile sale, că nu exista pe fața sa vreo urmă de expresie ofensatoare pentru Laura sau pentru mine, și mai ales că evită să formuleze despre mine vreo judecată pe care n-aș fi tolerat-o. El nu era decât un oficiant. Ne ajuta să ne debarasăm de servitudinea noastră fizică și să ne reîntâlnim dincolo de orice limită trupească, într-o tandrețe în sfârșit eliberată de servitutea noastră fiziologică. Mai este nevoie să spun că Laura ignora cu totul fantasmele mele? Era vorba aici de niște expediente care nu duceau la consecințe și la care au recurs o sumedenie de bărbați și de femei la adăpostul ochilor închiși. Eu nu făceam decât să mă asigur pentru

viitor, iar existența acestui ultim ajutor, care rămânea în întregime teoretic, îmi dădea o liniște profundă. Eram din nou optimist, temerile mele se disipau. Dar s-a petrecut ceva ciudat: Ruiz începea să se eschiveze, își pierdea consistența. Nu mai reușeam să-i confer realitate. În mai multe rânduri, nici nu s-a lăsat convocat. Atunci mi-am imaginat că e un profesionist care cere să fie plătit. Veritabila sa natură venală trebuia să fie atât de puternică încât, prin jocul vreunei obscure puteri psihice, nu se putea plia gratis pe fantasmele mele. Începea să se estompeze: eram obligat să fac eforturi de memorie. Refuzam, bineînțeles, să admit evidența: în labirinturile acestea prin care subconștientul își face rondul și ne dă ordine, îl ștergeam în mod deliberat pe Ruiz din memorie, pentru că realismul nu-mi mai era suficient și pentru că aveam nevoie de *realitate.* Nu puteam să accept asta. Omul care fusesem nu putuse să se schimbe atât de profund. Aș îndrăzni să spun aici, cu riscul de a stârni râsul, căci suntem în 1975, că-mi făceam o anumită idee despre Franța, aceeași ca în 1940, și că nu concepeam să mă înjosesc pentru a-mi îmblânzi declinul, impotența, sfârșitul vigorii mele și al resurselor fizice cu orice preț sordid? Cu toate acestea era evident că Ruiz aștepta ceva de la mine sau eu de la el, ceea ce înseamnă cam același lucru, și că raporturile noastre atinseseră punctul acela în care trebuiau să fie ori rupte, ori consolidate. Imaginația mea avea nevoie să-și reîncarce bateriile.

Așa se face că am început să frecventez Goutte-d'Or. Îmi spuneam că Ruiz nu era de neînlocuit și că printre toate chipurile acestea africane, negre și arabe ale marelui rezervor parizian de mână de lucru străină, imaginația mea – și doar imaginația mea – nu putea să nu-și găsească resursele. Mergeam printre băștinași din Mali, senegalezi, nord-africani, și zâmbeam gândindu-mă la tot ce le datora economia noastră. Nu simțeam niciodată senzația vreunui pericol – și nu vorbesc aici, desigur, de vreo agresiune provenită din exterior, ci de o anumită tentație de a mă distruge singur...

Uneori, mi se făceau propuneri. O fată, un băiat... Rareori. Am un metru optzeci și cinci și un zâmbet sigur pe sine căruia nu-i lipsește nimic. O dată, un bărbat mi-a pus mâna pe umăr:

— Vrei să cumperi o armă? Am de toate. Chiar și o mitralieră.

Am spus nu, mulțumesc, nu acum. Dar am fost destul de mulțumit că am încă un astfel de chip.

Mă gândeam să fac o călătorie cu Laura. Să mergem foarte departe, cât mai departe posibil de obișnuințele și prejudecățile noastre, într-o zonă a lumii care ne-ar fi scos din hărțile rutiere și din itinerariile recomandate. Tentația de a o șterge luând avionul face de multă vreme parte din inventarul nostru psihologic, dar nu cred că era cazul meu. Nu, era mai degrabă o chestiune de... de priviri. Aveam nevoie în jurul meu de priviri cărora să le fiu cu totul

străin, adică de neînțeles. Un păstor din Mali, un indian din Anzi m-ar privi, din orice punct de vedere și orice aș face, ca pe o fiară ciudată. Oricare ar fi judecata pe care ar fi făcut-o la adresa mea, în aceasta ar intra întotdeauna cu mult mai multă neînțelegere decât certitudine disprețuitoare...

Cu toate acestea, nu puteam să mă gândesc să părăsesc Franța înainte de a-mi fi reglat afacerile și, așteptând să o pot duce cu mine pe Laura în acest voiaj, am invitat-o într-o zi să mă însoțească în cartierul acela din Paris care ne vorbește cu atâta tărie de alte tărâmuri și căruia ea nici nu-i bănuia existența.

Îmi lăsasem mașina pe strada Lange și am mers pe jos până în bulevard. Era la sfârșitul lui mai. Laura purta o bluză de culoarea ambrei, blugi albi și pălăria ei de pe malurile Loarei. Sânii și pulpele i se desenau cu acea limpezime care îi stă atât de bine primăverii de la Paris. Ar fi trebuit să-i spun să se îmbrace altfel, pentru că mergeam în Goutte-d'Or. Cei mai mulți dintre muncitorii străini care locuiesc în cartier sunt musulmani și încă prea profund tradiționaliști pentru a nu resimți o ținută atât de elocventă ca pe o provocare sau chiar ca pe o invitație. Dar nu modul în care arabii și negrii se uitau la Laura mi s-a părut intolerabil, ci privirile care se opreau asupra mea. Erau încărcate de nu știu ce fel de veche și batjocoritoare cunoaștere. Erau priviri care *știau* – și care erau irefutabile.

Am luat-o pe Laura de cot.

— Să mergem, repede.

— Ce s-a întâmplat?

— Este jignitor…

— Ce?

Mi-am revenit:

—… Jignitor pentru ei. Rasist. Suntem aici ca niște voyeuri…

— Dar atunci de ce ai venit aici, Jacques?

— Pentru că nu știam că au obiceiul…

— Nu pricep nimic.

— Nu vezi cum se uită la tine?

— Nu. De altfel, mai degrabă la tine se uită …

— Exact. Sunt obișnuiți.

— Obișnuiți cu ce? Vrei să-mi explici, pentru Dumnezeu, ce se petrece? Ce ai?

M-am oprit.

— Rasismul. Știi ce înseamnă asta?

— Dar…

— Rasismul este atunci când nu contează. Când ei nu contează. Când poți face orice cu ei, nu contează, pentru că nu sunt *ca noi.* Înțelegi? Ei nu sunt *de-ai noștri.* Te poți servi de ei fără ca să decazi. Nu-ți pierzi demnitatea, „onoarea". Sunt atât de diferiți de noi, încât nu ai de ce să te jenezi, nu poate să existe… nu poate să existe în asta *judecată,* iată. Poți să-i pui să facă indiferent ce treabă murdară pentru că, oricum, judecata lor nu există, nu poate murdări… Ăsta este rasismul.

Încetase să mă asculte și se uita peste umărul meu. M-am răsucit pe călcâie, cu pumnii strânși.

Un nord-african. Ne urmărea încă de la primii noștri pași în Goutte-d'Or. El *mă* urmărea, mai degrabă. Privirea lui nu mă părăsise nici o secundă. Nici zâmbetul său. Ne oferea serviciile sale. *Eu regulez femeia la tine dacă vrei. Eu sculă groasă. Tu poți privi. Eu fac în locul tău, dacă vrei. Cauți pe cineva ca să regulеze femeia la tine, eu știu, eu cunosc.* El nu spunea nimic. Eram eu, Jacques Rainier, cel care duhneam astfel, nu el. Trebuie să fi avut treizeci de ani, era zvelt, îmbrăcat cu jeanși bine strânși pe pulpe. O tichie roșie cu galben. Era acolo acasă la el. Vreau să spun, el era acasă la el *în mine.* Poate că trăia din asta. Nu pe seama femeilor. Pe a bărbaților. Exploatarea proletariatului străin ia uneori forme interesante pentru cei exploatați. Și, începând din clipa în care ești obișnuit să fii exploatat, sfârșești prin a profita de exploatare. Exploatezi exploatarea.

Am simțit pe umăr o mână prietenească.

— Haideți, domnule...

Un negru, care acumulase cel puțin o sută de kile de viață bună, se interpunea cu amabilitate. Tocmai ieșise dintr-un restaurant și avea una din acele figuri pentru care totul merge de minune în cea mai bună dintre lumi.

— Haideți, urcați repede în taxiul meu... Doar n-o să vă încăierați în fața doamnei...

Am ajutat-o pe Laura să urce și m-am întors. Nord-africanul se sprijinise nonșalant de perete și continua să-mi zâmbească.

— Știți, nu trebuie să le purtați pică... Nu au educație, aici... Iar arabii, ăștia nu respectă femeia... Sunteți turiști?

— *Yes*, spusei.

— Ar trebui să dați o raită pe la mine, în Martinica. Ați fi bine primiți. La noi, acolo, încă mai există bunele maniere. Buna și bătrâna Franță supraviețuiește acolo. Cunoașteți expresia asta, „bătrâna Franță"?

— Nu, spusei. Suntem străini. Scandinavi.

— Bătrâna Franță, ca altădată. Cumva demodat, deh! În Martinica, încă mai cântăm cântece din secolul al XVIII-lea. Este ceva obișnuit. Unde mergeți?

Laura tăcea. Erau acolo niște lacrimi gata pregătite, indignate, neînțelegerea, cruzimea mea, nedreptatea. Semnele exterioare ale furiei și ale ranchiunei pe care le simțeam față de mine însumi erau acelea ale unei demnități trufașe care părea să se refere la cele mai înalte principii ridiculizate.

— Avem acum hoteluri foarte bune în Martinica și pentru că sunteți *globe-trotter,* domnule, ar trebui să trageți o raită pe la noi, pentru că acolo lumea încă știe să se bucure de viață...

Când să cobor, i-am dat un bacșiș consistent, m-am aplecat înspre el și am cântat:

Adio mătăsică, adio fulare...

și am avut satisfacția să las în urma mea un folclor ușor dezorientat.

Știam bine că totul urma să explodeze, dar mă gândeam că vom reuși să ne abținem amândoi până la ascensor. Dar erau deja săptămâni de când îmi deveneam cu fiecare zi mai străin și într-un cuplu nimic nu este mai inuman – sau mai uman, pentru că din nefericire aceasta înseamnă uneori același lucru – decât să-i ceri celuilalt o răbdare și o toleranță pe care n-o mai ai față de tine. Când întindeam mâna spre cheie am zărit pe fața recepționerului acea bruscă lipsă de expresie care este întotdeauna semnul unei profunde emoții hoteliere.

Laura plângea. În jurul nostru erau trabucuri groase, inele cu diamant și toată liniștea sufletească a seifurilor din Elveția, și eram priviți cu dezaprobare, ca pentru a face direcțiunea să simtă că palatul acesta era prost supravegheat și că lacrimile tale, Laura, ar fi trebuit să folosească scara de serviciu.

— Ce ți-am făcut, Jacques? De ce ești așa?

— Draga mea, draga mea...

Hohoteai în brațele mele și ei evitau să se uite la noi: uzanța vieții de societate...

— Hai, Laura, nu plânge aici, vreau să am asta doar pentru mine...

— Dar vorbește-mi, Jacques! Vorbește-mi *cu adevărat*! Te porți altfel cu mine! S-ar spune că te înspăimânt, că ești supărat pe mine...

— Desigur că sunt supărat pe tine; dacă nu te-aș iubi, aș fi așa de fericit cu tine!

— Vreau să-mi spui...

—... Dar te iubesc, te iubesc și atunci... nu vreau să o sfârșesc!

— N-ai să mori!

— Nu am spus să mor, am spus s-o sfârșesc... Sunt bărbați care mor și după aceea continuă să trăiască nu se știe cum...

— Da, domnule, așa vom face, domnule, spuse recepționerul, pe care-l cunoșteam de treizeci de ani, dar care se adresa altcuiva.

— Ești supărat pe mine pentru că sunt prea tânără și te irit?

— Laura, să intrăm, sunt japonezi aici, își vor scoate aparatele de fotografiat, așa fac întotdeauna când este un cutremur de pământ... Jean, sunt dezolat...

— Și eu, domnule Rainier. Dar ce vreți, nu putem face nimic. Shakespeare a spus: „Răbdare și tutun".

Laura își ștergea nasul.

— Așa a spus Shakespeare?

— Nu știu, domnișoară, dar suntem unul dintre cele mai bune hoteluri din Europa, așa că asta obligă!

Ea se ascundea un pic în brațele mele. Nu mai simțeam la pieptul meu acele zbateri de pasăre captivă. Nu îndrăzneam să mă dau deoparte, pentru a nu avea aerul că mă îndepărtez de ea. Privirea ei o căuta pe a mea și, în fața unei atât de mari sfâșieri, nu mai ținea nici un fel de umor, nu mai exista nici un ajutor.

— Nu mi-ai răspuns, Jacques. Ce se întâmplă?

— Sunt pe cale să mă înec.

— Din cauza mea?

— O nu, nu spune prostii... Tot ce-am construit în viață este pe cale să se prăbușească... luna viitoare, nu știu nici măcar dacă voi putea face față scadențelor...

— Dar credeam că ai de gând să vinzi totul și...

— Da, dar nu e așa ușor... Și în plus sunt ca toți ceilalți, cred că totul se va redresa... Cu puțină tenacitate, puțină imaginație... La urma urmei, asta ne tot repetă guvernul...

Continuă, mă gândeam. Trișează. Minte până la capăt. Nu există nimic mai bun decât adevărul ca să te ajute să minți.

— Porcăria asta de criză a sosit în momentul cel mai prost, pe când eram deja la capătul puterilor... Explodează totul din toate părțile... Știu că nu sunt singurul, știu... Este o schimbare în echilibrul mondial. Dar este greu. Este greu să renunți, să-ți accepți dependența, să spui adio întregii tale istorii, la tot ceea ce ai fost... E cumva ca și cum ar trebui să te părăsesc pentru că nu te mai merit...

— Taci! Taci!

— Nu striga, nu ne aflăm printre sărăntoci... Jean, cheia, te rog.

— V-am dat-o deja, domnule Rainier.

— Jean și cu mine ne cunoaștem de treizeci de ani. De la Eliberarea Parisului, mai exact.

— Ne cunoșteam cu mult mai bine pe vremea aceea, domnișoară, pentru că eram tineri. Partea de

necunoscut și de neînțeles din fiecare crește în mod considerabil odată cu trecerea anilor...

— Goethe?

— Goethe, domnule. Trei stele.

— Încerc doar să-i explic domnișoarei de Souza că această criză m-a înșfăcat de beregată, dar că refuz să mă recunosc învins. Și nu-mi mai spune domnule.

— Bine, colonele. Ați încercat cu arabii?

L-am privit fix.

— Ce vrei să spui?

— Ați încercat deja să-i contactați pe arabi?

— De ce-ți închipui că...?

— Ei au resurse, la ora actuală.

— Nu, la mine e vorba mai degrabă de germani sau de americani... Dar încă încerc să rezist. Iar conjunctura poate că se va schimba. Avem livrări de peste treizeci de miliarde pentru Iran, poate că ei mi-i vor cumpăra pe Montaigne și Rabelais. Bătrâna Europă este poate la capătul puterilor, dar ne rămâne geniul, Jean, ne rămâne geniul. Nu avem materii prime, dar există resurse pe care încă nu le-am epuizat, cele ale strălucirii noastre spirituale...

I-am întins Laurei cheia.

— Te duci să te schimbi? O să mergem la Wilhelm. Am să te aștept aici.

— Aș vrea să-ți vorbesc, Jacques. Dar nu aici. Aș vrea să-ți vorbesc *cu adevărat*...

În ascensor era lume.

O lungă tăcere pe culoar.

Buchete de flori proaspete, în salon.

— Știu că ai griji.

— N-ar trebui să am atunci când sunt cu tine.

Se aruncă într-un fotoliu.

— Vorbești prea bine, Jacques. Asta e maniera ta de a te îndepărta.

Trandafiri albi, în spatele ei. De o albeață căutată cu atenție și rece ca de lebădă. Se numesc Regina Cristina. Regina Cristina a Suediei, fără îndoială. Dar de ce?

— Vrei să mă părăsești? Nu trebuie să te temi că-mi vei face foarte rău. Nu te vreau fără dragoste, Jacques. Dacă s-a terminat... Asta se spune foarte simplu: s-a terminat.

O voce liniștită. Aproape un surâs. Lumini foarte blânde în ochi. Să mor. Să mor o dată pentru totdeauna.

— Nu, nu plânge, Jacques. La noi se spune că lacrimile nu fac decât să treacă.

— Nu am nimic, draga mea. Este doar adolescența. Fac o criză de pubertate. Se întâmplă des pe la șaizeci de ani.

— Te-am văzut deja plângând. Astă-noapte te făceai că dormi și aveai lacrimi care-ți curgeau, dar zâmbeai... Ai mult umor, Jacques.

— A, bine. Plângeam surâzând. Probabil că mă vedeam cu foarte mare claritate, cu ochii închiși, iar asta este întotdeauna de un comic în cel mai înalt grad. Luciditatea este una dintre marile surse necu-

noscute ale râsului. Conștientizarea poate fi de un haz nebun. Nu numai florile miros frumos fără să știe de ce…

— M-am aplecat deasupra ta și ți-am șters lacrimile. Ca să nu rămână decât zâmbetul.

— Ar fi trebuit să-l ștergi și pe acela…

— Și, după aceea, ai murmurat un nume… Un nume spaniol… Ruiz? Luis?

Am încremenit de oroare.

— Îți jur că nu cunosc pe nimeni cu acest nume.

— Și ai spus: „Nu, niciodată, nu vreau…“ Cu lacrimi. De ce?

— Nu știu. Probabil că aveam un coșmar. Poate visam că eram copil, că m-am rătăcit în pădure noaptea și mi-era frică, îmi imaginez că atunci când un bărbat plânge, există întotdeauna un copil care se ascunde pe undeva…

Te-am strâns lângă mine, cu multă putere, ca un bărbat care solicită ajutor și protecție unei femei. Mereu nevoia aceea anxioasă de a mă liniști… Îmi ții mâna.

— Nu, nu, Jacques… Nu trebuie… Doar așa.

— Da, draga mea. Doar așa.

XIII

Zi după zi, mă apropiam de momentul a ceea ce eu numisem „soluția finală". În repetate rânduri, am fost pe punctul să-i spun Laurei. Ne trebuia Ruiz. Încercasem să-l înlocuiesc cu nord-africanul din Goutte-d'Or, dar era prea mizerabil, prea de vânzare. Cu andaluzul era cu totul altceva. Fără îndoială că amintirea cuțitului apăsat pe gâtlejul meu contribuia din plin la aceasta. Dacă ar fi posibil să te orientezi cu claritate prin tenebrele inconștientului, n-ar mai exista inconștient. Poate că nici nu voiam să caut să elucidez de ce micul derbedeu nord-african, cu disponibilitatea sa insolentă, îi repugna imaginației mele. Cred că unele atitudini și obiceiuri ale gândirii, mai degrabă deliberate decât autentice, îmi interziceau, chiar și în solitudinea fantasmelor, să folosesc un arab sau un negru la această treabă, dintr-un fel de pudoare ideologică și aproape politică în care se amestecau amintirile colonialismului, ale războiului din Algeria și faptul că a-i considera „bestii sexuale" avea ceva rasist în ochii mei. Încă mai aveam astfel de griji de eleganță interioară și liberală. Doar dacă asta nu era,

dimpotrivă, un refuz de a mă lăsa ajutat de unul dintre aceia care ne învinseseră, la urma urmei, cei pe care, în sufletul meu, îi consideram cu resentiment succesorii noștri în istorie, iar neliniștea, conștientă sau nu, a bătrânului Occident în fața ascensiunii puternice a foștilor noștri supuși juca un rol interesant în alegerea mea. Aveam nevoie de Ruiz. Desigur, nu pentru că ar fi fost unul de-ai noștri, ci pentru că în cazul celor din Granada și Cordoba, Europa își întâlnise învingătorii cu zece secole în urmă. Sângele maurilor era deja acasă la el. Mă gândesc de asemenea că în alegerea lui Ruiz exista și o doză de stranietate. Nu știu dacă imaginația mea continuase să lucreze la o apariție pe care nu făcusem, la urma urmei, decât s-o întrezăresc în toiul nopții și la slaba lumină a unei veioze, sau el era într-adevăr așa cum îl vedeam în brațele Laurei, dar nu-mi aduceam aminte să fi contemplat vreodată o figură și un trup de bărbat cu un astfel de regret de a nu mi-l putea însuși. Dacă îmi era permis să „redevin", așa aș fi vrut să arăt. Nu văzusem niciodată o față atât de apropiată în același timp de sălbăticia primitivă și de finețea fremătătoare, în care fiecare trăsătură părea efectul vreunei griji a ultimului echilibru între forța brută și emotivitate. Încremenit în plină săritură, întinzând spre gâtul meu un cuțit amenințător, cu o vulnerabilitate (provocată de teamă) care îi accentua și mai mult tinerețea și care nu reușea să ascundă nici grimasa buzelor, nici încruntarea feroce a sprâncenelor negre; era cu adevărat unul dintre cei care fecundează cu frumusețe rasele viitoare.

Reveneam deci adesea să cutreier în căutarea lui în Goutte-d'Or. Continuam să-mi spun că aveam nevoie de o reînnoire, de o schimbare de peisaj, dar începeam să fiu prea informat în ceea ce mă privește. Îl căutam pe Ruiz. Nu că aș fi avut intenția să-l abordez pentru a-i propune să mă servească, căci un astfel de angajament ar fi solicitat din partea Laurei un devotament, o înțelegere și un dispreț al actului carnal în ceea ce are el mai animalic, și nu-i puteam cere asta unei femei foarte tinere, încă atât de supusă convențiilor, tabuurilor și clișeelor unei societăți care s-a dovedit mereu incapabilă să elibereze dragostea de sexualitate. Nu meritam o astfel de dovadă de abnegație și de iubire. Am pretins atunci – desigur, cu umor – că imaginația mea se ducea să se aprovizioneze la Goutte-d'Or ca să se ferească de uzură și de stările ei de deficit și că era, în esență, la apropierea serii, acea „oră liniștită în care leii bătrâni se duc să se adape". Îmi spuneam că aș fi putut să-l regăsesc pe Ruiz în mulțimea aceea venită din Algeria și din Africa neagră și de care bătrâna Europă avea atâta nevoie.

Nu-l găseam. Exista uneori câte o figură, un trup, un aer de tinerețe sălbatică, duritatea amenințătoare a unei priviri care mă înșfăca de gât și mă umplea de nu știu ce anticipare, nostalgie sau dorință de a sfârși, dar nu erau decât aproximări scurte și fugitive. Totuși, ele îmi dădeau din nou speranță, căci printre milioanele astea de oameni pe care i-am făcut să vină ca să ne servească, pentru a-și asuma sarcinile

noastre cele mai ingrate și a ne elibera de treburile fizice ancestrale constrângătoare și mult prea primare, exista o astfel de abundență și o astfel de disponibilitate încât trebuia să fie ușor să îneci amintirea andaluzului în acest ocean de vigoare – și să găsești pe altcineva.

Am încercat să mă abțin. Mergeam uneori să-l revăd pe Mingard, sub diverse pretexte. Citisem cartea lui Stein, *Rase și fantasme;* îi cumpărasem drepturile și i-am cerut lui Mingard o prefață. Eram întotdeauna înseninat după o jumătate de oră petrecută în compania acestui bătrân ironic care întâmpina curtenitor și tolerant trecerea timpului. Mi-a spus:

— Stein are dreptate să sublinieze că occidentalii fac foarte adesea apel la negri sau la arabi în fantasmele lor sexuale. Este însă improbabil – deși nu se știe aproape nimic despre asta – ca negrii și arabii să-și livreze femeile albilor, în vagabondările lor imaginative. Asta spune ceva, nu credeți?

Am întâmpinat privirea acestui individ plăpând și atât de palid din cauza vârstei, care nu ignora nimic din sistemele de canalizare ale sufletului, cu o figură impasibilă. Mă întrebam dacă mă punea în gardă sau dacă medita cu voce tare. Căci exact despre aceasta era vorba: să lupți până la capăt și prin indiferent ce mijloace pentru a-ți păstra bunurile, să nu dai drumul la strânsoare, să refuzi fatalitatea lucrurilor care și-au trăit traiul, a declinului și a sculei care trece, de la care au încercat întotdeauna să se sustragă toate puterile. Pe fața bătrânului creștin necredincios

citeam o veselie despre care nu știam dacă era un prea facil „totul este nimicnicie“ sau dacă era o expresie pe care anii o lăsaseră acolo, în semn de supunere și de înfrângere, ca umil omagiu la tot ceea ce ei nu putuseră știrbi.

— Cum vă merg afacerile?

Am ridicat din umeri.

— Știți, am pierdut deja totul o dată în viață, în 1956, nu mi-a rămas nimic, dar am găsit capital străin și m-am pus pe picioare…

Am început să fiu arțăgos cu Laura și mi se întâmpla să surprind în privirea ei o expresie de implorare, o manieră mută de a mă întreba de ce, care mă umplea de nenorocire. Mă surprindeam uneori purtându-i pică pentru că nu era, ca atâtea femei pe care le cunoscusem, deosebit de „comodă“, „ușor“ de satisfăcut de masculul slăbit, grație hazardului fiziologic al unei sensibilități strict exterioare. Cel mai vechi sistem de apărare al virilităților împuținate…

Mi se părea că Ruiz se estompează complet și că imaginația mea redevine în sfârșit disponibilă. Îmi trebuia altcineva. Și, cu toate acestea, eram bântuit de presentimentul, aproape de certitudinea că bărbatul cu cuțitul la gâtul meu mă căuta, și el, că mă aștepta, că trebuia să ne întâlnim încă o dată, amândoi, și că aveam nevoie doar de un intermediar…

Lili Marlène, mi-am spus. Și am rămas o clipă în fotoliu să urmăresc surâzând fumul țigării mele, care plutea, se învârtejea și dispărea cu lentoarea amintirilor…

XIV

Mi-a trebuit să scotocesc mult timp prin vechile mele carnete pentru a găsi o adresă și un număr de telefon. Încă o prietenie care se pierduse pe parcurs. Trecuseră mai bine de treizeci de ani...

Lili fusese unul dintre cei mai utili agenți ai mei în timpul ocupației germane. La șaisprezece ani, făcea trotuarul pe strada Cygne, la Hale, și a fost după aceea plasată într-o „casă" pe strada Fourcy, un bordel de patru franci cincizeci partida plus cincizeci de centime pentru săpun și prosop. Uneori era pe stradă un șir de cincizeci până la o sută de șomeri care-și așteptau rândul. A reușit să urce în grad: în 1942, lucra la Doriane, pe strada Provence nr. 122, o superbă fată blondă la cincizeci de franci. Couzzins a fost cel care a recrutat-o cu titlu postum, întrucâtva: el fusese amantul ei de inimă și ea venise la noi după ce el fusese torturat până la moarte de Gestapo. O chema Lili Pichon: era o epocă în care soldații germani care se duceau să moară în Rusia sau în deșerturile Africii cântau o romanță tristă, *Lili Marlène,* și ei i-au dat porecla, pe care și-o justifică

cum nu se poate mai bine. Lucra în localurile de noapte și în baruri, dar nu se mulțumea să strângă informații pentru Rezistență: Lili Marlène îi aducea pe ofițerii SS, pe oamenii Gestapo-ului și pe milițieni „la ea" – astea erau niște camere pe care i le procuram noi – și acolo, în clipa în care clientul său era culcat deasupra ei, îi străpungea inima prin spate cu un lung ac de păr care n-o părăsea niciodată. Întotdeauna m-am întrebat dacă făcea asta din ură față de naziști, sau din ură față de masculi...

Am dat târcoale o clipă în jurul telefonului, nehotărât: călătoriile fără întoarcere te fac întotdeauna să eziți puțin înainte de a cumpăra biletul... N-o mai văzusem pe Lili de cincisprezece ani și mi-era teamă să nu fi devenit mai puțin dură și să nu aibă pentru mine o privire plină de milă... Dar mi-am spus că o femeie care fusese posedată de șapte sau opt mii de bărbați nu mai risca nimic din acest punct de vedere. Și nu aveam de gând să-i cer să mi-l găsească pe Ruiz sau să-mi procure pe vreun altul. Voiam doar... să vin mai aproape. Să ating realitatea. M-am jucat o vreme cu bricheta, aprinzând-o și stingând-o, și un fleac, un flecușteț a fost cel care mi-a venit în ajutor: pe când apăsam pe resort, flacăra refuză să țâșnească. Apăru o scânteie batjocoritoare, o alta, după care nimic...

Am chemat un taxi.

Era în Montmartre, în Cité Malesherbes. Am citit numele de pe cutiile de scrisori: Doamna Lili, primul la stânga. Urcai.

Mi-a deschis ușa și am recunoscut-o imediat, fără să fie nevoie să mă dedic reconstituirilor acelea în care privirea trebuie să facă apel la memorie și să răscolească printre ruine. Nu îmbătrânise tare mult: pielea se veștejise puțin, asta era tot. Dar, în definitiv, întotdeauna avusese o față dură. Femeile cu trăsături gingașe îmbătrânesc întotdeauna mai prost decât celelalte. Puțin cam prea mult machiaj, pleoape fardate din greu cu alb și rimel, dar era o chestie profesională. Clienților le place ca madamele să aibă fețele acestea elocvente care spun ce au de spus.

Ținea în brațe un caniș alb mic.

— Intrați…

Tăcu.

— Zău așa! spuse ea, și avu în privirile de un albastru palid o umbră de respect care se îndrepta către vechile mele virtuți militare.

Ne-am atins obrajii din vârful buzelor, ca în restaurantele șic.

— Nu v-ați schimbat.

— Nici dumneavoastră.

— E drăguț că ați venit…

Era o nuanță de atenție în privirea sa. Nu de curiozitate: doar de atenție. De multă vreme era o femeie fără mirări.

— Mă gândesc adeseori la tine… Lili Marlène.

Ea râse.

— Nimeni nu-mi mai spune așa.

Mă pofti într-un salonaș fără ferestre, tapisat în roz.

— Ar fi trebuit să-mi dai telefon, te-aș fi poftit la mine acasă, am un apartament frumos... Nu locuiesc aici... Scuză-mă, mă duc să le spun fetelor să deschidă, dacă sună cineva...

Pe masă era un buchet de flori artificiale și un vraf de reviste porno cu foile rupte. M-am așezat într-un fotoliu de pluș roșu. Mă simțeam liniștit, asigurat: era un cu totul alt univers, al sanitarilor și al mizeriilor trupești. Nu putea mânji nimic din ce era sfânt. Probabil că am un fond creștin, la urma urmei.

S-a întors, cu canișul în brațe, și s-a așezat pe o sofa din fața mea. Canișul îi stătea pe genunchi. Ea îl mângâia mașinal și mă privea în liniște, fix. Ochii săi mari de-un albastru pal nu clipeau aproape niciodată și aveau o sclipire de sticlă. Poate că-și întinsese prea mult pielea obrazului. Tăceam. Nu mai știam de ce mă aflu acolo. Nu știam dacă venisem să mă informez, să-i cer să-mi găsească pe cineva sau ca să mă apăr de mine însumi. Zâmbeam, desigur, și nu se vedea nimic. Am simțit stropi de sudoare pe frunte. Nu prea era aer.

— Nu te simți bine?

— Inima, spusei. Am inima prea solidă. Genul de inimă care nu știe să se oprească la vreme...

În buzunarele impermeabilului meu, palmele îmi erau umede.

— De când nu ne-am văzut...

— Ce mai faci, Lili Marlène?

— Nu mă plâng. Sunt protejată. Dar am practicat meseria asta prea mult timp, așa că, uneori, îmi pierd răbdarea... Nu-i înțeleg pe bărbații care vin aici, se instalează într-un fotoliu și vorbesc, vorbesc... Afacerile lor, copiii lor... Nu contează ce. Ei nu mai pot, înțelegi, și atunci vin aici pentru atmosferă, pentru a se scufunda din nou în amintiri, vin aici pentru a-și plânge pe mormânt. Când aud sunetul unui bideu prin perete, au impresia că trăiesc din nou. Mă fac să-mi pierd vremea și, cum uneori sunt oameni bine, cu situații solide, nu-i pot da afară pe ușă... Dacă nu, îmi cer diferite trucuri, înlocuitori... Știi, cineva care s-o facă în locul lor, iar ei să privească...

Am dat din cap.

— Nțțțț. Și sunt din ăștia?

— Am o listă întreagă. Nu este ușor, trebuie tipi siguri, să nu existe șantaj, istorii în genul afacerii Marcovici... Cu iugoslavii nu mai am de-a face.

— Unde naiba îi găsești?

— Fetele mi-i semnalează... Dar tu cum o duci?

— Merge.

Ea își mângâia canișul, în timp ce mă privea. Apoi îl lăsă jos.

— Nu ai nevoie de nimic?

— Nu, mulțumesc. Voiam să te revăd, asta-i tot.

Trebuia să mai rămân o clipă, pentru a nu da impresia că o iau la fugă. Mă studia cu atenție. Avea o privire care cunoștea ascunzătorile.

— Dacă ai nevoie de ceva… nu contează ce.

Îmi zâmbi.

— Asta nu se uită ușor…

— Nu, Lili Marlène, nu se uită. Trecutul…

— Trecutul… Trecutul și viitorul. Astea alcătuiesc uneori o pereche ciudată.

M-am ridicat ca un bărbat care spusese tot ce avusese de spus.

— Poate că îți voi cere un serviciu.

— Nu ezita, colonele. Ai fost un tip bine și dacă pot să-ți mai fiu de folos… În orice privință.

Aștepta.

— Liniștește-te. N-am venit să-ți cer un… Înlocuitor. Nu încă …

Râserăm amândoi din tot sufletul.

— Dar s-ar putea să am de făcut un lucru destul de greu și mi-e teamă că nu voi putea conta pe mine însumi. Voi avea atunci nevoie de o mână de ajutor, Lili Marlène… Cumva cam ca altădată. Nu mă întreba despre ce este vorba, pentru că s-ar putea să mă descurc și fără.

— Nu întreb nimic niciodată. Când ai să te hotărăști…

— Da. Când mă voi hotărî. Sunt în clipa asta un om foarte fericit și asta face lucrurile un pic… disperate.

Își mângâia canișul. O făcea fără oprire. Poate că ăsta era felul ei de a se spăla pe mâini.

Am ieșit de acolo la fel de fericit ca și cum aș fi reușit deja să mă debarasez de mine. Știam că dacă

exista vreo ființă pe lume în stare să-mi facă serviciul respectiv – din devotament față de amintirea mea, într-un fel, din devotament față de amintirea celui care am fost cândva – era chiar femeia aceasta care-mi spusese, acum treizeci de ani: „Bărbații vin la mine pentru a face fâs. Ei fac fâs, apoi pleacă. Termină repede un bărbat". Știam că, atunci când va veni momentul, ea nu va ezita să mă ajute să fac fâs. Dispuneam în sfârșit de soluția mea finală.

M-am dus să mă întâlnesc cu Laura într-o stare de împăcare cu sine, aproape de serenitate, pe care nu o mai cunoscusem de multă vreme. Nu mai rămăsese nici urmă din confuzele mele rumori interioare, din lucrurile acelea obscure, venite nu se știe de unde, care încep să se miște în tine și să te roadă până la paralizia voinței și la acceptare, care sunt în același timp propriile lor excremente ca și hrana lor. Tocmai încheiasem o asigurare împotriva mea.

Am găsit-o pe Laura printre discuri și cărți presărate pe covor, vehementă, gesticulantă, unind în exprimarea mâniei sale Grecia antică, străduțele din Napoli și *favelas* din Rio: n-o mai sunasem din ajun. Îmi plăceau prea tare revărsările ei pentru a o întrerupe. Toate muzicile populare se aseamănă, dar la noi, în Europa, vocile trăiesc mai mult din vorbe decât din sentimente. Am savurat plăcerea.

— Nici nu îndrăzneam să părăsesc hotelul măcar, așteptam, așteptam...

Accentul brazilian devenea din ce în ce mai puternic atunci când vorbea despre bucuriile și necazurile ei.

— Nici măcar nu m-am îmbrăcat, am ascultat toată ziua muzică din țara mea, pentru a-mi dovedi că încă îmi mai rămânea ceva și că puteam să mă dispensez de tine. Am citit jumătate din *Arhipelagul Gulag* și te informez că ți-ai petrecut trei ore într-un lagăr de concentrare siberian. Te vedeam la fiecare pagină, în spatele sârmei ghimpate. Mă implorai, dar am rămas inflexibilă. Nu ai idee cât ai suferit. Ești un nemernic – în Franța se spune, cred, „nemernic integral", este o țară care iubește integritatea – și te-am pus să cari flori pentru a te face să simți mai bine și să-ți fie rușine. Dacă asta se mai întâmplă o dată, îmi fac valizele. Îmi fac valizele și te urmez. Nu, nu mă mângâia pe păr, nu vreau dulcegării, ți-am spus deja de douăzeci de ori că n-ai să scapi cu un aer patern, am deja părinți, mulțumesc frumos. La dracu' și iar la dracu'. Asta trebuie să însemne ceva, chiar și în franceză.

— Laura...

— Nu, nu minți. Și să taci când sufăr. Știi care este tragedia Franței? Aceea că este o țară care a avut o influență enormă în lumea întreagă... Franța a avut atât de multă influență, încât nu i-a mai rămas și pentru ea. Ea s-a delapidat în influențe. Numai în dragoste i s-a luat totul, iar acum a rămas doar Tonton și asta.

— Tintin și basta.

— Tot ce mai puteți face voi, francezii, este să importați încă cinci milioane de muncitori străini ca să vă redea influențele voastre...

Era într-un du-te-vino cu picioarele goale și cu halat albastru pal, iar părul i se umfla văzând cu ochii, ca întotdeauna când era mânioasă. Dar o cunoșteam prea bine și o iubeam cu prea multă tandrețe. Și știam că nu era furioasă, ci că era disperată și că îmi oferea o imitație perfectă a ei însăși pentru a mă liniști. Și că, în curând, și eu urma să vorbesc ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat și ca și cum totul putea să mai continue ca înainte, cu fericire și râsete. Atunci când se opri în fața mea, cu ochii plini de lacrimi, cu fața răvășită, cu expresia aceea de abandon total și de confuzie care solicita ajutoare cu elicopterul, pacheboturi deturnate de la ruta lor de S.O.S.-ul naufragiului, proclamarea stării de urgență și un mesaj liniștitor al șefului statului, știam că ne bucuram deja să fim noi înșine.

— Jacques, unde ai fost?

— M-am gândit la tine toată ziua.

— În loc să vii? O să începem să avem raporturi sadomasochiste, de acum încolo?

— Am efectuat o experiență, am stat într-un bistrou și am încercat să nu mă gândesc la tine. Nu am reușit și i-am lăsat chelnerului cinci mii de franci. Acesta m-a privit cu neîncredere, căci nu se baza pe bogați. Atunci i-am spus: „O iubesc și n-aș putea

niciodată accepta să trăiesc fără ea.“ Și știi ce a făcut francezul acesta care nu mai credea în nimic? A început să plângă, mi-a dat înapoi cei cinci mii de franci fără importanță, spunând: „Ei, drăcia dracului, mulțumesc, domnule, este bine să știi că există așa ceva!“

— Minți, ipocritule.

— Bine, lucrurile poate că nu s-au petrecut chiar așa, pentru că, în sfârșit, cinci mii de franci înseamnă o sumă, dar îți jur că este adevărat, în felul ăsta o simt, și nici n-am avut nimic de plătit!

Încă mai eram împreună, dar deja încercam să ne regăsim.

XV

Abia dacă îmi mai rămân câteva zile în această cursă contracronometru în care m-am angajat. Voi sigila caietul acesta într-un plic și am să-l închid în seiful de la birou, unde ai să-l găsești, Jean-Pierre, „potrivit uzanței antice și solemne". Țin să precizez de îndată că ideea sinuciderii nu m-a gâdilat niciodată și dintr-un motiv foarte simplu, pe care l-ar înțelege orice director de firmă în dificultate financiară: asigurările n-ar fi plătit, încă mai valoram patru sute de milioane și nu putea fi vorba să mă irosesc.

Aș vrea în sfârșit să spun că dacă am dreptul la vreo simpatie, Laura, aceasta este numai din cauza dozei de dragoste care intra în teama mea de a te pierde, nu din cauza dorinței de posesie. Știu că ea e evidentă, în paginile de față. Se simte până și în raporturile cu fiul meu: o voință de a fi continuat, de a nu mă lăsa deposedat în întregime. Atunci când am constatat că fantasmele mele nu erau suficiente, am încercat s-o părăsesc pe Laura. Mi se păruse că Jean-Pierre o privea cu multă prietenie, poate chiar cu tandrețe. Iar el îmi semăna atât de mult: era, și

el, un om care nu ceda o palmă de pământ, ca toți cei din neamul nostru. Mi se spusese atât de des: „Ești tu, Jacques, cu treizeci de ani mai tânăr…“ Așa încât i-am reunit pe Laura și pe Jean-Pierre să ia dejunul la mine. Trebuia să-i dau șansei o șansă. Ei îi place uneori un pic de racolaj, un clipit din ochi, puțină curte, și se arată deseori sensibilă la imaginație. Simțeam că ajunsesem în raporturile mele cu Ruiz și cu mine însumi la limita posibilului și eram gata să mă înclin, cu condiția să existe un semn binevoitor al destinului. Pândeam deci, între fiul meu și Laura, un schimb de priviri sau un moment de liniște puțin jenată, atunci când îl descoperi pe celălalt pentru prima dată, o tăcere care se prelungește puțin cam mult și pe care o întrerupi înainte de a deveni elocventă. Nu știu ce aș fi făcut dacă, după câteva săptămâni, Laura mi-ar fi spus: „Trebuie să afli. Jean-Pierre și cu mine ne iubim.“ Cred că aș fi fost la înălțime, căci exista în asta un fel de a sfârși care oferea posibilități ideale pentru ironie și eleganță, pentru distincția sentimentelor și pentru o anumită manieră de a fi părăsit care sfărâmă inima celor care te părăsesc. Poate că o și puneam pe Laura la încercare, într-un mod confuz, căci pentru a o antrena atât de departe pe cât eram eu dispus să merg, fără a o și admite eu însumi, trebuia să fiu sigur că nu mă înșel în privința adâncimii devotamentului pe care mi-l păstra. Laura a fost față de Jean-Pierre de o naturalețe atât de firească și de o atare indiferență în amabilitate, încât m-am surprins gândind ceva

ce nu mai notez aici, pentru că marii comici devin rari pe ecranele noastre, iar Charlie Chaplin însuși n-a ezitat să se înnobileze: Laura considera probabil că Jean-Pierre era încă prea tânăr pentru ea; voia să simtă alături prezența unui bărbat copt și înțelept, să se lase condusă de o mână experimentată... Nu am putut să nu râd.

— Ce vrea să însemne râsul ăsta? întrebă Laura.

— Tata are raporturi foarte batjocoritoare cu el însuși, spuse Jean-Pierre.

— Draga mea, eram pe cale să aranjez o căsătorie între tine și fiul meu...

— Dumnezeule, ce oroare!

— Mulțumesc, Laura, ești drăguță, remarcă Jean-Pierre.

Am revenit cu picioarele pe pământ.

— Din frica de a te pierde, spusei. Atunci, încerci să o iei înainte...

— O altă trăsătură de caracter a acestui domn, spuse Jean-Pierre. El crede că există o artă de a pierde și care se cheamă umor. Asta duce adeseori la renunțarea la victorie din teama de a pierde...

— Nu-mi spuneți că și în Franța oamenii se împart în „câștigători" și în „perdanți", spuse Laura. Credeam că asta-i situația doar în America...

— Laura este adorabilă, dragă tată. Dar este făcută pentru bucuria de a trăi, pentru veselie, pentru fericire. Cred că ești conștient că nu cu așa ceva se poate fonda o familie...

— El devine amar, spuse Laura.

— … Mai zilele trecute, am citit în ziar un anunț „personal", conceput astfel: „Caut însoțitor în viață, care să cunoască bine contabilitatea, problemele de estimări, bilanț și gestionarea întreprinderilor…"

— Asta nu-i nou, spusei. E dintotdeauna.

— Poate că e un motiv să înceteze, nu? spuse Laura.

— Am putea, de exemplu, să considerăm că un bărbat de vârsta mea nu mai este rentabil, în termeni de investiții, pentru o femeie foarte tânără. Nu mai este suficient viitor, destulă dezvoltare posibilă, nu mai sunt perspective…

Laura se ridică.

— Vă las, pentru că începeți să vorbiți despre afaceri…

Vocea îi tremura. Se străduia să zâmbească.

— Am să citesc alături din Karl Marx. Pe curând. La revedere, Jean-Pierre.

— Aruncă un ochi și la *Omul unidimensional* de Marcuse și la Gramsci, spusei. Sunt pe același raft.

Am rămas așezat, cu ochii închiși. Tăcerea părea să nu se mai sfârșească.

— Nu e treaba mea, dar poate că nu era cazul, spuse Jean-Pierre.

— Bine. Așa e. Îmi pare rău. Deci cum stăm?

— Tocmai am stat de vorbă două ore cu avocatul lui Kleindienst. Și-a modificat oferta… Ți-am întocmit un rezumat.

Scoase o foaie din portofel și o despături: câteva rânduri. Jean-Pierre este un maestru al conciziei.

Am aruncat o privire rapidă la cifre și am pus condamnarea mea la moarte în buzunar. Jean-Pierre mă urmărea.

— Ei?

— Am să mă gândesc.

— Doar n-ai să accepți, totuși? Valorezi de două ori mai mult pe piață.

— Nu-i sigur.

— Cum să nu! Terenurile din Nantes, clădirile, mașinile și stocurile... Ți-a băgat gheara în gât.

— E bine informat, asta-i tot. Sigur că e neplăcut. Dar nu poți să sfârșești mereu cu fruntea sus...

— Ne putem menține până în octombrie. Până atunci, conjunctura poate că se va schimba.

— Nu se va schimba, Jean-Pierre. Nu pentru noi. Ți-amintești de „rațele șchioape" care trebuie să dispară? Fourcade a decretat în mod oficial supraviețuirea celor mai puternici. Are dreptate. Pentru a face față competiției, este nevoie de coloși... Este epoca giganților la scară mondială, lupta pentru cucerirea piețelor de desfacere... Este Europa-putere, ce mai. Desigur că e o cacealma, pentru că toate sursele noastre de energie, cvasi-totalitatea materiilor noastre prime – peste optzeci la sută – toată substanța aceasta nutritivă de care nu ne putem dispensa nu în subsolul nostru se află, ci la ceilalți, dincolo de ocean, în țări atât de noi încât de-abia le știi numele... Dar continui să te comporți „ca și cum" și să vorbești de la mare înălțime despre „independența" noastră. Iluzionism, bluf... Vara aceasta,

am răsucit butonul aparatului meu de radio și am picat la Europe I pe un interviu al lui Jobert. Ziaristul i-a spus: „Dar, mă rog, la vremea aceea erați ministru al Afacerilor Externe!". Iar Jobert răspunde: „Pardon, eram iluzionistul care era ministru al Afacerilor Externe!" E o mărturisire drăguță, nu?

Jean-Pierre nu mă slăbea din ochi. Îi știam bine privirea aceea: îmi asculta cu atenție raționamentul, dar ceea ce căuta mai ales să estimeze era gradul meu de „fiabilitate" psihologică...

— Nu pot să lupt împotriva multinaționalelor. Ca atare, nu văd o altă soluție decât să accept oferta lui Kleindienst. Fără de care fondul de sprijin se va amesteca în mai puțin de trei luni și va relua afacerea cu un franc acțiunea. Și mai e un lucru de care n-ai ținut cont în hârtiuța ta... Nu e vorba de omisiune din partea ta, nici vorbă! Este eleganță: ai evitat în mod pudic să menționezi asigurarea mea pe viață subscrisă de cele trei societăți. Asta reprezintă patru sute de milioane pentru mama ta și pentru tine...

M-am ridicat.

— Asta este valoarea mea de casare!

L-am condus până la ușă, am traversat salonul și am intrat în bibliotecă. Laura tocmai ieșise: țigara ei încă ardea în scrumieră. Am stins-o. Alături de scrumieră, pe masă, un bilet acoperit de scrierea ei săltăreață... *Știu. Înțeleg. Și nu servește la nimic să vorbim despre asta, sunt lucruri fără cuvinte. Dar, Dumnezeule, ce-o să se întâmple cu noi, Jacques? Nu*

vreau să te pierd din motive atât de... materiale. Da, fizice, este același lucru. Presupun că se amestecă la tine chestiuni de orgoliu, chestiuni de mândrie, de demnitate, și-ți jur că nu știu ce vrea să însemne asta, atunci când iubești. Vreau să continui să fiu fericită cu tine dincolo de orice. Și, de altfel, cine-ți vorbește de fericire? Eu îți vorbesc doar de dragoste. Nu mă părăsi din cauza imaginației tale, Jacques, pentru ideea pe care ți-o faci despre tine. Este prea impur. Să nu-mi vorbești despre scrisoarea asta. Să nu-mi vorbești despre toate lucrurile astea. Vreau ca totul între noi să se afle dincolo...

Am coborât în fugă și am sărit într-un taxi. Nu era la hotel. Am făcut turul dughenelor braziliene în care venea uneori să-și „bea" muzica. Am găsit-o la Pango, așezată într-un colț întunecat, în vreme ce un negru făcea pianul să plângă. N-am spus nimic, m-am așezat alături de ea. Am luat-o de mână, pentru ca vorbele să tacă. Am rămas acolo până în zori, ascultând muzică. Trebuie să existe un început pentru toate.

Cred că am mai fi putut câștiga câteva luni și poate că aș fi găsit în mine suficientă dragoste și forță adevărată pentru a te părăsi, Laura, dacă șansa nu și-ar fi băgat coada. Șansă, destin, ironie a sorții: puțin contează numele pe care îl dăm acestei monezi mărunte pe care ne-au lăsat-o zeii greci și acestor lovituri doborâtoare despre care știm că nu ne vizează, de vreme ce nu poate exista premeditare și scop acolo unde nu este nimic și unde totul ne ignoră.

XVI

Erau mai multe săptămâni de când amânam vizita mea la Willelm, ceea ce dovedea maniere extrem de proaste. Henri Willelm mă luase asociat în mai multe rânduri la contractele sale indoneziene în condiții avantajoase și nu puteam să mai întârzii vizita mea de politețe. Laura refuzase să mă însoțească: „Oamenii aceia, după cum se spune în franceză, sunt moartea soarelui." Nu știu în care colț de Brazilie se dusese să supraviețuiască expresia aceasta „franțuzească", dar a trebuit să mă duc de unul singur la Saint-Germain-en-Laye. Proprietatea se întindea pe câteva zeci de hectare și casa, care îi aparținuse ducelui de Stanford, era în fundul parcului. Erau vreo treizeci de mașini parcate pe alei și în fața peronului și nu am găsit un loc liber. Am mers în spate și mi-am lăsat Jaguarul printre mașinile și camionetele personalului și furnizorilor. În loc să mă întorc în față, am folosit intrarea de serviciu. Traversam un culoar de lângă bucătării, când am observat în dreapta mea niște cuiere și, pe un umeraș, o haină de șofer. Am recunoscut-o de cum mi-am oprit privirea

asupra perechii de mănuși cu degete curbate și rapace strecurată sub epoletul drept. Inima-mi începuse să bată cu o emoție juvenilă și a trebuit să fac apel la tot zâmbetul meu pentru a o aduce la ordine. Mai erau acolo, pe umerașe, și alte veșminte: fără îndoială cele ale personalului suplimentar angajat pentru după-amiază și care venea aici să se schimbe și să-și pună pantalonii negri și vestoanele albe. Am aruncat rapid o privire la dreapta și la stânga, ca un hoț: nimeni, toate ușile erau închise. Mănușile sub epolet erau o piesă de identitate care excludea eroarea. De data aceasta, chiar că urma să facem cunoștință, mi-am zis. M-am apropiat și am scotocit prin buzunare. Am găsit ce căutam în portofelul din plastic verde: un pașaport spaniol, un permis de ședere și un permis de conducere pe numele lui Antonio Montoya. Fotografia era într-adevăr cea a lui Ruiz. Am strecurat actele în buzunarul meu și mi-am văzut de drum.

Salonul Ludovic XV era gol: era o vreme superbă. Invitații stăteau pe peluză, iar servitorii în veste albe circulau de la un grup la altul, prezentând platouri cu băuturi și gustări cu aerul acela imperativ și important care le conferă o clipă de existență. Mi-am pus ochelarii, dar mă îndoiam ca Ruiz să fie printre ei. Nu era genul. Probabil era pe cale să golească conținutul sertarelor din apartamentele lui Willelm. De altfel, mă interesa prea puțin dacă se află acolo sau nu. Îl aveam în buzunar, cu nume și adresă. Îl aveam la degetul mic. La urma urmei, mă amenințase cu moartea și nu-și îndeplinise promisiunea:

se mulțumise să-mi fure ceasul. Nu-și merita fizicul de barbar: era un amărât. Aveam de reglat un cont.

Am salutat-o pe doamna Willelm, am vorbit cu soțul ei, am schimbat amabilități cu câțiva cunoscuți, am parat o încercare de a fi antrenat într-o discuție politică…

— Rainier, și eu care vă caut de trei zile peste tot!

Am recunoscut mai degrabă accentul decât vocea: Jim Dooley. Stătea pe un fundal de verdeață, cu fața bronzată și bucle de bust roman, cu cămașa descheiată pe torsul de atlet, și la brațul său era ceea ce numim o „creatură superbă", de când cuvântul „zeiță" și-a lăsat penele și orhideele la Dumas-fiul. Am încercat să o recunosc, temându-mă de o răzbunare. Avea o figură de afiș publicitar, dar eram incapabil să spun dacă era vorba de cinema, de produse alimentare sau de o cremă de frumusețe.

— O cunoști, desigur…

Nu i-a pronunțat numele: era prea celebră pentru a fi nevoie de așa ceva.

— Desigur…

— Ne-am întâlnit anul trecut la Cannes, a spus ea.

Nu pusesem piciorul la Cannes de ani buni, dar nu avea nici o importanță.

Jim Dooley îi trecu un braț în jurul taliei.

— E logodnica mea, spuse el.

— A, bravo, felicitările…

Apăru un platou și Dooley luă o oranjadă.

— Nu mai beau alcool, mă informă el. Trebuie să știi să alegi, bătrâne, nu? Nu poți face față pe toate

fronturile. Alcoolul, începând de la o anumită vârstă, diminuează performanța…

— Dar dumneavoastră, domnule Dooley, nu riscați nimic, spuse fata.

— Draga mea, nu există nimic mai rău pentru frichi-frichi, spuse Dooley.

Am închis ochii: nu era vorba de argou, ci de accent…

— Deci prefer să renunț la alcool mai degrabă decât la restul.

Se pare că nu-și mai amintea deloc de ședința sa de mărturisiri de la Gritti. Se spune: „Minte cum respiră." Dar Dooley mințea pentru a respira. Mințea pentru a trăi. Doar ochii continuau să-și strige adevărul angoasei.

— Scuză-mă, dragă, avem de discutat afaceri…

— Dar desigur… Pe curând, domnule…

Ezită.

— Rainier, spusei.

— Încântată…

Îmi întinse mâna, își păstră poza o clipă, rochiță bleu pal, beretă, boa roz, și se îndepărtă, ușor lăsată pe spate, cu o mână pe șold. Dooley o urmărea sumbru din priviri, apoi se întoarse spre mine.

— Cine mai e și târfa asta?

Am încremenit.

— Dar… am crezut că este logodnica dumitale.

— A nu, la naiba, întotdeauna spun asta ca să fac un bine…

— Ascultă, Dooley, unde ai învățat franceza?

— La Janson-de-Sailly. De ce, este nasoală?

— Nu, dimpotrivă, dar este așa de ciudată, cu accentul…

— Nu le poți avea pe toate, amice. Trebuie să le mai lași câte ceva și francezilor.

Fata s-a întors.

— O să mă conduceți, Jim, pentru că mi-am trimis mașina…

Dooley o studia pe fată cu duritate, apăsat.

— Ia zi, dragă… Prietenul meu nu vrea să creadă că am făcut dragoste cu tine de trei ori, noaptea trecută… Este adevărat, sau mă laud?

Fata păru descumpănită, roși, apoi avu un mic zâmbet curajos.

— Este adevărat.

— Bine. Mulțumesc. Ești drăguță. Și cum ai venit aici? Te-a adus vreun servitor ca să-ți faci relații?

Ea avea lacrimi în ochi acum. Și aerul unei tinere pălmuite, așa cum numai bătrânii știu s-o facă.

— Răspunde, scumpete. Nu-i ceva grav. Fiecare se descurcă cum poate. N-o să spunem la nimeni.

— Las-o baltă, Dooley.

— Vrea să parvină, înțelegi, asta mă enervează…

— Ascultă, Dooley, ajunge…

Chiar se lăsase de băutură. Îi era greu și se vedea.

— Cred că ne făceam iluzii, bătrâne, i-am spus. Nici „clasa muncitoare“, nici hoardele dezlănțuite ale Orientului nu vor veni să pună capăt problemelor noastre. Nu te poți baza pe nici un sprijin exterior.

Este o treabă pe care trebuie s-o ducem la bun sfârșit singuri. O lovitură de stat militară, poate?

— *French talk*[1], spuse Dooley.

Fata își scoase din poșetă o batistă și se șterse cu grijă la ochi pentru a nu-și strica machiajul.

— Prietenul meu lucrează la furnizorul de mâncare și... mi-a propus să mă ia cu el... Am văzut atât de des poza dumneavoastră în ziar, domnule Dooley... Cu Marina Pugni...

Vocea i se spărgea. Se coafase, se machiase și se îmbrăcase după cele mai bune sfaturi din reviste. Chiar că nu era drept.

— Prietenul meu a făcut livrarea și...

Dooley se scotocea prin portofel.

— Nu vreau bani de la dumneavoastră, domnule Dooley, spuse mica franțuzoaică.

— Nu-ți dau decât cartea mea de vizită, spuse Dooley. Știu că nu este o chestie economică. E una socială. Nu ești o curvă. Vino să mă vezi. Cum te cheamă?

— Maryvonne.

El o luă pe după umeri.

— Nu pune la inimă, Maryvonne. Toată lumea vrea un loc sub soare. Să parvină. Vino să mă vezi. Am să-ți dau o mână de ajutor. Hai, șterge-o, micuțo.

Fata radia de fericire.

— Vai, mulțumesc, domnule Dooley.

---

1. Conversație franțuzească (în engleză, în original). (N. tr.)

— Și nu mai pronunța numele oamenilor împreună cu „domnule“ sau „doamnă“ în față, atunci când le vorbești. Asta te încadrează în popor.

— A, bine, nu știam.

— Da, asta te dă de gol instantaneu.

O privi îndepărtându-se, pe deasupra paharului său de oranjadă.

— E o nebunie ce au făcut hainele de gata împotriva barierei dintre clase, nu crezi, Rainier?

— Deh.

— Și, tot în rahat?

— Nu știu ce înțelegi dumneata, Dooley, prin „a fi în rahat“. Rahatul e o chestie subiectivă. Fiecare după gustul său.

— De ce refuzați oferta lui Kleindienst? Vă oferă șapte sute de milioane și opt mii de acțiuni ale S.O.P.A.R. Este bine.

— De ce vă interesați de situația mea?

Mi-a făcut cu ochiul.

— Din cauza Plajei Omaha și a *maquis*-ului…

— *Cut out the shit.*[1] De ce?

— Pentru că vreau să-i vinzi lui Kleindienst și să-i iei cele opt mii de acțiuni.

— Ultima lui ofertă este de trei sute cincizeci de milioane și cele opt mii de acțiuni. Este inacceptabil.

— Acceptă.

— Jim, știu că ești foarte puternic și foarte lucid… pe planul afacerilor…

---

1. Lasă prostiile (în engleză, în original). (N. tr.)

A râs.

— Ți-am zis destule la Veneția... Vinde. Îți garantez diferența dintre ceea ce îți dă Kleindienst și prețul acțiunilor tale la cota maximă, din 1974. Cota maximă. Și ele au scăzut cu șaizeci și opt la sută. Este o ofertă fermă. Dar îmi vei ceda cele opt mii de acțiuni ale lui Kleindienst.

Începeam să înțeleg.

— Și mucles, bătrâne. Nici o vorbă, nici chiar fiului dumneavoastră.

— Opt mii de acțiuni sunt suficiente pentru a pune mâna pe S.O.P.A.R.?

— Știu să socotesc. Și s-au făcut trei ani de când tot socotesc, îi vreau pielea lui Kleindienst și o s-o am.

— Pot să întreb de ce, sau este prea personal?

Mă studie o clipă cu simpatie.

— Nu sunt sigur că o să înțelegi, prietene. Ești prea... cum se spune? Mic? Întreprindere mică și mijlocie, așa este?

— Așa este.

— Mă gândesc că Boussac, Floirat, Dassault sau Prouvost m-ar înțelege. Este o istorie de putere, prietene. Putere. Cunoști cuvântul?

— Vă înțelegeți al naibii, bătrâne.

— Da, este o afacere de putere, între Kleindienst și mine. Vrei să îți fac un mic desen?

— Îmi dau seama foarte bine cam care ar fi genul de foarte mic desen, Jimmy.

Nu reacționă. Știa să încaseze.

— Atunci?

— Vreau garanții serioase.

— Vei primi o scrisoare de la avocatul meu în maxim o săptămână. O s-o dezlipești. O s-o citești și o s-o lipești la loc. Okay?

Am tăcut o clipă și după aceea în ochii lui apăru un soi de prietenie.

— În felul acesta nu va trebui să depinzi de cele treizeci de miliarde cifră de afaceri pe care Franța se pare că le va face în Iran, în anii care urmează. Ce panaramă!

Își aruncă paharul de oranjadă prin tufele de leandru și se îndepărtă cu mersul său de aventurier.

Îmi trebuiră câteva minute bune pentru a-mi reveni. Nu puteam visa la o manieră mai bună de a-mi lichida afacerea. Cred chiar că prima mea reacție a fost de a-mi spune „Există bunul Dumnezeu", ceea ce e cel mai mare omagiu pe care un director de companie îl poate aduce altcuiva.

Am mai stat pe acolo câteva clipe, achitându-mă de îndatoririle politicoase de invitat. L-am zărit pe Ruiz în momentul în care mă pregăteam să plec. Traversa peluza, în haină albă de servitor. Ducea o tavă cu pahare goale. Îmi aduc aminte de clipa de satisfacție, aproape de triumf, pe care am trăit-o văzându-l pe acest sălbatic din Andaluzia îmbrăcat în livreaua de servitor. Poate pentru că această ținută îl banaliza și îl făcea să piardă din aura de splendoare animală pe care o obținuse în imaginația mea și de care urma în sfârșit să mă eliberez. Eram sigur că fan-

tasmele mele îi atribuiseră o demnitate fizică care-l făcea inaccesibil și de care era probabil cu totul lipsit în realitate: era fără nici o îndoială un jerpelit căruia i se putea cere absolut orice. Îl urmăream din priviri – era la treizeci de pași de mine și se îndrepta spre casă, adunând paharele goale în trecere – și eram sfâșiat între dorința mea de scăpa de el și frica de a-l pierde.

L-am văzut intrând în salon. M-am apropiat încet de una dintre ușile-ferestre și am aruncat o privire înăuntru.

Ruiz era pe cale să golească poșetele care zăceau pe divan și pe fotolii. Am avut atunci un reflex surprinzător: m-am întors către peluze și să mă asigur că nici unul dintre invitați sau din servitori nu se îndreaptă spre casă. Țineam de șase. Știu că este greu de înțeles o astfel de grijă din partea mea, dar, deși habar n-avea, Ruiz era complicele meu și îl voiam în libertate. Mă mulțumeam, în acel moment, să mă complac în partea de joc în care încă mă puteam preface și nu știu dacă o făceam din cauza lipsei de curaj sau din lipsa de onestitate față de mine.

A trebuit să lupt și împotriva dorinței de a-l speria. Sub efectul surprizei, poate că ar fi scos cuțitul și, cu puțin noroc... Viața nu este întotdeauna o soluție. Dar îl cunoșteam deja destul pentru a ști că avea cu cuceritorii și hoardele sălbatice tot atâta înrudire câtă avea haina sa de servitor. Era un pungaș mărunt, dispus la toate josniciile, la toate consimțirile.

Îmi aminteam de acel *si, señor* pe care mi-l aruncase în apartamentul de hotel atunci când i-am spus să folosească scara de serviciu... Pătrunsese în locurile acelea înveșmântat în uniforma lui de șofer și îmbrăcase după aceea o haină de chelner pentru a goli poșetele.

Așa că nu i-am semnalat prezența mea. Era mai bine așa: continuam să domnesc asupra lui ca un stăpân, pe când el nici măcar nu-mi bănuia prezența.

S-au auzit voci în încăperea alăturată și Ruiz s-a întors spre ușă, rămânând nemișcat, atent. Îi vedeam profilul. Am avut atunci un gând ciudat: un om de o frumusețe atât de virilă care se mulțumește să fure este un om aproape onest. Ar fi putut câștiga mulți bani în alt mod. Am simțit o contrarietate, o ușoară neliniște: imaginația mea n-avea ce face cu o astfel de onestitate.

Depuse ușor pe sofa poșeta pe care tocmai o golise și se îndreptă fără zgomot către ușa de la vestibul. Urma să-și îmbrace uniforma de șofer și să părăsească liniștit locurile. Nu m-am clintit, lipit de perete. Actele lui era la mine în buzunar.

Mi-am luat rămas-bun de la gazdele mele și m-am întors la Paris. La volan, fluieram. Întâlnirea cu Jim Dooley și oferta pe care mi-o făcuse mă scoteau definitiv din încurcătură. Acum era vorba să o concretizez cât mai repede. Îl alungasem în mod deliberat pe Ruiz din minte. Mă grăbeam să o regăsesc pe Laura pentru a o anunța că dețineam în sfârșit o soluție la toate problemele mele.

XVII

În pofida grabei mele, am făcut un ocol pe la birou pentru a-l informa pe Jean-Pierre de hotărârea mea. Voiam să scap de toate, și cât mai curând. Nu mai voiam să aud niciodată vorbindu-se de „conjunctură". Înceta acea obligație permanentă de a căuta fără încetare aranjamente la limita legalității, subtilități, combinații paliative și expediente. Urma să pot asista de acum înainte ca spectator la zbuciumările unei Europe din ce în ce mai neputincioase, fără a mă întreba dacă depindeam de arabi, de șahul Iranului, de Kissinger sau de Amin Dada.

Am parcat pe strada Friedland și am urcat. Fratele meu nu era acolo, din fericire: nu mai puteam suporta felul lui de a-mi da târcoale cu aerul energic al unui om care urmează să se lase de fumat a doua zi.

Am intrat în biroul lui Jean-Pierre. Era aplecat peste niște dosare. Am fost frapat de plictiseala tinerească de pe fața lui. În spatele ochelarilor de bagá, privirea pe care a ridicat-o spre mine avea înțelegerea și aproape neîncrederea oamenilor de ordine în fața imprevizibilului.

— Jean-Pierre, o să acceptăm.

A pălit. Figura i s-a crispat, a îmbătrânit, și asemănarea cu mine a devenit astfel și mai frapantă. Mi s-a părut că îi zăresc în ochi o asprime care trebuie să fi fost și o expresie a judecății pe care o făcea asupra mea.

— Sper că știi ce faci.

Fălcile mi s-au încleștat. Cu șase luni înainte, nu și-ar fi permis o astfel de remarcă. Mi-a venit în minte tânărul Chirac îndepărtându-l pe Chaban-Delmas, un om al generației mele și al războiului meu, punând mâna pe U.D.R. și trecându-i pe vechii gaulliști pe linie moartă... Fiul meu avea cu douăzeci și cinci de ani mai puțin ca mine, dar nici măcar nu eram sigur că putea face dragoste ca mine, la vârsta mea. Mi-au trebuit câteva secunde pentru a înțelege întreaga întindere nebănuită a frustrării și a ranchiunei care puseseră stăpânire cu perfidie pe mine, într-un timp așa de scurt.

— Ai încredere în mine câteva zile încă. Dar tu ai douăzeci și patru la sută din acțiuni și drept de semnătură. Poți refuza.

— Las-o moartă. Doar mă știi...

Și-a scos ochelarii, s-a sprijinit în coate, a ezitat o clipă...

— Ascultă, tată, dacă vrei să te distrugi...

— Te referi la Laura?

— Deloc. Asta te privește. Mă refer la afacere. La mama, la mine, la noi toți...

— Voi aveți asigurarea mea pe viață subscrisă de comun acord de cele trei societăți. Asta face parte din contract și Kleindienst este obligat să respecte clauzele. La moartea mea, o să puneți mâna pe patru sute de milioane.

— Și cu ce-o să trăim până atunci?

— Cu răbdare.

A ridicat din umeri. Am spus și am fost eu însumi surprins de violența cu greu reținută a vocii mele:

— Kleindienst o să fie futut, și încă din plin. Crede-mă.

Jean-Pierre a închis dosarul.

— Bine. Am să mă duc la Frankfurt mâine.

M-am aplecat și i-am pus o mână pe umăr.

— Ar fi trebuit să știi că n-am să vă las niciodată în rahat pe tine și pe mama ta.

Jean-Pierre a plecat ochii. Avea un aer nițel jenat, ca altădată, atunci când schimbam cu Françoise cuvinte cam prea înflăcărate. Și, după aceea, m-am recunoscut în zâmbetul lui.

— Cele două urechi și coada, a zis el.

— Poftim?

— Trebuie să ieși întotdeauna învingător din arenă...

A ridicat privirea spre mine și poate că avea în ochi de data aceasta simpatie și chiar tandrețe. Era de altfel prea inteligent pentru a manifesta intoleranță și rigoare într-o societate în care dobânda banilor era de paisprezece la sută, iar aceea a împrumutului de douăzeci și patru.

— Nu înțeleg.

— Ba da, înțelegi. Mereu aceeași voință de putere... Pot să-ți vorbesc ca... ca un frate?

M-am dus la bar, am luat o sticlă de whisky și două pahare și m-am întors și așezat pe un colț de birou.

— Dă-i drumul. Știu deja prea multe despre mine, așa că ceva în plus, ceva în minus... Oricum, nu mai este posibil să te ignori, în ziua de azi. Există un exces de vizibilitate... Între Freud și Marx, îți petreci timpul făcând cunoștință cu propriul „eu". Dar dacă tu crezi că ai să-mi faci niște revelații...

— Poate că ar fi mai bine să lăsăm baltă conversația asta, spuse Jean-Pierre.

— Urma să-mi explici că țin așa de mult să-ți asigur viitorul și pe cel al mamei tale nu din cauză că-mi fac griji pentru cei pe care îi iubesc, ci din voința de putere... Exact?

— Cam așa ceva, dar fără a exclude deloc afecțiunea... Tu te simți puternic atunci când oferi ajutor și protecție...

— ... senior ca un feudal, într-un fel. Tot ceea ce mă interesează îndeaproape trebuie să fie apărat... Regatul lui Eu. Apăr castelul și acareturile. Voi faceți parte din teritoriul meu. Dacă ar trebui să mor știind că vă las fără o lețcaie, aș avea sentimentul că am murit învins. Iar demnitatea mea de mascul îmi interzice să părăsesc arena altfel decât ca triumfător. Cele două urechi și coada, cum spui tu. *Fiesta brava.*

De cincizeci de ani, Occidentul este obsedat de virilitate și obsesia virilității este un semn infailibil de devirilizare... Gândești în continuare foarte bine, Jean-Pierre.

— Îți amintesc că tu ești cel care vorbește.

Am ridicat privirea spre el, dar el mi-a refuzat sprijinul. Am lăsat paharul și m-am dus la fereastră. Încă mai era ziuă.

— Bine, am spus. Ai să-i explici tu lui Gérard.

Am ieșit. M-am oprit pe Champs-Élysées și am cumpărat discuri pentru întreaga noapte.

XVIII

Am bătut la ușă și am intrat. Nimeni.

— Laura?

Era așezată în fotoliul albastru din dormitor, cu fața scăldată în lacrimi. Ochii săi aveau o asemenea expresie de suferință, de naufragiu și aproape de frică încât m-am oprit, n-am îndrăznit să mai mișc, în așa măsură era totul fragil.

— Draga mea, draga mea… Ce s-a întâmplat?

Clătină din cap și spuse cu o voce slabă, sforțându-se să zâmbească:

—… Mai sunt și zile din astea, Jacques.

Patul nu era făcut. Ea era în capot. Draperiile erau trase.

— N-ai ieșit?

— Când nu ești aici, Parisul este un oraș străin.

Am văzut niște valize deschise. Își aruncase în ele câteva lucruri. Am lăsat discurile și m-am așezat. Mi-am păstrat pălăria și impermeabilul, aveam nevoie în jurul meu de o prezență prietenească. Am avut întotdeauna raporturi foarte bune cu hainele mele: un înveliș protector… Îmi trebuia piele de calitate.

Ușile și sertarele erau deschise.

— Mi-am luat și bilet de avion…

Am rămas o clipă scufundat în vestiarul meu, apoi m-am ridicat, am luat telefonul și l-am sunat pe recepționer.

— Jean, anulează locul acela la avionul pentru Rio…

— Am înțeles, domnule. Și pe cel de la avionul următor?

— Cum adică?

— Domnișoara de Souza și-a reținut un loc și un altul pentru dumneavoastră în avionul următor…

Am închis, m-am întors spre Laura și toate cuvintele acelea care nu știu să vorbească probabil că se îngrămădeau în privirea mea. De mult nu mai fusesem fericit ca acum. Când am venit să îngenunchez lângă tine și când ți-ai sprijinit fruntea de umărul meu, atunci când ți-am simțit brațele în jurul gâtului, cuvintele de dragoste pe care le murmuram își regăseau copilăria, ca și cum tocmai s-ar fi născut și încă nu li se întâmplase nimic. Camera era suficient de întunecată pentru a nu simți decât gustul buzelor tale. Atunci când te miști puțin și capul vine să ți se așeze pe umărul meu în locul viorii, fiecare mișcare a trupului tău îmi umple palmele de vid și mâinile mele, cu cât te țin mai mult, cu atât te caută.

— Am vrut să plec dintr-odată, asta e mai puțin dureros, dar cum desigur ai fi venit după mine, am reținut un loc pentru tine în avionul următor…

... Dacă aș fi avut o fată, poate că aș fi plecat.

M-am întors acasă la mine noaptea târziu. Ruiz refuzase să vină. Mi-am pus halatul, m-am așezat într-un fotoliu. Nu se punea problema să dorm.

Ceea mi se pare astăzi cel mai greu de explicat este că mă credeam întru totul stăpân pe situație. Nici o clipă, de-a lungul acelei nopți albe, nu am avut sentimentul unei pierderi de voință, al uneia dintre acele stări de derivă care este exprimată în atâtea confesiuni prin formulele clasice „o forță irezistibilă mă făcea să...", „mă împingea să...". Niciodată nu mă simțisem mai sigur pe mine. Voiam să adulmec pericolul, asta-i tot.

La ora nouă dimineața, m-am schimbat și m-am pregătit. Mi-am găsit pistolul colt sub un teanc de hârtii din sertarul biroului, păstram cu pioșenie amintirea aceasta de treizeci de ani.

XIX

Numărul 72 de pe strada Carne avea o latură smulsă de demolatori și se lipea cu cealaltă de o casă mobilată: Hotelul Străinilor. Uitasem că existau în Paris cotloane atât de populate cu lume din alte părți. Copiii care se jucau pe stradă aveau figuri de Casbah și de viitori măturători. Muzica arabă picura de la ferestre și părea să-și plângă de milă. Nu știu de ce mă simțeam atât de liber printre fețele acelea atât de diferite de a mea. Nu eram acasă la mine, ci la ei: era mai puțin grav. Privirile nu mă judecau în același fel ca pe rue de la Faisanderie. Senzația de înstrăinare atenua întru câtva senzația ciudățeniei mele.

Nu știam de ce venisem să-l caut pe Ruiz. Am scris că voiam să adulmec pericolul, să mă apropii de realitate, dar nu știam dacă o făceam pentru a mă elibera de o obsesie, pentru a pune capăt o dată pentru totdeauna cu un foc de revolver pericolului fantasmelor din ce în ce mai solicitante, sau dimpotrivă, pentru a le împrospăta.

Culoarul de la intrare lua sfârșit în lăzile de gunoi. Pe podea, lângă perete, era o colivie goală. În

fund, pe stânga, o ușă cu sticlă cu o perdea de molton gri.

Am bătut.

— Ce vrei?

O voce de femeie.

— Îl caut pe Antonio Ruiz.

— Pe cine?

Nu știu de ce țineam la numele ăsta: Ruiz.

— Nu stă aici.

— Și-a pierdut actele. Am venit să i le aduc.

Ușa se întredeschise. O față de femeie plină de ranchiună. Cincizeci de ani de ranchiună. Îi întinsei permisul de conducere. Se uită la fotografie.

— Ăsta-i Montoya, nu-i… Cum i-ați spus?

Am pus din nou permisul în buzunar. Am spus:

— În Spania oamenii au mai multe nume.

— Montoya stă la etajul patru.

— La ce ușă?

— Lângă W.C.

Am urcat. Erau trei uși la fiecare etaj. La cel de-al patrulea, una singură, în fundul culoarului.

Am coborât câteva trepte și am așteptat, sprijinit de perete. Am aprins o țigară. Am lăsat să treacă timpul. Voiam să gust din plin acea mică așteptare, jocul, bătăile ceva mai rapide ale inimii. Era clipa cea mai potrivită. Întotdeauna clipa cea mai potrivită e înainte.

Mi-am stins țigara și eram pe cale să pornesc pe culoar, când am auzit o ușă care se deschidea. Câțiva

pași care se apropiau... M-am pregătit să străbat ultimele trepte pentru a apărea brusc în fața lui Ruiz. Mâna-mi strângea în buzunar patul revolverului.

Dar pașii s-au oprit și am auzit o altă ușă care se deschidea și apoi se reînchidea. Am aruncat o privire: cea din fund rămăsese deschisă. Ruiz era la W.C.

Am traversat ușor culoarul și am intrat.

Era o mansardă. Lucarna era în fund. La stânga, o perdea de plastic albă și un duș. Un pat desfăcut, așternuturi murdare într-un colț. Patru sau cinci aparate de radio, probabil furate din mașini. O geacă de piele și un costum de culoarea mustarului pe umerașe atârnate de cuie. Deasupra patului, fete goale prinse pe perete cu pioneze și un afiș cu toreadorul El Cordobès. Un fotoliu din vinil verde la picioarele patului.

M-am așezat în fotoliu.

Trebuie să fi fost mai puțin de patru metri între ușă și locul unde mă așezasem, dar eram atât de nemișcat încât atunci când a intrat Ruiz nu a remarcat imediat prezența mea. A închis ușa. Purta pantaloni de piele neagră și era cu bustul gol. De-abia după ce a închis ușa m-a zărit. Și a avut o viteză de reacție care făcea să pară neîndemânatice faptele mele de arme în comando. Într-o clipă, a făcut un salt înainte, în timp ce cuțitul îi apăruse deja în mână. Ochiul meu de-abia avusese timp să sesizeze gestul prin care îl scosese dintr-un buzunar de la carâmb.

Dar eu aveam deja coltul în mână.

A încremenit, s-a întrerupt în plin zbor, dar cu grație, căci avea un trup care se bucura de toate calitățile. Cu genunchii ușor îndoiți, brațele îndepărtate, cuțitul înălțat, stătea la doi metri în fața mea, cu buzele tremurânde, cu ochii ațintiți pe țeava armei mele.

Aveam degetul pe trăgaci. Am simțit un val de căldură în obraji.

L-am privit. De-abia în clipa aceea, în fața trupului acela atât de plin de o vigoare pe care vârsta mi-o răpise, am înțeles pentru prima dată natura expediției mele: era o recucerire. Veneam să intru din nou în posesia unui instrument care-mi aparținuse și care mă servise atât de bine și care îmi fusese luat, să îl apuc, să-i impun voința mea, să mă fac ascultat și să mă servesc.

A avut o mișcare de recul.

— *No, señor, no!* imploră el cu o voce răgușită. *No!*

A lăsat cuțitul să cadă și a ridicat mâinile.

Pomeții proeminenți și ochii purtau urma a ceea ce ar fi putut fi o ascendență mongolă. Unul dintre cuceritorii noștri…

Dar buzele întredeschise și tremurânde își pierduseră asprimea: teama civilizează…

Purta la încheietură ceasul meu de aur.

M-am uitat la ceas. De-abia atunci m-a recunoscut. A făcut un pas înapoi.

— *No me haga daño, señor!*[1]...

— Ai să mă înveți spaniola altă dată, i-am spus.

Și-a scos ceasul de la mână, s-a aplecat și l-a împins spre mine.

— Poftim, *señor*... Nu am serviciu, nu aveam nimic de mâncare...

— Da, de-aia nu l-ai vândut.

I-am privit cu atenție corpul. Trebuia să recunosc că era mai bine făcut decât fusesem eu la tinerețe. Talia era mai subțire, umerii mai lați. Coapsele aveau o forță mai suplă. Dar era un corp de acrobat mai degrabă decât de luptător. Și fiecare nerv, fiecare venă, fiecare mușchi era încordat de o poftă de viață din care eu nu mai păstram nici măcar amintirea.

L-am învățat pe de rost o bună bucată de vreme. Apoi am extras din buzunar permisul său de conducere și i l-am aruncat la picioare. I-am păstrat pașaportul. A ridicat documentul și s-a uitat la mine cu stupoare. Nu mai înțelegea nimic. Și asta era perfect. Mă simțeam și mai puternic.

M-am ridicat. Am luat o bancnotă de cinci sute de franci și cartea mea de vizită. Mi-am împins ceasul către el și am aruncat banii și cartea de vizită la picioarele sale. Dintr-o mișcare a armei, i-am făcut semn să se îndepărteze. S-a executat imediat.

— Foarte bine, Antonio, i-am spus. Va trebui să te înveți să mi te supui.

---

1. Să nu îmi faceți rău, domnule! (în spaniolă, în original). (N. tr.)

El a murmurat:

— *Sí, señor.*

Am ieșit și am închis ușa în urma mea. Mi-am pus coltul în buzunar și am aprins o țigară. Mâna nu îmi tremura. Am coborât încet și am mers drept înainte spre stradă, fără a ști încotro mă îndreptam. Tocmai fusesem cât pe ce să-l ucid și nu știam dacă pentru a mă debarasa de el, din ură față de vitalitatea lui care se rostogolea peste mine ca un viitor irezistibil, sau pentru că nu mai puteam fi sigur de mine și pentru a o salva pe Laura.

În ziua aceea, trebuia să luăm masa la țară. Mi-am făcut o intrare triumfală și ea a părut neliniștită.

— Ce se întâmplă, Jacques? Ai aerul unui om… mântuit.

— Era să omor un om.

— Conduci cu viteză prea mare.

M-am dus în salon, am luat buchetele eternilor pretendenți care așteptau ca eu să termin, trandafirii, lalelele, stânjeneii, și le-am aruncat pe coridor.

— Vreau să fiu singur cu tine. Toate amenințările astea parfumate… În câteva zile, totul va fi definitiv reglat, semnat, voi fi liber, vom pleca la dracu-n praznic…

— Unde înseamnă asta, la dracu-n praznic?

— Foarte departe… Nu știu încă unde. Vom lua Jaguarul și vom rula drept înainte… Turcia, poate Iran…

M-am dus la frigider și mi-am turnat un pahar. I-am întors spatele Laurei.

— Vom avea nevoie de un șofer. Cunosc o fostă gardă de corp de la Élysée care s-ar putea să ne convină. S-au făcut reduceri de personal și a rămas fără serviciu. Este un bărbat de cincizeci de ani, foarte de încredere, de o moralitate ireproșabilă… Cred că este disponibil. Dacă nu…

Mi-am golit paharul.

— … Dacă nu, vom găsi cu siguranță altul.

— Va trebui mai ales să nu deranjeze, spuse Laura.

La fiecare câteva zile, îi trimiteam prin poștă bani lui Ruiz, ca să nu-și schimbe adresa.

XX

În primele nopți de după acest pelerinaj la origini, imaginația mea și-a regăsit întreaga putere evocatoare. Fantasmele mele l-au exploatat pe Ruiz cu o măiestrie, o suveranitate care părea la adăpost de epuizare. Graba cu care ajutorul meu accepta să mi se supună nu cunoștea limite. Nu știam dacă el găsea în această aparentă supunere bucuria unei revanșe sociale; îi foloseam înverșunarea în folosul meu. El o obliga pe Laura la actele cele mai sordide, folosindu-se de ea cu o brutalitate și o ură în care recunoșteam ranchiuna unei condiții care nu visase niciodată la așa o sărbătoare. Dar antagonismul pe care îl suscitam în felul acesta în mine mă atingea în străfundul vitalității și-mi stimula simțurile. Dar mai era și ceea ce solicitam eu, speram și mă speria în același timp: executantul treburilor abjecte a devenit și mai exigent.

Nimic nu este mai consolator decât să-ți transformi problemele intime într-un sfârșit al lumii. „Declinul Occidentului" e un bun cal de bătaie: el te absolvă. Dar pentru cei pe care povara trecutului îi interesează, aș menționa că aveam șaptesprezece

ani în 1931, în momentul Expoziției Coloniale și al Franței imperiale care domnea asupra popoarelor și a bogățiilor Africii și ale Asiei. Cred că nu trebuie să ignorăm partea aceasta istorică; exista acolo ceva cu mult mai profund decât un aparent omagiu adus ironiei: Ruiz nu mai accepta să mă servească și mă lăsa fără nici un sprijin nu doar pentru că se simțea exploatat. El cerea mai mult decât un „control efectiv al resurselor sale". Voia să devină stăpânul meu. Înțelesese că nu mă mai puteam dispensa de el. Dobândise conștiința puterii sale. Știa că eram la mila lui. Era vremea lui.

M-am dus pe strada Carne foarte devreme, a doua zi după noul meu eșec. Am urcat la etajul al patrulea și am bătut la ușă. Nimeni. M-am dus în cafeneaua arabă din față și am așteptat la bar supraveghind intrarea. Nord-africani, câțiva negri. Eram singurul european. Poliția n-ar fi avut nici o greutate să-mi obțină semnalmentele. Un bărbat voinic, îmbrăcat într-un impermeabil verde, cu părul blond cenușiu tuns foarte scurt, cu ochi albaștri, cu cicatrice pe frunte și pe falcă... A rămas cel puțin o oră la tejghea, foarte relaxat, zâmbea tot timpul... Și după aceea, a traversat strada și a intrat în imobilul din față... Cu siguranță el este asasinul...

Puteam să invoc legitima apărare. La urma urmei, îmi apăram onoarea.

Aș fi putut de asemenea să spun că îi luasem urma, că venisem să-mi recuperez ceasul din aur pe care mi-l furase, că el pusese mâna pe cuțit și eu trăsesem.

Se uitau la mine. O jumătate de duzină de tineri nord-africani și câțiva negri. Proveneau din țări noi și ale căror resurse de energie erau încă intacte.

Așteptam deja de peste o oră, când veni, în sfârșit, gătit, dezinvolt în splendoarea sa animală, într-un groaznic costum de culoarea mușstarului. Am fost întotdeauna indignat de fotografiile acelea „amuzante" în care vezi un tigru, un leu sau chiar un câine împopoțonat într-o manieră parodică și omenească.

Am urcat cele patru etaje și am bătut la ușă. Mi-a deschis și, în afară de o bruscă tensiune a corpului și a privirii, n-a avut nici un semn de neliniște sau de uimire. Fără îndoială nu pricepea nimic din legăturile secrete care ne uneau, dar știa deja că îl plăteam bine. Eram un patron de neînțeles, dar generos. Am împins ușa și el s-a dat înapoi. Am intrat și am închis ușa.

Sprâncenele ca două aripi negre sub fruntea dreaptă întâlneau deasupra tâmplelor dezordinea unui păr strălucitor și sălbatic. Pomeții proeminenți brăzdau obrajii până la buze, care nu păreau să fi cunoscut vreodată gâfâitul. Fața era impasibilă, nițel îmbufnată, dar în fundul ochilor avea o atenție extremă, căci îmi păstram mâna dreaptă în buzunarul impermeabilului.

Am scos puțin coltul. Aveam nevoie de toate resursele.

— Dă-ți jos rahatul ăla de costum…

Oricât de puțin mi se impunea în clipa folosirii, această împopoțonare grotescă risca să facă să-mi eșueze imaginația, privând-o de cel mai sigur stimulent al său: viziunea unei naturi încă apropiată de sursa ei originară, care nu poartă încărcătura nici unui trecut și căreia viitorul îi poate cere orice.

— Dă-l jos, n-auzi...

Pe fața lui a apărut un început de înțelegere cinică...

— Te înșeli. Te înșeli complet. Nu-i deloc vorba de asta. Nu încerca să înțelegi. Te plătesc ca să te supui. Hai, dă-i bătaie, dă-ți jos costumul ăsta mizerabil și pune-ți hainele de piele...

S-a schimbat, fără a mă scăpa din ochi. Îi stătea bine în haine de piele. Îi subliniau fizicul brutal.

Stătea în fața mea, cu picioarele depărtate, cu mâinile în șolduri, cu bluzonul deschis și maioul alb...

Stăteam pe pat și îl priveam. Îmi făceam provizii.

I-am lăsat o mie de franci.

Se îmblânzea bine. Am vrut să fiu cu totul sigur și am încetat să-i mai trimit bani.

Au trecut câteva zile și începeam deja să-mi spun că mă înșelasem și că nu era în stare de o astfel de aroganță.

Laura lua masa cu niște prietene din Brazilia care se aflau în trecere și trebuia să vină la mine pe la miezul nopții. Era puțin trecut de miezul nopții când a sunat cineva.

Ruiz ținea mâinile în buzunarele bluzonului de piele, imobil, cu o concentrare a corpului și a privirii în același timp neliniștită și hotărâtă. Am crezut mai întâi că înțelesese ce așteptam de la el și cu ce obscură fervoare aspiram să fiu debarasat de mine însumi. Acum, când scriu aceste ultime pagini cu conștiința de a fi fost păcălit printr-un exces de memorie, sunt sigur că exista în înverșunarea mea în a-l urmări și a-l provoca un vis de eliberare, speranța că Ruiz va pune capăt deposedării mele, eliberându-mă dintr-o singură lovitură de ultimele mele vestigii istorice.

Dar Ruiz nu era nici destul de civilizat, nici destul de barbar pentru a mă înțelege. Nu făcea parte din sfârșitul meu de lume. Nu venea din fraternitate. Venea doar să-și caute plata. Pentru el, eram de neînțeles, dar conta pe incomprehensibil pentru a continua să se facă plătit.

Am deschis ușa și am intrat în salon. Laura putea să se întoarcă dintr-o clipă într-alta și nu știu dacă mi-era teamă sau dacă doream să ne surprindă…

Îl simțeam pe Ruiz la câțiva pași în urma mea, în timp ce luam banii din portofel. I-am apreciat tăcerea, acea instinctivă acceptare a tot ceea ce trebuia să rămână tăcut în raporturile noastre. În afară de intensitatea privirii, figura sa se ferea de orice expresie, căci trebuie să se fi simțit pe teren străin și nu voia să mărturisească acest lucru. Era ceva aproape naiv în siguranța cu care a luat banii, ca și cum i se cuveneau.

— *Gracias, señor.*

Se duse până la ușă și-mi mai aruncă o privire.

— *Adios, señor.*

Era în mod vizibil liniștit. Incomprehensibilul continua să fie avantajos pentru el. Nu-i înapoiasem pașaportul, dar nu era cazul să se îngrijoreze. Era sigur că ne vom revedea.

Laura apăru doar la câteva minute după plecarea lui. Încă era plină de însuflețire, surâzătoare, și veni să mă sărute într-un elan de fericire. Nu am avut nici măcar forța să zâmbesc. Eram prea aproape de adevăr. Știam că mersesem deja foarte departe și că eram aproape de capăt. Se îndepărtă puțin pentru a mă vedea mai bine, ținând mâinile pe umerii mei, și păru îngrijorată.

— Ce se întâmplă? Ești palid…

— Te așteptam.

Am visat în noaptea aceea că Ruiz se întorsese și că dintr-o singură lovitură de spadă pusese capăt viitorului meu.

Dar nu se întorcea. Continua să se eschiveze și să refuze să mă servească. În loc să recunosc că fantasmele nu-mi mai aduceau nici un avantaj și că îmi manevram în mod deliberat psihicul astfel încât să ne împingă pe toți trei spre realitate, am încercat să-mi fiu suficient cu prețul unui consum nervos pentru care nu mai aveam resurse.

Au fost câteva zile atroce. Laura evita contactul fizic. De cum schițam o mângâiere, întâlneam în

privirea ei o expresie de implorare temătoare: ea nu voia să mă expună unui eșec. Îmi reținea mâna, o strângea cu tandrețe, dar rămânea fără răspuns. Tăcerile noastre deveneau pline de ascunzișuri.

Atunci când eram culcați, ea începuse să se poate cu un soi de pudoare și de timiditate, ca și cum ar fi descoperit în mine vreo vocație monastică...

În cele din urmă, într-o seară, am dat dovadă de curaj în neputință. Mâna mea făcea un du-te-vino pe trupul ei, în vreme ce cealaltă mână verifica discret dacă mi se întărește. Buzele-mi vagabondau pe sânii ei, în timp ce mâna dreaptă lucra frenetic pentru a-mi da o oarecare consistență. Am reușit să capăt o oarecare anvergură și imediat, de îndată ce mi s-a părut că lucrul era de domeniul posibilului, și că trebuia să-mi asum riscul, căci era puțin probabil că voi putea accede la mai mult, am început penetrarea, după ce i-am plasat sub fund o pernă, pentru a crea un unghi mai favorabil lipsei mele de consistență, adică de jos în sus mai degrabă decât de sus în jos, ceea ce te face întotdeauna să riști alunecarea și căderea spre exterior, ca urmare a lipsei de tărie și de anvergură, în vreme ce întreaga mea atenție se îndrepta către starea mea virilă, căci era suficientă o scădere insignifiantă pentru a aluneca în afară. Pe de altă parte, fiind la limita încovoierii, îmi trebuia cu orice preț să mențin starea obținută și, pe cât posibil, să o mai dezvolt, pentru a mă înconjura de toate garanțiile necesare și pentru a lua

poate chiar o marjă de siguranță, al cărei efect asupra psihicului este în sine un factor important al reușitei, prin sentimentul de stăpânire și de încredere pe care îl procură. Frenezia cu care mă năpusteam înainte ca în cele mai bune zile nu avea decât un singur scop: întărirea. Conștient în același timp de angoasa mea și de rolul ei demoralizator, simțeam din ce în ce mai puțin contactul și din ce în ce mai mult moliciunea mea amenințătoare, pe când pasivitatea Laurei creștea și se transforma în inerție de teama unei mișcări bruște care m-ar fi aruncat afară, așa încât, pentru a păstra o aparență de penetrare, a trebuit să-mi pun mâna dreaptă sub ea și între coapsele ei, astfel încât să mă mențin pe loc, susținând cu putere baza virilității mele cu propteaua degetelor. Cu disperare, strângând din dinți, l-am chemat pe Ruiz în ajutor; nu voisem să-l chem mai devreme pentru a-mi dovedi că încă mai puteam reuși fără el. Dar era prea târziu, căci epuizarea mea era atât de mare încât nu mai lăsa loc imaginației.

Laura nu reacționă, ținând o mână pe ceafa mea și cealaltă pe umărul meu, iar atunci când am fost în sfârșit învins mă strânse din toate puterile lângă ea, dar asta doar pentru că știa...

— Mâine o să mergem să jucăm crochet, i-am spus.

A ridicat spre mine o privire descumpănită și am simțit în sfârșit că venise momentul și că erau suficiente multă dragoste și puțin curaj.

A doua zi, am părăsit-o foarte devreme și am cutreierat pe cheiuri pentru a-mi calma nerăbdarea. La ora nouă, am luat un taxi și m-am dus pe strada Cité Malesherbes. Nu era nimeni acolo și a trebuit să aștept la tejgheaua unui bistrou de la colțul străzii Frochot. Pe la ora zece și un sfert am văzut-o venind întâi pe Lili, apoi două fete. Le-am lăsat zece minute și am urcat.

Ea îmi deschise. Canișul nu era încă acolo, la sânul său. Dimineața ai mai puțină nevoie de afecțiune. Nu mi-a spus bună ziua, nu a deschis ușa în întregime, nu m-a invitat să intru.

— Am nevoie de tine, Lili Marlène.

Avea o privire de sticlă incasabilă.

— Știu.

Am ridicat cu vioiciune capul.

— Cum așa?...

— Era în cărți, aseară. Un rege de inimă și un valet de pică... Dama de treflă era la mijloc.

— Și asta ce înseamnă?

— Că ai nevoie de o codoașă bătrână.

— Ești nedreaptă.

— Nu vii niciodată s-o vezi pe Lili Marlène din prietenie.

Am simțit ceva mișcând la picioarele mele. Ea se aplecă, luă în brațe canișul și începu să-l mângâie. Mă privea cu asprime.

— Tu ești singurul bărbat pe care l-am respectat vreodată, spuse. Dar ai îmbătrânit urât. Ai rămas

tânăr. Bărbații îmbătrânesc întotdeauna urât atunci când rămân tineri... Nu te pot primi aici.

— Este important...

— Nu aici. Vorbim la mine, peste două ore. Cât să dau un telefon și să-mi găsesc o înlocuitoare. Poftim adresa.

Mi-a scris-o.

— Nu trebuie să fii văzut aici. O singură dată este de ajuns.

Închise ușa.

Am luat un taxi. Am așteptat două ore într-o cafenea, simțindu-mă ca în timpurile clandestinității, ale Gestapo-ului. Vreau să spun prin aceasta că nu simțeam nici o ezitare, nici o îndoială, totul era hotărât și clar: știam că nu era altceva de făcut.

Era amiază atunci când am părăsit în sfârșit cafeneaua și am urcat un etaj dintr-un imobil de pe bulevardul Kléber. Pe ușă era o carte de vizită. Doamna Lewis Stone. Se căsătorise cu un G.I. în 1945.

Ușa s-a deschis fără ca să trebuiască să sun. Probabil că-mi pândise sosirea pe fereastră.

— Mai este și menajera. Vino.

Pe o etajeră era o machetă de Hispano Suiza și pe pereți niște fotografii de-ale marilor vedete de cinema de dinainte de război. Un gramofon vechi, un afiș cu Yvette Guilbert și un portret al lui Jean Gabin ca legionar. Visuri din 1930...

Lili Marlène știuse să se prefacă la viața ei, iar perdelele erau lăsate. Poate că mă înșelam eu citind

acolo o lucire malițioasă, sau poate că ea chiar credea că nu scăpasem de josnicie. Se așezase într-unul din fotoliile acelea cu speteaza țeapănă care au menirea să te țină drept.

— Hai, vorbește. Arăți groaznic.

— Trebuie să mă debarasez de un bărbat.

Mâna își încetini o clipă mângâierea în blana albă a animalului, apoi își reluă mișcarea de du-te-vino.

— Am să-ți explic...

— Nu mă interesează. De vreme ce tu ești cel care o ceri...

— Eu sunt cel care ți-o cere, Lili Marlène.

Nu mă slăbea din priviri.

— Atâta numai că vreau să fiu sigură că asta vine de la tine, și nu de la altcineva.

— Nu te-am mințit niciodată și n-am să încep s-o fac acum.

— Nu m-ai înțeles. Vreau să fiu sigură că încă mai ești tu însuți. Cel pe care l-am cunoscut...

Tăceam.

— Exact despre asta este vorba. Sunt în pericol.

— Șantaj? Ai ajuns prea departe cu femeile? Fotografii? Nu te întreb din curiozitate, ci doar pentru a te ajuta.

— E o problemă de asigurare, am spus.

Ridică imperceptibil din umeri.

— Cum vrei. Cine e tipul care trebuie lichidat?

— Eu.

Înțepeni. Nu de surpriză, ci din altă cauză. Cred că era din prietenie.

— Trebuie să mă ajuți, Lili Marlène.

Nu spunea nimic. Mă privea într-un fel care-mi evoca mai mult decât vedea ea. Erau ochii amintirii.

— Am făcut o bucată de drum împreună, cândva, spuse.

Nu era vorba de emoție. Erau doar câteva rămurele în plus de aruncat în vânt.

— O să fie greu. Dar, în sfârșit, dacă ții la asta…

— Ți-am vorbit de asigurare. Vreau să mă asigur împotriva mea.

Își mângâie canișul și zâmbi.

— Știu, spuse. Cunosc.

Nu înțelegeam ce voia să spună.

— Individul tău a venit să mă vadă. Antonio. Antonio Montoya, andaluzul. Îl folosesc din când în când. Mi-a vorbit de tine.

— Dar cum…?

Eram înfundat în hainele mele, încercând să-mi regăsesc fața de om. Nu îndrăzneam să-mi ridic privirea.

— Păi cum, i-ai dat adresa ta, i-ai dat bani, se pricepe la chichițe… La început, a fost dezorientat, nu mai înțelegea nimic… Îi e frică de tine. Este genul acela de gașper căruia, când nu pricepe, i se face frică… Cum nu mai cunoaște pe nimeni în afară de mine în branșă, a venit să-mi vorbească, desigur…

— Nu vreau să trăiesc în halul ăsta, i-am spus, scurt și cuprinzător. Găsește-mi pe cineva, și repede.

— E un ordin? Ca altădată?

— E un ordin. Ca altădată.

Se ridică.

— Hai să vezi ceva.

Se duse către un colț al salonului. Pe o consolă, sub un clopot de sticlă, era o pălărie mare în culori de viespe, negru cu galben.

— O recunoști?

Acul traversa pălăria dintr-o parte în cealaltă…

— Am făcut douăzeci și nouă de găuri cu ăsta, spuse. Știi ce m-a întrebat într-o bună zi Maffard? Cel care mi-i indica? M-a întrebat dacă făceam găurile înainte, în timp ce sau după…

Mă luă de braț. Fața ei avea o expresie de bună dispoziție.

— Vrei să bei ceva? Cam așa arăți...

— Găsește-mi pe cineva, și repede, Lili Marlène. Întotdeauna mi-am făcut despre mine o anumită impresie. La care țin. Știi, în toții anii aceia de luptă, în maquis, m-am întrebat mereu dacă pentru libertate și pentru Franța îmi riscam viața, sau dacă era pentru ideea pe care mi-o făceam despre mine însumi. Hai, dă-mi un whisky.

M-am așezat.

— Și n-am de gând să-mi schimb intenția.

Termină de umplut paharul și mi-l întinse.

— Onoarea, am spus, încercând ironia.

— Nu spune prostii. Onoarea e o chestie pentru vremuri de război. Acum, este vorba de plăcerea

vieții. N-are nici o legătură. Dar fii liniștit. O s-o facem și pe asta.

— Știi pe cineva?

— Bine-nțeles că știu pe cineva.

— Pe cine?

— Nu te doare capul. Am să-ți spun locul, ziua și ora...

Avea un aer amuzat.

— Nu e mare scofală... Iar de data asta, n-am să mă duc să caut un iugoslav, ți-o jur... Dar ar fi mai bine să-l suprimăm pe andaluz, de încercare. Poate că atunci o să-ți treacă.

— Nu. El n-are nici o treabă cu asta.

Se așeză în fotoliul ei regal și reflectă, privind undeva departe.

— Da, virilitatea, spuse. Ai înnebunit, zăpăcit de-o gagică, și cum ai probleme să ți se scoale...

Ochii îi reveniră la mine...

— Și asta e chestiune de onoare...

M-am ridicat.

— Trebuie să mai fie și probleme cu banii. Întotdeauna sunt și banii la mijloc, când un bărbat se simte terminat... Nu?

Am ridicat din umeri.

— E și asta. Sunt aproape ruinat și am o asigurare pe viață pentru patru sute de milioane... Încă mai valorez atâta.

— Datoria socială, spuse ea, iar albastrul de faianță al ochilor i se lumină de o lucire aproape amicală.

— Da, datoria socială. Încă mai valorez patru sute de milioane. Vreau să știu dacă pot să mă bazez pe tine ca altădată, Lili Marlène.

— Nu-ți fă griji, am să-ți aranjez chestia asta. Dacă te răzgândești, anunță-mă. Dar îmi trebuie timp. De data aceasta, nu vreau scandal... Nu este ușor să razi pe cineva atât de cunoscut ca tine.

— N-am să-mi schimb hotărârea.

— Știu. Spun asta în virtutea inerției. Știi, colonele... Încă îți mai rămâne ceva.

— Mulțumesc.

— Este o chestie naspa, să fii mereu tânăr, atunci când îmbătrânești...

Ochii îi râdeau prin lentile.

— Nu ți-am spus niciodată că am avut o slăbiciune pentru tine?

— Nu. Ar fi trebuit să mi-o spui.

— Las-o moartă. Un colonel și o curvă.

— Ai medalia Rezistenței, Lili Marlène.

— Da, o am. Datorită ei am putut să deschid un bordel.

Mă însoți până la ușă.

— Hai, la revedere. Poate că ai dreptate să te aperi. Nimeni nu se mai apără... Mă rog, asta-i prosperitatea.

Trase zăvorul.

— Fii liniștit. Mă ocup eu de problema ta.

Aș fi vrut să o îmbrățișez, dar eram sigur că nu i-ar fi plăcut.

Cele câteva ore care au urmat au fost foarte agreabile. Aveam în sfârșit să scap de străinul care îmi luase locul. Nu-mi mai simțeam corpul în jurul meu ca pe un vagabond.

XXI

De două săptămâni încercam să dau de Dooley. Îmi dăduse întâlnire de două ori și anulase. Faimoasa scrisoare care trebuia să-mi garanteze răscumpărarea acțiunilor nu venise. Amânasem semnarea, dar germanii se nelinișteau. Un telefon de la Roma mi-a adus în sfârșit scuzele domnului Dooley și propunerea să-l întâlnesc a doua zi la ora șase la barul de la Ritz. Speranța mea a renăscut. Voiam grozav să câștig această ultimă bătălie.

Dooley își făcu o intrare de tinerel. Purta un sacou sport cu piele la coate, jeanși, o cămașă albă larg deschisă spre un gât puternic și avea chiar și un ochi învinețit, ceea ce te întinerește oricând. Ne-am strâns mâinile.

— Ce-ai pățit?

— Am avut o încăierare la Roma. Era un tâmpit care a fluierat și a făcut un gest obscen la adresa prietenei mele, așa că i-am dat o lecție. Dar, cum am o moacă dubioasă de american, toată strada s-a năpustit asupra mea. Dumneata ce faci?

— Foarte bine.

M-a luat pe după umeri.

— Faci față, ai?

— Încă nu mă plâng.

— Eu n-am regulat niciodată mai bine ca acum. Ceea ce am pierdut în frecvență, am câștigat în durată. Țin fruntea sus timp de o oră.

— Da, am spus. Avem o expresie în franceză pentru asta: „forța vârstei".

A râs în hohote.

— Forța vârstei, da, știu. Exact. Ești mai puțin grăbit, mai calm, mai... cu frâiele în mână. Ții cârma cu mână sigură. Nu spun că pot s-o fac ca înainte, dar când se întâmplă, e pentru o bucată de timp, ai cu ce te mândri...

Erau câțiva clienți la mesele vecine și probabil că păream jenat, fiindcă Dooley îmi făcu din ochi:

— Nu-i nimic, nu aud, și apoi toată lumea știe că nimănui nu i s-a mai sculat la Ritz de o sută șapte ani, sunt prea bătrâni...

Barmanul se aplecă spre el:

— Scuzați-mă, domnule Dooley, dar ați uitat personalul!

Dooley începu să râdă. Nici măcar nu era beat. Pur și simplu o încasa mai prost ca mine pentru că era american, cu mult mai bogat și avea cu mult mai mult obișnuința de a fi campion al lumii.

— Cam de câte ori o faci în medie, acum? Vreau să spun, care e viteza de croazieră?

— Nu știu, Jim. Nu țin socoteala.

— Haida-hai, bătrâne, ca între amici... Am fost tineri împreună. Ni se scula beton. Normandia, Leclerc, Divizia de blindate nr. 2, eliberarea Parisului...

— Ascultă, știu că sexagenarii viguroși reîncep uneori să aibă conversații adolescentine, dar totuși...

— Haida-hai, nu minți... De ce mai ești în stare?

Îmi aduceam aminte de Mingard... La naiba, mi-am spus. Nu există beneficii mărunte.

— De trei ori pe săptămână... De patru ori, când trebuie neapărat...

Fața îi înțepeni. I-am văzut mâna crispându-i-se pe paharul de Martini. Mă privea cu duritate. Și mi s-a făcut deodată frică. Era în stare să aibă față de mine același reflex de ranchiună și de putere ca și față de Kleindienst – și să mă expedieze la podea pe chestia asta, cu tot cu acțiunile mele.

Își goli paharul.

— Da, spuse, îmbufnat. Este un ritm bun, la vârsta noastră. Nu se poate face mai mult.

— Nu, nu se poate.

Rămase tăcut o clipă, privindu-și fundul paharului. Îl observam cu coada ochiului. Mi-era teamă de o lovitură cu cornul.

— În ceea ce privește afacerea noastră, spuse el cu greutate. Nu te îngrijora, Rainier. Avocații mei sunt prea bine plătiți, așa că își dau importanță prin lentoare.

— Eu semnez cu Kleindienst doar pentru că am garanția ta.

— Semnezi pentru că ești futut și nu poți face altfel. Dar ai cuvântul meu. Firește, dacă nu mă sinucid între timp…

Avu un râs tăcut.

— Dar nu e genul meu. Genul meu este până la capăt și până la fund. Așa că nu îți face sânge rău. O să primești scrisoarea zilele astea. Bine, am șters-o. Prietena mea se neliniștește. Ai o baftă nebună…

Nu mi-a spus de ce aveam baftă.

— Haide, salutare. Va trebui să ne vedem mai des. Apropo, știi ce le-am făcut la Bologna? În plină grevă și cu o municipalitate comunistă?

Fața i se lumină și-și regăsi brusc un aer de tinerețe aproape copilărească. Până și părul îi părea mai puțin cărunt.

— Mă călcau pe nervi, cu lupta lor de clasă, politica lor și bla-bla-bla… Atunci am strâns un prinț, doi marchizi și câteva contese italiene – a trebuit să-i plătesc cât ochii din cap, pentru că se scăpau pe ei de frică – și am aranjat de o manifestație. Am pus semne cu „atenție, se lucrează“ pe o străduță din Bologna și am făcut un picnic cu caviar, șampanie și fazan în mijlocul șoselei, la costum, rochii de seară și cu valet! A fost un scandal! Încă mai contramanifestează. Am petrecut o noapte la postul de poliție. Provocare fascistă, mă-nțelegi. La dracu, n-am vrut decât să destind nițel atmosfera, să presar niște bună dispoziție în toată halimaua. Dar ți-ai găsit! Haida, pa, bătrâne.

— Ciao, Jim. Chiar că vorbești o franceză admirabilă.

— Fiecare face ce poate.

A ieșit, cu mâinile în buzunare, ușor aplecat înainte, cu pasul suplu al zeilor stadioanelor.

Am mai băut un Martini. După aceea m-am dus la birou și m-am așezat în fața lui Jean-Pierre, în fotoliul pentru vizitatori. Mușchii feței îmi scăpau de sub control și simțeam prăbușirea și greutatea trăsăturilor mele. Jean-Pierre a ridicat privirea. Îl pusesem la curent cu oferta lui Dooley cu o săptămână în urmă.

— Ce-ai pățit? Arăți îngrozitor.

— Există în stațiile de metrou pancarte plasate alături de ieșire: „Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea"...

Jean-Pierre tăcea, ezitând fără îndoială între a vorbi, un elan sincer, și respectul viril pe care îl învățasem să-l folosească încă din copilărie în raporturile dintre noi.

— Laura?

— Tocmai m-am întâlnit cu Dooley. Știu acum la ce să mă aștept. Nu se poate conta pe el. Este complet iresponsabil. Nu mai e vorba de excentricitate, este bolnav. Nu mai știe ce face și ce spune. A provocat, se pare, la Bologna, un scandal incredibil...

— Nu știai? A scris în toate ziarele.

Mi-am dat seama că nu mai deschisesem un ziar de săptămâni bune.

— Cred că am pierdut, Jean-Pierre.

Am văzut pe fața fiului meu o asemenea asprime, încât am simțit pentru o clipă o mândrie paternă: fusesem un tată bun. Reținuse la perfecție lecțiile mele și era bine dotat pentru viață. Tot ceea ce la mine era atitudine și ambalaj la el devenise autenticitate. Și-a aruncat creionul.

— Și-a retras oferta?

— Nu, deloc. Dar asta nu mai înseamnă nimic. Se prăbușește. Nici măcar nu mai sunt sigur că avocații lui ascultă ce le spune.

— Nu pot să cred. Germanii o să aibă afacerea pe nimic. Te-am prevenit. Încă mai valorezi astăzi două miliarde pe piață și ei te preiau cu mai puțin de o treime...

— Știu, știu. Încă nu am semnat.

— E prea târziu. Sunt două sute de milioane scadente luna viitoare...

— Futut ori nu, încă mai pot pune mâna pe fondurile de sprijin...

— Da, la un franc acțiunea...

M-am uitat la el cu prietenie. Cunoșteam bine această agresivitate, această ranchiună, maniera aceasta de a te lupta cu ură: din neputință...

— Liniștește-te, Jean-Pierre. Și-ți aduc aminte că în ceea ce vă privește pe mama ta și pe tine, există patru sute de milioane de la asigurarea mea pe viață.

— Hai, las-o baltă, te rog... Ai o sănătate de fier, din fericire. Ești surmenat. La capătul nervilor.

Zâmbeam. De ceva vreme, începusem să port la rever și panglicile de la decorațiile mele. Nu-mi lipsea nimic la panoplie.

— Nu-ți face probleme, Jean-Pierre. O să mă descurc.

— Cum?

— O să mă descurc. Toată chestia asta, vezi tu, e o simplă problemă de rentabilitate. Venituri și costuri. Ceea ce-mi aduce viața ca bucurii și ceea ce mă costă ca suferințe... Trebuie să știi să faci un bilanț la rece. Până în prezent cheltuiam cinci milioane pe lună, dar câștigam două sute de milioane pe an. Astăzi, cheltuiesc tot cinci milioane pe lună și nu mai aduc nimic: pierd. Nici corpul meu nu mai este rentabil, îmi aduce din ce în ce mai puțin, în ceea ce privește bucuria vieții. Am devenit pentru mine – și deci pentru mama ta și pentru tine – o afacere proastă din toate punctele de vedere.

— Sunt de multă vreme obișnuit cu umorul tău, dar te rog, nu acum... Te consumi prea mult...

— Vrei să spui că regulez mai presus de puterile mele?

— Despre asta nu știu nimic și nici nu vreau să știu.

— Să zicem că am intrat într-o zonă crepusculară în care i se atașează sexualității o importanță... disperată. Este momentul despărțirilor, fiule. Ai să știi asta într-o zi și tu. Momentul despărțirilor și al mărturisirilor. Este același lucru.

Jean-Pierre era palid. A repetat în surdină, cu ochii plecați:

— Îți repet că nu vreau să știu nimic despre asta.

M-am ridicat. Înțelegeam acum, cu o extremă claritate în diagnostic, motivul pentru care vorbeam pe șleau și natura zâmbetului meu: erau semnul exterior al unei stăpâniri de sine complet inexistente.

— Nu-i spune toate astea lui Gérard, ar face un atac de cord. Și nu te agita. Îți repet că încă mai valorez patru sute de milioane.

— Mă doare-n fund de cele patru sute de milioane ale tale, spuse Jean-Pierre.

L-am privit o clipă. Îl iubeam mult. În sfârșit, așa cum poți iubi pe cineva care îți seamănă.

— Aș vrea să-mi explici un lucru, Jean-Pierre. Votezi cu stânga. Nu înțeleg de ce ești împotriva sistemului și încerci în același timp să reușești în interiorul lui.

— Cea mai bună modalitate de a te apăra împotriva banilor este să îi ai.

— Ei bine, apartamentul meu valorează vreo sută șaptezeci de milioane. Valorez deci patru sute lichid și o sută șaptezeci în valori imobiliare. Asta ar trebui să-ți permită să votezi cu stânga încă o bună bucată de vreme. Dar nu sunt garantat în aur. Odată cu inflația, în patru-cinci ani, nu voi mai valora decât jumătate. Trebuie deci să realizăm capitalul în cauză încă de pe acuma și să-l punem la lucru în cele mai bune condiții posibile…

— Da, ei bine, din fericire în familia noastră se moare la vârste înaintate…

— Am spus că o să mă descurc.

— Dar ce tot spui? Ce înseamnă asta?

— Datoria socială, am zis, și am început să râd.

Am ieșit. În metrou, mi s-a întâmplat un lucru ciudat: am crezut că recunosc printre călători figurile mai multora dintre camarazii noștri din maquis. Cailleu, care comandase sectorul Luchon, și Jabin, care ținuse Vendeea. Dar era absurd: vedeam fețe de tineri de treizeci de ani, iar camarazii mei trebuiau să aibă acum cu treizeci și cinci mai mult. Pe de altă parte, Jabin fusese ucis.

Am crezut de asemenea că o zăresc pe Lili Marlène. Purta o rochie înflorată și o pălărie mare, cu gloriosul ei ac. Dar nu era ea.

Am urcat în apartament și i-am telefonat.

— Ei, cum e? Mă lași baltă? Când o rezolvi?

— Asta nu se face bătând din palme. Mai lasă-mă câteva zile. Trebuie să fiu foarte sigură…

— Ascultă-mă. Ascultă-mă bine. Îmi ești datoare asta, Lili Marlène. Îți aduci aminte de mine, nu?

— Îmi aduc aminte de tine.

— Știi cine sunt, cine eram?

— Da, da, liniștește-te…

— Un om de onoare, știi asta?

— Nu mai este aceeași lume ca altădată, ar trebui s-o știi, colonele.

— Mă doare-n cot. Eu nu vreau să mă schimb. Nu vreau s-o sfârșesc în rahat.

— Nu se mai cheamă „s-o sfârșești în rahat“, la cei vechi, colonele. Se zice „s-o sfârșești în imobiliar“.

S-a făcut liniște, la celălalt capăt al firului, apoi vocea reveni, liniștitoare, puțin ironică…

— Nu-i nevoie să-ți fie teamă, colonele. Mă ocup eu de tine. Îți jur că nu riști nimic. Știu ce-mi poate pielea.

— Sunt pe cale să mor pe picioare.

— Bine, n-o să vorbim despre asta la telefon, dar totul o să se petreacă foarte bine, ai să vezi. Ai încredere în mine.

Când am închis, am fost cuprins de amețeală și am simțit picături de sudoare la tâmple. Mi-am adus aminte că nu mâncasem nimic de treizeci și șase de ore. Ploua, mi-am luat impermeabilul ca să ies.

Ea era în fața ușii, cu un buchet de violete în mână. Purta o beretă și o haină impermeabilă albă.

Am făcut un efort disperat, total, dar nimeni n-a reușit vreodată să crape printr-un act de voință.

— Intră.

— Nu, voiam doar…

Mi se repezi la piept bocind. A trebuit să mă străduiesc să o cuprind în brațe. Eram atât de supărat pe ea, atât de tare… Nu există o slăbiciune mai mare decât să iubești pe cineva, să fii la discreția lui.

— Laura…

— Să nu vorbim de asta, te rog…

— Este destul de clar, nu?

— Știu, Jacques... Înțeleg... Și cu ce schimbă asta situația? Știi, când îți spun că te iubesc, nu este vorba nici măcar de dragoste, îți vorbesc despre imposibilitatea de a respira altfel. Atunci, cu ce vrei să mă afecteze problemele tale de... de corp? Crezi poate că te-am ales? Că am făcut cumpărături și că am luat ceea ce era mai bun? N-am ales absolut nimic... Ești tu, iar eu sunt eu, nu am ce-i face... În franceză se spune „să cazi" îndrăgostit, nu? Ei bine, când cazi, n-o faci anume...

Îmi ascund fața în părul tău. Să stau astfel, să stau acolo, nimic altceva...

Am mai făcut câteva încercări de fericire. Înțeleg prin asta lungi plimbări mână în mână, claruri de lună și cântece de păsărele. Am fost chiar să ne petrecem un weekend la Veneția, căci nimic nu se compară cu bătrâna și draga gondolă, atunci când ești îndrăgostit.

I-am telefonat lui Lili Marlène de cum m-am întors la Paris.

— Ei?

— Treci să mă vezi.

M-am dus la ea, pe bulevardul Kleber, la ora șapte seara. Nu m-a poftit în salon și am rămas în picioare în anticameră. Lili era îmbrăcată ca pentru a merge la o repetiție generală în 1930. O rochie neagră mulată pe corp, un colier de perle, o diademă falsă, panglică de velur neagră în jurul gâtului și cercei lungi care dansau. Părul ei avea blondul acela

ars și lipsit de viață prin care coaforii de damă își arată calitățile de îmbălsămători. Machiată foarte alb, ca femeile acelea bătrâne care caută să atragă atenția cu orice preț, chiar cu riscul de a înspăimânta. Până și în clar-obscurul intrării, ochii albastru-pal aveau fixitatea privirii care a văzut totul.

— Bine, mâine seară la ora unsprezece. Lasă ușa întredeschisă și lumina stinsă. Ai fost omorât în timpul unei spargeri...

— Of, am spus. În sfârșit. Omorât în legitimă apărare, așadar. Este aproape adevărat. Cine-i?

— Ce contează pentru tine?

Buzele îi făcură un pliu încă și mai subțire...

— Ai mers întotdeauna până la capăt.

— Știi, „până la capăt" nu înseamnă un drum chiar așa de lung...

Mă studia cu privirea aceea incasabilă născută dintr-o cunoaștere a tot și toate.

Mi-am petrecut ziua punându-mi oarecare ordine în hârtii. Laura nu mai suna. I-am recitit scrisorile.

La ora șase, am făcut ceva destul de ciudat: mi-am schimbat cămașa.

Așteptam. Nu mă gândeam la nimic, pentru a muri cu totul curat.

Puțin înainte de ora nouă, a sunat telefonul. Am simțit stropi de sudoare rece pe frunte. Eram sigur că Lili Marlène mă suna ca să contramandeze.

Vocea lui Jean-Pierre vibra de bucurie.

— Am pentru tine o veste bună. Te-ai înșelat complet în ceea ce-l privește pe Dooley. S-a ținut de

cuvânt. Tocmai am primit garanția. Suma se ridică la două miliarde și jumătate, luând în calcul și acțiunile lui Kleindienst. Ai câștigat, tată. Ai câștigat încă o dată! Cele două urechi și coada, bătrâne! Alo!... Ești acolo?

— Da, încă mai sunt aici.

— Ți-am spus că am câștigat!

— Am auzit.

— Asta-i toată satisfacția pe care ți-o provoacă?

— Ar trebui să te căsătorești cu Laura, Jean-Pierre. În primul rând, este adorabilă. În al doilea, este una dintre cele mai bogate moștenitoare din Brazilia.

Vocea i s-a înăsprit.

— Ce-ți veni? De ce-mi vorbești în felul ăsta?

— Vorbesc cu mine însumi. Mama ta a avut o dotă de o sută de milioane.

— Dar v-ați iubit, nu?

— Nu știu, întotdeauna am fost un mare amator de femei.

— Îți dai seama că suferi de depresie?

— La revedere, Jean-Pierre. Sunt foarte mândru de tine. Ești un luptător și tu, unul adevărat. Vei ajunge departe. Așchia nu sare departe de trunchi. Întotdeauna am avut coaie în familie.

— Vrei să vin pe la tine?

— Nu, mulțumesc, sunt bine. Când ai să fii prim-ministru, nu uita să creezi un secretariat de stat pentru condiția masculină. La revedere.

Am închis.

La ora unsprezece fără douăzeci m-am dus să întredeschid ușor ușa, așa cum convenisem. Mă întrebam dacă ucigașul meu va avea o valiză, pentru că trebuia să simuleze o spargere. Probabil că nu. M-am dus să caut o valiză în dulapul din camera mea și am adus-o în salon. Am ezitat. Poate că greșeam. Nu știu dacă un profesionist ar fi luat o valiză cu inițialele mele... Pe de altă parte, îmi venea greu să mi-l imaginez venind cu un sac... Trebuia de asemenea să prevăd urmele luptei... Am început să râd. Chiar că așa eram eu: trebuia să țin lucrurile bine în mână, până la capăt, să controlez... Știam că pot avea încredere într-un ucigaș ales de Lili Marlène, nu era cazul să îmi bat capul. El mă credea ieșit din casă, eu eram acolo, a avut loc o luptă și... da, dar trebuia să sting repede lumina.

Am stins și m-am întors să mă așez pe sofa. Am căutat în mine o urmă de nervozitate, de teamă. Nimic. Vita era gata pentru abator. Speram, nu știu de ce, că mă va lovi în ceafă.

Am auzit un zgomot furișat.

Mi-am încrucișat brațele și am aplecat puțin capul.

Cu siguranță avea o lanternă.

Lumina izbucni în salon.

Laura stătea în picioare în fața ușii, cu mâna pe comutator.

Am rămas paralizat, cu privirea tulbure, în neantul unei irealități halucinante.

Își scotea mănușile. Avea în mână o poșetuță argintie. O rochie lungă de culoarea smaraldului, cu mâneci lungi și o tunică cu paiete care scânteia.

... Realitatea a dat năvală peste mine, într-o maree de alarme și de chemări. M-am ridicat dintr-un salt.

— Nu poți să rămâi aici... Aștept...

— Știu.

Cred că primul meu gând a fost demn de laudă. Laura simțise că eram în pericol și părăsise în mod precipitat o cină elegantă pentru a fi alături de mine. Era un omagiu adus intuiției feminine și sentimentelor înalte, iar dacă scriu aceste rânduri cu un oarecare cinism, aceasta este din cauză că și umorul se degradează.

...Vedeam dreptunghiul obscur al ușii și, într-o oglindă aurită, un om alb prins în capcana bătrânelor sale ziduri.

— Mi-a telefonat prietena ta. Doamna... Lewis Stone, da, exact...

— Lili Marlène, am murmurat.

Ea a traversat salonul, ușoară, victorioasă. Părul pieptănat pe spate în coc îi elibera o frunte lipsită de orice urmă de umbră.

— Prietena ta mi-a spus...

— Știu ce ți-a zis.

A venit și s-a așezat alături de mine.

— Jacques, nu pot trăi fără tine și... Doar n-o să ne părăsim pentru că... pentru că...

— Pentru că devin impotent. Spune-o. Spune-o, Laura. Trebuie s-o spunem o dată pentru totdeauna…

— Dar nu ești, e fals! Dar ai nevoie…

—… de ajutor, am spus, și am reușit să râd.

— Nu este adevărat! Nu este adevărat! Prietena ta mi-a explicat totul…

— Ce ți-a explicat târâtura aceea?

— Ai trăit din plin și sexualitatea ta a ajuns acum mai puțin simplă… mai puțin elementară…

— Mai puțin… elementară? Mai „sofisticată", despre asta e vorba?

— Trebuie să te accepți…

— Până când? Până unde?

Eram în picioare și urlam și niciodată declinul Occidentului nu mi-a fost de un astfel de ajutor…

— Mai degrabă crăp. Europa să se accepte, nu eu… Dacă nu mai am suficient viitor, vitalitate, vigoare, dacă trebuie să fiu deposedat de mine însumi, să renunț la ideea pe care mi-am făcut-o despre mine, despre civilizație, despre Franța…

— Dumnezeule, Jacques, ce tot spui?

— Există o limită a prețului pe care sunt gata să-l plătesc pentru energie, hidrocarburi nerafinate și materii prime…

Dar de data aceasta n-am avut nici măcar timpul să râd. S-a auzit un zgomot de pași în anticameră și a intrat Ruiz. Mă așteptam deja la asta de câtăva vreme, căci mă simțeam înconjurat de toate solicitudinile.

Ruiz era cu cascheta și uniforma lui de șofer. Sub epoletul drept își băgase perechea de mănuși și degetele goale și încovoiate, rapace, se deschideau spre mine ca o aripă neagră.

— Bătrâna codoașă, am spus.

— *Sí, señor*, a răspuns Ruiz.

Înaintă până în mijlocul salonului, își scoase cascheta și rămase nemișcat. Savuram din nou și pentru ultima oară un elan de nerăbdare și de plăcere în fața acestui chip atât de diferit de al meu, născut sub un cu totul alt soare. Îmi dădeam seama acum că exista o nuanță de cruzime în conturul buzelor și că aerul de siguranță liniștită și de indiferență cu care aștepta era aproape provocator în certitudinea sa privind viitorul și victoria... A mai existat un scurt moment de refuz, de grandoare și de indignare, de nesupunere și de persiflare, o defilare pe Champs-Elysées, cu drapele și cu de Gaulle în frunte, câteva măsuri ale unei melodii marțiale și un tra-la-la interior în care se zvârcolea ostentativ și agoniza înciudată conștiința mea de clasă...

Revolverul meu era într-un sertar al biroului, dar ăsta nu era decât un gând muribund...

Laura își aprinsese o țigară și-l examina pe Ruiz cu puțină ostilitate.

Draperiile erau trase, lămpile aveau luciri roșii. Tot soiul de gânduri reflexe se mișcau în vidul din mine. Unul dintre ele, îmi aduc aminte, era de toată frumusețea. Mă gândeam la avertismentul lui Kissinger:

în caz de strangulare a resurselor energetice de care Occidentul nu se putea dispensa, războiul devenea posibil...

— Cam așa mi-l și imaginam, spuse Laura.

— *Ți-l imaginai?*

Lăsă ochii în jos.

— ... La început, când murmurai chestiile alea în întuneric... ei bine, am crezut că înnebunesc. Nu înțelegeam. Credeam că nu mă mai iubești și că nu mă mai dorești...

Am căutat în mine o urmă de disperare. Nu am găsit nimic. Și, în același timp, aveam impresia că renasc: eram acum dincolo. Eram dincolo de tot și nimic nu mi se mai putea întâmpla. Universul se născuse dintr-un strop de ironie, iar umanitatea nu este decât unul dintre zâmbetele sale.

Laura îmi luă mâna și și-o apăsă de obraz.

— Asta n-are importanță, Jacques, chiar că nu are...

— Nu.

— Este doar o chestie fizică...

— Da, știu, desigur.

— Asta nu contează. Prietena ta mi-a spus ceva foarte adevărat... Ea cunoaște atât de bine viața...

— Asta da.

— Mi-a spus: „în dragoste, nimic nu trebuie blamat...“

Nu mai simțeam nimic. Lili Marlène se ținuse de promisiune. Eram omorât. Puteam acum să continui să trăiesc.

M-am întors spre Ruiz.

— Șofezi bine?

— Am fost șoferul contelui d'Avila la Madrid, *señor*. Și al marchizei Fondès, la Sevilla. L-am servit și pe señor Andrianos, armatorul. Am fost înainte toreador, dar a trebuit să abandonez, după un accident. Conduc bine, señor. Știu și să servesc la masă. Am referințe foarte bune…

— Și ca șobolan de hotel, presupun?

Nu se clinti.

— Am fost și gardă de corp, spuse.

Am căutat în buzunar cheia de la Jaguar și pe aceea de la garaj. I le-am aruncat.

Laura era în genunchi, ținându-mi ambele mâini între ale sale. Nu mai văzusem niciodată în ochii ei atâta tandrețe.

— Să plecăm, Jacques. Departe. Foarte departe. În Iran, Afganistan…

— Da. Și după aceea vom continua. Mereu mai departe.

— … Poate în America de Sud… Brazilia, Peru…

Vedeam plutind în lumina roșie zâmbetul bătrânei codoașe.

— Revino mâine, spuse Laura. Pregătește mașina. O să plecăm foarte devreme.

Ruiz mă privea.

— Trebuie să te obișnuiești să îndeplinești ordinele pe care ți le dă doamna, amice, i-am spus.

— *Sí, señora. Sí, señor.*

Ieși. Laura se îndepărtă un pic, îmi căută neliniștită privirea. Probabil că arătam distrus, pentru că lacrimile au început să-i curgă pe obraji. Se lipi de mine, își desfăcu părul pentru a-mi oferi mângâierile ei. Am rămas așa îndelungă vreme, unul al celuilalt.

A adormit în brațele mele. Niciodată nu primisem un cadou mai frumos ca felul acesta pe care îl avea de a dormi la pieptul meu într-o atitudine de încredere și de siguranță deplină.

Trupul mi-a fost foarte greu și apăsător, în noaptea aceea, și a existat între noi un soi de luptă, ca și cum fiecare încerca să-i scape celuilalt.

M-am trezit la ora cinci ca să mă duc la birou, să termin aceste însemnări, să iau bani, pașaportul și cecurile de călătorie. Ai să găsești paginile astea, Jean-Pierre, așa cum se cuvine, în seif. Ți le las pentru că am nevoie de prietenie. Ele te vor ajuta de asemenea să te eliberezi de imaginea aceea a tatălui mereu învingător cu care te-am împovărat încă din copilărie. Nu am văzut niciodată cu atâta claritate în mine ca în aceste clipe, în care nu mai văd nimic.

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Carmen Domingo, *Gala-Dalí*
Kyung-sook Shin, *Dansul privighetorii de primăvară*
J.M. Coetzee, *Dezonoare*
Alessandro Baricco, *Castele de furie*
Jon Krakauer, *În sălbăticie*
Melanie Benjamin, *Lebedele de pe Fifth Avenue*
Care Santos, *Jumătate de viață*
Jon Krakauer, *În aerul rarefiat*
Catherine Banner, *Casa de la Marginea Nopții*
Guzel Iahina, *Zuleiha deschide ochii*
Sarah Dunant, *În numele familiei*
David Mitchell, *Visul numărul 9*
Antoine Laurain, *Pălăria Președintelui*
Anthony Burgess, *Omul din Nazaret*
Yukio Mishima, *Viață de vânzare*
Ismail Kadare, *Păpușa*
A Cheng, *Cei trei regi*
J.M. Coetzee, *Zilele de școală ale lui Isus*
António Lobo Antunes, *Pe râurile ce duc...*
Francisc Miralles, *Wabi-Sabi*
George Saunders, *Lincoln între vieți*
Tracy Chevalier, *Băiatul cel nou*
Etgar Keret, *Și, deodată, cineva bate la ușă*
Alessandro Baricco, *Această poveste*
Yasunari Kawabata, *Țara zăpezilor*
Marguerite Yourcenar, *Obolul visului. Poveste albastră*
Hanif Kureishi, *Intimitate și alte povestiri*
Arundhati Roy, *Dumnezeul lucrurilor mărunte*
Christoph Ransmayr, *Cox sau Mersul timpului*
Anna Hope, *Sala de bal*
Yasunari Kawabata, *Povestiri de ținut în palmă*

J.M. Coetzee, *Scene de viață provincială*
François-Henri Désérable, *Un anume domn Piekielny*
Romain Gary, *Promisiunea zorilor*
Yōko Ogawa, *Suspine tandre*
Lorenzo Marone, *Tentația de a fi fericit*
Boualem Sansal, *Satul neamțului sau Jurnalul fraților Schiller*
Ludmila Ulițkaia, *Scara lui Iakov*
Robert Musil, *Omul fără însușiri*
Heather Morris, *Tatuatorul de la Auschwitz*
Nikos Kazantzakis, *Grădina de piatră*
Dario Fo, *Ca din întâmplare, femeie. Regina Cristina a Suediei*
Ismail Kadare, *Palatul Viselor*
Ludmila Ulițkaia, *Soniecika. Înmormântare veselă. Minciunile femeilor*
Hanif Kureishi, *Nimicul*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuțe*
Ann Pattchet, *Comuniune*
Kate Morton, *Fiica ceasornicarului*
Paula McLain, *Hemingway și cu mine*
Rose Tremain, *Sonata Gustav*
Maja Lunde, *Istoria albinelor*
Nikolai Leskov, *Pelerinul vrăjit*
Didier Decoin, *Biroul pentru Grădini și Iazuri*
J.M. Coetzee, *Ținuturi în crepuscul*
Mo Yan, *Un lup atârna în cais, cu capul în jos*
Ludmila Ulițkaia, *Al dumneavoastră sincer, Șurik*
Vesna Goldsworthy, *Monsieur Karenin*
Jo Nesbø, *Macbeth*
António Lobo Antunes, *Până ce pietrele vor deveni mai ușoare ca apa*
Yi In-Hwa, *Imperiul fără de sfârșit*
Arundathi Roy, *Ministerul fericirii supreme*
Michel Houellebecq, *Serotonină*
Romain Gary, *Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea*

Scriitor (romancier, eseist, autor de memorii), aviator, diplomat, regizor, scenarist, Romain Gary, pe numele adevărat Roman Kacew, s-a născut pe 8 mai 1914 la Vilnius într-o familie evreiască și a crescut la Varșovia, unde mama sa l-a botezat catolic. În 1928 s-a stabilit în Franța. A studiat Dreptul la Aix-en-Provence și Paris. În timpul războiului, când și-a luat numele de Gary, a fost pilot în Forțele Aeriene Franceze Libere, primind ulterior multe medalii și distincții, printre care titlul de Comandor al Legiunii de Onoare. L-a întâlnit pe generalul de Gaulle în 1940 la Londra și a rămas toată viața un admirator al acestuia. După război, cariera de diplomat avea să-l poarte la Sofia, Berna, New York, Londra, Los Angeles. S-a căsătorit în 1945 cu jurnalista britanică Lesley Blanch. Numit consul general la Los Angeles, a întâlnit-o pe actrița Jean Seberg, cu care s-a căsătorit în 1963, a avut un fiu, și de care a divorțat în 1970. Pe 2 decembrie 1980, la un an după ce aceasta s-a sinucis, Romain Gary s-a împușcat. Este singurul scriitor care a primit de două ori Premiul Goncourt, mai întâi ca Gary, apoi ca Émile Ajar (identitatea lui Ajar s-a aflat abia după moartea autorului). Opera vastă, eterogenă semnată Gary se întinde pe mai mult de patru decenii. Primul lui roman, *Éducation européenne*, din 1945, s-a bucurat de mare succes. I-au urmat: *Le grand vestiaire* (1948), *Les racines du ciel* (1956, Premiul Goncourt), *Promisiunea zorilor* (*La promesse de l'aube*, 1960; Humanitas Fiction, 2018), *Les oiseaux vont mourir au Pérou* (1962), *Lady L.* (1963), *La tête coupable* (1968), ***Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea*** (*Au-delà de cette limite votre ticket n'est plus valable*, 1975; Humanitas Fiction, 2019), *Clar de femeie* (*Clair de femme*, 1977; Humanitas Fiction, 2017), *Les cerfs-volants* (1980) etc. Sub pseudonimul Émile Ajar au apărut *Gros-Câlin* (1974), *La vie devant soi* (1975, Premiul Goncourt), *Pseudo* (1976), *L'angoisse du roi Salomon* (1979).

„Un roman excelent, în care protagonistul descoperă, uluit și apoi înfricoșat, că trupul i-a devenit dușman."

Le Matin

La cincizeci și nouă de ani, Jacques Rainier pare să aibă totul. O afacere prosperă, o iubită tânără și exotică, sincer îndrăgostită de el. Până într-o zi, când o întâlnire nefastă, la Veneția, marchează începutul declinului pentru bărbatul aparent invincibil și infailibil. Problemelor financiare cunoscute doar de cercul apropiaților li se adaugă acum o imensă angoasă, care îi macină fiecare gând și gest. Terifiat de perspectiva eșecului și a pierderii ființei iubite, Rainier se refugiază într-o lume a fantasmelor inavuabile. Iar când imaginația nu îi mai poate oferi soluții, îi cere Laurei să treacă alături de el dincolo de limita convențiilor, în teritoriul necartografiat al transgresiunii.

„Romain Gary este, de fapt, un mare romantic."

La Dernière Heure

„Romain Gary nu a devenit niciodată un clasic în adevăratul sens al cuvântului. Și în această cheie trebuie să-l citim: iconoclastă și inclasabilă, opera lui rezistă oricărei etichetări. Deși e unul dintre cei mai citiți autori, rămâne izolat în peisajul literaturii franceze. Gary și-a cultivat consecvent imaginea de paria, de cazac al literelor, alegându-și personajele din rândul saltimbancilor și marginalilor. Mereu nemulțumit de sine, de o sensibilitate exacerbată, a întreținut acest mit inventându-și o autobiografie, încurcând pistele, ștergând indiciile, publicând sub pseudonim, râzându-și de buna-cuviință literară, șocând prin ireverența față de canoanele stilului și ale compoziției romanești, prin declarațiile sale caustice și prin umorul negru."

Maxime Decout

ISBN 978-606-779-505-9

Foto copertă © Freepik